

Jaarverslag 2014

Natuur en Milieufederatie Drenthe
Hertenkamp 6
9401 HL ASSEN
www.nmfdrenthe.nl
telefoon: 0592-311150

1. Inhoudsopgave

1. Inhoudsopgave	1
2. Inleiding.....	2
3. Samenvatting prestaties per programma	3
4. Projectrapportages programma Groen Drenthe.....	17
5. Projectrapportages programma Eco-nomie	35
6. Projectrapportages programma Samen Werkt.....	49
7. Organisatie en financiën	57

2. Inleiding

Voor u ligt het jaarverslag van de Natuur en Milieufederatie Drenthe. We beschrijven hierin onze werkzaamheden en resultaten over het afgelopen jaar. Deze zijn gericht op onze hoofddoelstellingen; bescherming, behoud en ontwikkeling van natuur en landschap, verbetering van de milieukwaliteit en bevordering van duurzame ontwikkeling in de provincie Drenthe.

De stichting Natuur en Milieufederatie Drenthe is in 1971 opgericht als het provinciale samenwerkingsverband van natuur- en milieuorganisaties in Drenthe. Ons bestuur is verantwoordelijk voor het beleid van de organisatie. Hieraan wordt door middel van jaarlijkse werkplannen uitvoering gegeven.

Leeswijzer

Ons werk kent een hoofdindeling in drie inhoudelijke programma's: **Groen Drenthe, Eco-nomie en Samen Werkt!**

Groen Drenthe richt zich op onze fysieke omgeving; Eco-nomie op duurzame energie en duurzaam ondernemen. Onze samenwerkings- en communicatietaken hebben we samengebracht in het programma Samen Werkt! De drie programma's zijn in het werkplan uitgewerkt in 20 verschillende activiteiten en projecten.

In het activiteitenverslag presenteren we als eerste per programma de hoofdpunten van onze prestaties. Vervolgens beschrijven we per programma alle activiteiten en resultaten per project. Tot slot komen in het hoofdstuk financiën de cijfers, het overzicht en de verantwoording van de uren en kosten aan de orde. Een uitgebreider overzicht van onze financiële huishouding treft u aan in onze jaarrekening 2014.

3. Samenvatting prestaties per programma

Adviseren en stimuleren Groen Drenthe	
Voorgenomen prestaties werkplan	Gerealiseerde prestaties
<ul style="list-style-type: none"> • Adviezen m.b.t. provinciaal natuur- en landschapsbeleid 	<p>Provinciale Natuurvisie Samen met de terreinbeherende organisaties hebben wij tot aan de vaststelling door Provinciale Staten inbreng geleverd bij de Provinciale Natuurvisie. Mede door deze inbreng staat het provinciale natuurbeleid voor de komende jaren goed op de rails, met een evenwichtige belangenafweging tussen ruimtelijk-economische ontwikkelingen en natuurbehoud.</p> <p>Realisatiestrategie Platteland Door onze gezamenlijke inbreng met de terreinbeherende organisaties vormen de Realisatiestrategie Platteland en bijbehorende Raamovereenkomst een goede basis voor uitvoering van de Drentse opgaven met betrekking tot nieuwe natuur, een veilig en schoon watersysteem en de programmatisch aanpak stikstof (PAS) met alle betrokken gebiedspartners</p> <p>Natura 2000 en Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) Breed gewaardeerde inbreng geleverd bij de afronding van de PAS op provinciaal niveau (m.n. bij PAS-gebiedsanalyses met herstelstrategieën). Binnen de provinciale adviesgroep Natura 2000 was de aanleg, binnen beïnvloedingszones, van drainage en de realisering van grondwaterputten ten behoeve van beregening een belangrijk onderwerp. Onze inbreng hierover hebben geleid tot nader overleg en onderzoek. Begin 2015 komt de provincie met definitieve voorstellen voor de beïnvloedingszones.</p> <p>Flora- en Faunabeleidsplan Gezamenlijk met de terreinbeherende organisaties hebben we inhoudelijk bijgedragen aan het tot stand komen van het Flora- en Faunabeleidsplan. Bij de cruciale behandeling van het beleidsplan in de Statencommissie Omgevingsbeleid, hebben we samen met onze achterban het belang van de provinciale voorstellen benadrukt. Omdat een aantal politieke partijen pleitten voor uitstel van de vaststelling. Dit heeft er toe bijgedragen dat nu ook het edelhert en het damhert in Drenthe welkom zijn.</p> <p>Inbreng groene belangen in commissies</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ We zijn actief deelnemer aan en leveren inbreng in o.a. de Commissie Landelijk Gebied (CLG) en het Overlegorgaan NBEL Drentsche Aa. Daarbij coördineren we ook de inbreng van de terreinbeherende organisaties. ➤ Mede namens terreinbeheerders leverden wij inbreng in bijeenkomsten van het waterschap Reest en Wieden voor de Kaderrichtlijn water en Waterbeheerplan 2016-2021
<ul style="list-style-type: none"> • Inbreng groene belangen in provinciale overleg en adviescommissies 	

<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkeling recreatie in combinatie met winst voor natuur en in kader van project natuurlijke recreatie. 	<p>Natuurlijke recreatie Voorzitterschap en inbreng in projectgroep Natuurlijke Recreatie. Het kwaliteitsteam natuurlijke recreatie, waarin naast de NMF Drenthe ook de Recron, het Recreatieschap en de provincie deelnemen, heeft over één bedrijf een advies uitgebracht.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Adviezen met betrekking tot het ruimtelijke ordenings- en omgevingsbeleid van provincie en gemeenten. • Versterken, ondersteunen en enthousiasmeren van ons Drentse netwerk omgevingskwaliteit 	<p>Ruimtelijke ontwikkeling / Omgevingsnetwerk / Omgevingswet</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ In 2014 hebben wij 36 ruimtelijke (ontwerp)plannen en omgevingsvergunningen beoordeeld. In 17 gevallen heeft dit geleid tot een reactie in de vorm van een zienswijze, bezwaar of advies (vooroverleg). Onze inzet richt zich op het verkrijgen van een goede ruimtelijke bescherming/borging van de kernkwaliteiten van Drenthe in ruimtelijke plannen door deelname aan (voor)overleg, zienswijzen en bezwaar. Een belangrijk resultaat van dit werk is dat het Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen EHS) en de eigendommen van terreinbeheerders een goede ruimtelijke doorvertaling krijgen in bestemmingsplannen buitengebied en in gemeentelijke structuurvisies. Daarnaast leidt onze inbreng in enkele gevallen tot een betere landschappelijke inpassing van ruimtelijke ontwikkelingen en aanpassingen in omgevingsvergunningen. ➤ In het kader van ruimtelijke ontwikkelingen in de gemeente Tynaarlo, Aa en Hunze en Coevorden heeft interactie en/of samenwerking plaatsgevonden met ons lokale netwerk omgevingskwaliteit. De in totaal 223 leden van het netwerk zijn door ons betrokken bij provinciale bijeenkomsten over de actuele thema's 'Tijdelijke Natuur' en het 'Natuurbeheerplan 2016'. Voorzien was een bijeenkomst in het kader van de nieuwe omgevingswet. Uit een in onze opdracht uitgevoerd afstudeeronderzoek bleek echter dat er nog te veel onzeker is over de consequenties van de invoering van deze nieuwe wet voor de lokale inzet op ruimtelijke ontwikkelingen en de omgevingskwaliteit. Invoering van de nieuwe wet wordt pas voorzien in 2018, waarna nog meerdere van belang zijnde regels moeten worden uitgewerkt in AMvB's.

Projecten Groen Drenthe

Voorgenomen prestaties werkplan	Gerealiseerde prestaties
<ul style="list-style-type: none"> • Breed gedragen en gesteunde verdere invoering van kringloopboeren • Verkenning 1 a 2 pilots gericht op tot stand brengen van regionale gesloten kringlopen 	<p>Green deal voor duurzame landbouw</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ In de loop van 2014 bleken de zogenaamde vergroeningseisen (pijler 1) binnen het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) minder te gaan inhouden dan oorspronkelijk beoogd. Onze inzet heeft zich daarom geconcentreerd op de uitwerking van het agrarisch natuurbeheer (pijler 2), waarbij gebiedscollectieven een belangrijke rol gaan spelen. De inbreng van de lokale en provinciale natuur- en milieuorganisaties heeft ertoe bijgedragen dat de beperkte middelen voor agrarisch natuurbeheer straks in de meest kansrijke gebieden worden ingezet. ➤ Daarnaast hebben wij in het kader van de vergunningverlening aan veehouderijbedrijven en door bijdragen aan de Agro-Agenda en de discussie over de bollenteelt in Drenthe, gewerkt aan verduurzaming van de landbouw in Drenthe. Door onze inzet is een verdere toename van de ammoniakbelasting op de Drentse natuur voorkomen. Bovendien hebben de provincie, de landbouw en de natuurorganisaties overeenstemming over de aanpak van vergunningverlening aan veehouderijbedrijven. Wat betreft de bollenteelt waren onze activiteiten: <ul style="list-style-type: none"> • Inbreng in provinciale beleidsvorming over bollenteelt • Overleg met waterschap Hunze en Aa's en waterleidingmaatschappijen over mogelijkheden om negatieve effecten bollenteelt op waterkwaliteit te voorkomen • Informatie aan diverse partijen over negatieve effecten bollenteelt en mogelijkheden om dit te voorkomen
<ul style="list-style-type: none"> • Gezamenlijke aanpak met de melkveehouderijsector voor duurzame ontwikkeling melkveehouderij binnen bestaande en toekomstige gebruiksruimte • Overleg en voorstellen voor de Noordelijke zuivelindustrie die leiden tot initiatieven/acties gericht op ondersteuning van de regionale aanpak van de verduurzaming van de landbouw 	<p>Melk de witte motor</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Sinds 2010 werken we samen met LTO Noord aan de Drentse invulling van schaalvergroting in de melkveehouderij met ruimtelijke kwaliteit. In februari van dit jaar hebben we in dit kader gezamenlijk de brochure 'Boerderijen om trots op te zijn 2' uitgebracht. In deze brochure zijn de resultaten van ons gezamenlijk project gericht op een betere ruimtelijke inpassing van schaalvergroting in de melkveehouderij opgenomen. ➤ Verkennende gesprekken met LTO Noord, FrieslandCampina, de provincie en de deelname aan de stuurgroep van de AgroAgenda hebben geresulteerd in een hoofdlijnschets voor een kringloopprogramma voor Noord-Nederland, waarbij de ambitie is dat de melkveehouderij koploper wordt in grondgebondenheid.
<ul style="list-style-type: none"> • Dialoog tussen burgers en melkveehouders over lichthinder melkveestallen; • Communicatieactiviteiten gericht op melkveehouders en gemeenten over de problematiek van lichthinder; • Afspraken tussen NMFD, overheden en landbouw mbt het tegengaan van lichthinder door stallen. 	<p>De stille kracht van Drenthe – Duisternis bewust verlicht</p> <p>In het najaar zijn we samen met LTO Noord aan de slag gegaan met de gezamenlijke aanpak van lichthinder door melkveestallen. Via voorlichting aan melkveehouders, gemeenten en installatiebedrijven brengen we de mogelijkheden onder de aandacht om storende lichtuitstoot uit melkveestallen te voorkomen en/of te verminderen. Het duisternisgebied Drentsche Aa krijgt daarbij prioriteit. Concrete activiteiten waren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Startbijeenkomst lichthinder door melkveestallen met boeren en burgers uit Drentsche Aa-gebied • Bezoek met LTO Noord aan melkveehouderijbedrijf in Rouveen dat zijn melkveestal gericht verlicht. • Communicatieplan en -acties; Nieuwsberichten in Nieuwe Oogst, Boerderij Vandaag, Veldpost, radio en TV Drenthe

<ul style="list-style-type: none"> Nacht van de Nacht 2014 waarmee provinciebreed aandacht wordt gegeven aan behoud van de duisternis door met tal van partners zoals lokale groepen, natuurorganisaties, gemeenten e.d. belevenisactiviteiten te organiseren voor inwoners en bezoekers van Drenthe 	<p>Tiende Nacht van de Nacht</p> <ul style="list-style-type: none"> Op 25 oktober 2014 vierden we de 10e Nacht van de Nacht. In heel Nederland vonden duistere activiteiten plaats om aandacht te vragen voor het belang van duisternis en de schoonheid van de donkere nacht te ervaren. In Drenthe waren bij ruim 20 activiteiten in totaal zo'n 1800 deelnemers aanwezig. In het kader van het jubileumjaar van de Nacht van de Nacht organiseerden we zelf een grote publieksactiviteit samen met het Hunebedcentrum. Op deze bijzondere plek presenteerden we samen met partners (gemeente Borger-Odoorn, IVN, Het Drentse Landschap, een afwisselend programma met lezingen, muziek, theater, een fakkeltocht en wandelingen. Het evenement trok meer dan 250 bezoekers en genereerde veel publiciteit in provinciale en landelijke media.
<ul style="list-style-type: none"> Opzetten van een online community 'Wij maken het mooier'; In beeld brengen en uitlichten van locaties en gebieden in Drenthe waar behoefte is aan een (ruimtelijke) kwaliteitsslag; Concrete voorstellen en ontwerpen voor locaties en/of gebieden in Drenthe gericht op verbetering van de ruimtelijke kwaliteit en/of duurzaamheid 	<p>Wij maken het mooier.nl</p> <ul style="list-style-type: none"> In samenwerking met Libau (Adviesinstantie voor ruimtelijke kwaliteit in Drenthe/Groningen, met name welstand, cultuurhistorie en archeologie) zijn we gestart met het mobiliseren van burgers en deskundigen om een verdere ruimtelijke kwaliteitsslag in Drenthe te maken. Op een kaart op de begin december gelanceerde interactieve website www.wijmakenhetmooier.nl zijn hiervoor in korte tijd 17 locaties aangemeld vanuit onze achterban. Om professionals die betrokken zijn bij de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe te verbinden is eind december een uitnodiging voor de eerste netwerkbijeenkomst in januari 2015 verzonden. Al enkele jaren zijn (braakliggende) bedrijventerreinen aan de rand van dorpen en steden een aandachtspunt als het gaat om ruimtelijke kwaliteit. Voor het bedrijventerrein 'Dambroeken' aan de rand van Beilen hebben we in 2014 in samenwerking met de gemeente en ondernemers een inpassingsplan ontworpen. Het college van B&W heeft haar fiat gegeven om op basis hiervan met betrokken ondernemers toe te werken naar realisering. Tijdens een voor de noordelijke provincies georganiseerde en goed bezochte 'inspiratiebijeenkomst' is een andere mogelijke invulling van braakliggende terreinen door ons geagendeerd: 'tijdelijke natuur'.
<ul style="list-style-type: none"> Samenwerkingsproject Hunze met gebiedspartners LTO Noord en Waterschap Hunze en Aa's; Opzet uitvoering pilot met waterschap en LTO Noord, gericht op realisering robuust beekdalsysteem of vasthouden water op hogere gronden 	<p>Zelfvoorzienende schone watersystemen</p> <ul style="list-style-type: none"> In nauwe samenwerking met de twee betrokken terreinbeheerders en Natuur en Milieufederatie Groningen is de Hunzevisie van 1995 getoetst aan de uitdagingen van nu en zijn aan de hand hiervan nieuwe speerpunten geformuleerd. Dit is nu vastgelegd in de geactualiseerde visie, vertaald in een kleurige brochure en een film voor een breder publiek. De visie is samen met onze partners gepresenteerd tijdens een goed bezocht symposium in Kropswolde. Ruim 80 mensen met name bestuurlijke en ambtelijke vertegenwoordigers van gemeenten, provincies, waterschappen, adviesbureau's en waterbedrijven namen hieraan deel. Inmiddels zijn ook de eerste stappen gezet voor uitvoering van het actieprogramma. In het Zuid West Drenthe ligt een wateropgave (vasthouden en bergen) die kansen biedt voor natuur in het gebied Uffelte Ruinen. Wij hebben deze kansen samen met terreinbeheerders in beeld gebracht en brengen deze in bij het gebiedsproces Uffelte dat de provincie, waterschap en gemeenten is gestart. In het provinciale project beekdalenpilots wordt gekeken hoe de Drentse beken robuuster gemaakt kunnen worden zodat daarmee de natuurwaarden en economische functies worden versterkt. De pilots hebben betrekking op het Achterste Diep en de Dwingelderstroom en voort uit de provinciale Beekdalvisie. Wij leveren onze inbreng mede namens Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Ook zijn wij in de stuurgroep vertegenwoordigd.

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dit jaar hebben we samen met de begeleidingscommissie voor beide pilotgebieden (bestaande uit de waterschappen, LTO Noord, de NMF Drenthe en de gemeenten Borger-Odoorn en Westerveld) een streefbeeld opgesteld. Ook is in elk gebied is op een werkbijeenkomst met agrarische ondernemers in het gebied gesproken over hun toekomstperspectief op het gebied. Dit geheel wordt vertaald naar een pakket van maatregelen die de basis vormt voor het vervolg van het proces in 2015.
<ul style="list-style-type: none"> • Inzicht in (nieuwe) financieringsmogelijkheden gebiedsontwikkeling die bijdraagt aan tegengaan veenoxidatie • Projectontwikkeling 	<p><i>Van Veen tot zee</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Met de NMF Groningen werken wij samen aan het project Valuta voor Veen. Kern van dit project is om CO2-uitstoot uit veengronden te verminderen en dit te combineren met de reductiedoelen van bedrijven en nieuwe verdienmodellen. De NMFG voert hier samen met IMSA een verkenning voor uit waar wij aan meewerken. De resultaten zullen van deze verkenning zullen begin 2015 worden gepresenteerd. <p><i>Heerlijk heldere waterkwaliteit</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Voor de waterkwaliteit van nu en de toekomst, is het belangrijk dat er maatregelen worden genomen om de belasting met bestrijdingsmiddelen terug te dringen. Na een eerste werkbijeenkomst over de Drentse Aa ontwikkelden wij samen met Natuur en Milieufederatie Groningen aan voorstel gericht op vermindering van gebruik van bestrijdingsmiddelen door burgers. Dit voorstel is opgenomen in het concept Uitvoeringsprogramma Oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa. In 2015 zal dit met partners in uitvoering worden gebracht.

Adviseren en stimuleren Duurzame Economie

Voorgenomen prestaties werkplan	Gerealiseerde prestaties
<ul style="list-style-type: none"> • Via beleidsadviezen aan overheden en bedrijfsleven en door voorlichtingsactiviteiten bijdragen aan de versnelling van de energietransitie en/of duurzame productie. • Samen met bedrijfs- en sectororganisaties werken aan de realisatie van duurzaam ondernemen aan de hand van gezamenlijke projecten • Zoveel mogelijk duurzame ondernemingen en duurzame producten in beeld brengen via (het vervolg op) de duurzame initiatievenkaart. • Inhoud en uitvoering geven aan een samen met de provincie en andere partners ontwikkeld jaarprogramma van netwerk en kennisbijeenkomsten rondom duurzaam ondernemen (bedrijfsexcursies, duurzame dates en themabijeenkomsten). • In beeld brengen van de Voetafdruk van de Drentse landbouw en de agro-industrie 	<p>Bespaarakkoord Noord We hebben ons sterk gemaakt voor het Bespaarakkoord Noord - de noordelijke vertaling van het SER Energieakkoord, gericht op het versnellen van de energiebesparing in particuliere woningen, huurvoorraad en MKB-bedrijven. Ook zijn we betrokken bij de Noordelijke Switch agenda dat zich o.a. richt op een uitvoeringsagenda voor de genoemde onderdelen.</p> <p>Borging SER-energieakkoord Landelijk leveren we als partner van het SER akkoord o.a. bijdragen aan de borgingscommissie. We hebben ons ingezet voor afspraken met ontwikkelaars van windmolens over de aanpak van wind op land. Dit heeft geleid tot een set afspraken die zijn vastgelegd in een gedragscode waarbij wordt gestreefd naar meer betrokkenheid van omwonenden en betere afspraken over verdeling van lasten en lusten.</p> <p>Convenant TT en omgeving Sinds de gemeente Assen de trekkersrol heeft overgenomen van de provincie staat de voortgang van het convenant voor de omgeving van het TT-circuit lag op een laag pitje. We hebben nog geen reactie mogen ontvangen op de door ons gepresenteerde ontwikkelingsvisie Wittermarke. Het Ministerie van Defensie zal, na een uitspraak van de Raad van State over een mede door ons gevoerde procedure, een nieuwe vergunningaanvraag moeten opstellen, die wat ons betreft uitgaat van een lagere geluidbelasting.</p> <p>Veenergie Onder de werknaam Veenergie zijn we in 2012 gestart met een proces dat moet leiden tot een gezamenlijke en gedragen visie en concrete maatregelen voor een duurzame energievoorziening in de Veenkoloniën. In 2013 hebben we dit vertaald naar een investeringsaanpak op het gebied van energiebesparing, dat we begin 2014 hebben gepresenteerd in een drieluik met een serie aanbevelingen voor het gebied. Tijdens een bijeenkomst hebben we het drieluik toegelicht aan betrokken bestuurders en media. Verder is het aangeboden aan alle pas gekozen gemeentebestuurders uit het gebied met het verzoek om hier samen verder werk van te maken. De gemeente Aa en Hunze heeft onderdelen van Veenergie inmiddels overgenomen in het ruimtelijke beleid.</p> <p>Netwerk duurzaam ondernemen ➤ Mede op verzoek van de provincie Drenthe hebben we het initiatief genomen om samen met VNO-NCW Noord, MKB Nederland Noord, de Drentse Energie Organisatie, Bouwend Nederland en de provincie Drenthe het Drentse midden- en kleinbedrijf te stimuleren energie te besparen en waar mogelijk op te wekken. Aan de hand van een plan van aanpak en een uitgebreide interviewronde hebben we een aanpak uitgewerkt. Dit hebben we eind 2014 ter besluitvorming voorgelegd bij de projectpartners. We gaan ervan uit dat dit begin 2015 in uitvoering genomen gaat worden.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Het beoogde jaarprogramma voor netwerk- en kennisbijeenkomsten rondom duurzaam ondernemen is dit jaar niet gerealiseerd. Binnen de LinkedIn-groep die onderdeel is van onze duurzame initiatievenkaart, vindt door de 189 leden nog altijd uitwisseling van kennis over (regionaal) duurzaamheidsnieuws, evenementen en nieuwe duurzame producten/diensten plaats. <p>Windenergie</p> <p>In plaats van de het beoogde jaarprogramma rondom duurzaam ondernemen heeft de NMF Drenthe ingezet op een actieve rol in de realisatie van de Drentse windenergieopgave. Onze inzet is daarbij gericht op een zorgvuldige realisering en plaatsing van windmolens, in samenspraak met bewoners en met respect voor landschap.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Voor het noordelijke gebied hebben we diverse keren overleg over gevoerd met projectontwikkelaars en de overheden toen er achter de schermen werd gewerkt aan de verdere uitwerking van de plannen. Wij hebben ons daarbij achter de aanpak van de provinciaal ontwikkelde gebiedsvisie geschaard. We maken ons zorgen over de manier waarop de verdere uitwerking ter hand wordt genomen; de planvorming is te veel 'top down' en zonder echte betrokkenheid van omwonenden. ➤ In en voor Emmen hebben we samen met de Nederlandse Vereniging Omwonenden Windturbines (NLVOW) het initiatief genomen om een aanpak uit te werken, waarbij geïnvesteerd wordt in het bewonersproces. Onze voorstellen zijn deels overgenomen in het Regieplan dat eind november door de gemeenteraad is vastgesteld. Samen met de NLVOW vormen we het platform Windkracht 3 dat zich richt op realisering van de opgave (95,5 MW) met nauwe betrokkenheid van en meer oog voor de belangen van omwonenden. De eerste serie voorlichtingsavonden in de 8 zoekgebieden zijn eind 2014 gestart. Het geheel krijgt in 2015 zijn vervolg.
--	---

Projecten Duurzame Economie

Voorgenomen prestaties werkplan	Gerealiseerde prestaties
<ul style="list-style-type: none"> • Een goed functionerend servicepunt in Drenthe dat lokale initiatieven voor duurzame energieopwekking ondersteunt en helpt om tot realisatie en wasdom te komen. • Tenminste 5 nieuwe Drentse initiatieven voor collectieve lokale duurzame opwekking zijn in 2014 dankzij deze ondersteuning van de grond gekomen. • Het servicepunt functioneert als verbindende stimulerende schakel in een levend en zichtbaar netwerk van lokale energie-initiatieven in Drenthe. • Toenemende ondersteuning door en draagvlak bij gemeentelijke en provinciale politiek voor lokale duurzame energie-initiatieven. 	<p>Servicepunt energie lokaal Drenthe</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Het servicepunt ondersteunt provinciebreed het netwerk van lokale energie initiatieven. Meer dan 15 initiatieven hebben we actiever bijgestaan bij projecten met advies en kennis. We hebben diverse van deze initiatieven verbonden met partners zoals provincie, gemeenten, bedrijven en andere initiatieven. Ook zijn presentaties gegeven voor dorpsbelangen, wijkverenigingen (samen met gemeente Hoogeveen) en individuele burgers. ➤ In veel gemeenten groeit het besef dat de burgerinitiatieven onontbeerlijk zijn voor een succesvolle uitvoering van het energiebeleid. Samen met de gemeenten Midden-Drenthe, Assen, Aa en Hunze, Westerveld, De Wolden en Hoogeveen hebben we de burgerinitiatieven actief ondersteund. ➤ Voor het energienetwerk hebben we twee kennissessies georganiseerd, beide over verdienmodellen en financiële regelingen rond duurzame energie en energiebesparing. De eerste bijeenkomst in het provinciehuis is bezocht door meer dan 50 deelnemers, de tweede (in het Drents Archief) door 30 deelnemers ➤ Ter versterking en verbreding van het netwerk zijn we de samenwerking aangegaan met STAMM, BOKD en Landschapsbeheer Drenthe aan de hand van het Kennisplatform Burgerkracht in Drenthe, dat eind oktober is gelanceerd. Online zijn middels een platform kennisvragers en aanbieders bijeen gebracht. Op ons initiatief is voor dit platform ook een samenwerkingsovereenkomst opgesteld, gericht op het samenbrengen van expertises en netwerken om verdere versterking en groei van burgerinitiatieven in Drenthe te bevorderen. ➤ Samen met de Drentse Energie Organisatie verzorgen we ondersteuning bij het ontwikkelen van een goede business case en verdienmodellen. Waar mogelijk betrekken we ook andere partners, zoals gemeenten en marktpartijen, daarbij. Samen met de gemeente Assen en de DEO onderzoeken we de mogelijkheden van een zonnecentrale op de Kloosterveste, een initiatief van de Verenigingen van Eigenaren aldaar. Samen met een groep burgers uit Zeijen en met ondersteuning van de gemeente Assen onderzoeken we de mogelijkheden van een zonnecentrale op de oude stortplaats van Ubbena. Met de DEO zijn lokale initiatieven benaderd om te komen tot een aantal SDE-subsidieverzoeken die het voor bedrijven en instellingen mogelijk maakt om voor een grote zonnecentrale een passende businesscase te maken. Dit heeft geleid tot twee aanvragen voor respectievelijk een Coöperatie i.o. in Ansen en een groot project voor een Zonneweide in de gemeente Tynaarlo. ➤ Met het energiebedrijf E.on onderzoeken we de mogelijkheid om samen met de gemeente een zonneweide, gebaseerd op het postcoderoosconcept te ontwikkelen. Daarnaast ondersteunen we samen met 'de DEO de coöperatie WatTpiekTAssen bij een nieuw postcoderoos-initiatief en maken we werk van een mogelijk groot zonneproject op 8 basisscholen in Meppel samen met het schoolbestuur.

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ In 2014 is in landelijk verband de samenwerking gezocht met Netwerkbeheerder Enexis en is een samenwerkingspilot gestart tussen Buurkracht en De Natuur en Milieufederaties. Binnen deze landelijke pilot zijn in Drenthe en Brabant, activiteiten ontplooid om nieuwe buurten te werven en buurten actief te begeleiden. In Drenthe zijn 5 Buurkracht-initiatieven gestart met verschillende bijdragen van het Servicepunt: <ul style="list-style-type: none"> • Bij Rolde en Lariks is meegedacht en meegewerkt aan de opzet van informatieavonden en collectieve inkooptrajecten. • Bij de Lariks heeft het Servicepunt tevens de collectieve aankoop van zonnepanelen begeleid (offertetraject). • In Smilde is een collectieve inkoop van zonnepanelen opgezet en in 2014 startte een gezamenlijk traject rond isolatie. • In Gasselternijveenschemond heeft het servicepunt de buurtbegeleiding op zich genomen in samenwerking met het Dorps Energie Team. Er is een informatie- en inkooptraject gestart rond LED-verlichting en is een informatieavond gehouden over zonnepanelen en isolatie. ➤ Eind november is een stakeholderbijeenkomst georganiseerd waarin bestaande lokale energiegroepen en gemeenteambtenaren kennis konden maken met de werking van Buurkracht. Uit deze bijeenkomst ontstaan mogelijk een aantal nieuwe Buurkrachtrajecten. ➤ Ook ten behoeve van de landelijke organisatie van Buurkracht heeft het servicepunt een communicatieve rol gespeeld. Op het World Sustainability Congres zijn nogmaals de Drentse ervaringen gedeeld, maar dan met bedrijven en onderzoeksinstellingen. In 2015 wordt de samenwerking met Buurkracht voortgezet.
<ul style="list-style-type: none"> • Bewustwording creëren rond besparing en duurzame energie met zon als drager. • Het verbinden van mensen die zelf energie opwekken en het uitbreiden van de Zonnecommunity. • Ondersteuning van gezamenlijke inkooptrajecten van burgers en verenigingen. • Organisatie van een serie voorlichtingsavonden i.s.m wijk en buurtorganisaties. 	<p>De Drentse Zonnewijzer / Zon Zoekt Drent</p> <p>Samen met de provincie, SNN en gemeenten is door de campagne 'Zon Zoekt Drent' voor meer megawatt zonne-energieopwekking in Drenthe gezorgd. Kernactiviteiten binnen de campagne waren 11 bijeenkomsten in verschillende gemeenten, waarbij bezoekers:</p> <ul style="list-style-type: none"> • In staat zijn gesteld de mogelijkheden van zon op hun woning te bekijken via de zonnekaart. • Geïnformeerd zijn over de zonnelening en andere regelingen omtrent zonne-energie en energie besparing. • In staat zijn gesteld om live of online met de ervaringsdeskundigen en zonnecoaches te spreken. • De mogelijkheid geboden kregen technische deskundigen te raadplegen. • Gestimuleerd en ondersteund werden om een gezamenlijk inkooptraject te starten. <p>Het succes van de campagne blijkt uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het maximaal aantal aanvragen voor de zonnelening was in de meeste gemeenten al snel was bereikt • De website werd door ruim 5.000 mensen bezocht en de zonnekaart door ruim 10.000 mensen bekeken. • De campagne heeft, blijkens de evaluatie, deelnemende bedrijven een extra omzet opgeleverd tussen de € 7.500,- à € 50.000,-. • Naar schatting is er in 2014 één megawatt aan zonnepanelen geplaatst naar aanleiding van de campagne.

<ul style="list-style-type: none"> • Opzetten van buurtcollectieven voor energiebesparing ism verenigingen, gemeenten en corporaties. • In 6 van de 12 gemeenten zijn mede dankzij onze inzet en ondersteuning initiatieven voor collectieve besparing voortgezet, losgemaakt en tot uitvoering gekomen. • Drentse inwoners hebben zich via deze collectieven actief aan het thema verbonden. Zij zorgen er gezamenlijk voor dat energiebesparing leeft bij zowel consumenten als bedrijven en maatschappelijke organisaties. 	<p>Bewoners voor energiebesparing</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Er is intensief met de Drentse gemeenten samengewerkt om het Drents Energieloket op poten te zetten en te waarborgen dat collectieve inkoop en een wijkgerichte aanpak daarin centrale dragers worden. Die ingezette koers wordt provinciebreed ondersteund. Na een periode van intensieve voorbereiding is de samenwerking op 4 december beklonken. Alle Drentse gemeenten, de NMF Drenthe, de provincie, Bouwend Nederland Noord en UNETO VNI hebben daartoe een samenwerkingsovereenkomst ondertekend. ➤ In het kader van het energieloket is ook de samenwerking met het bedrijfsleven vorm gegeven middels samenwerkingsafspraken met de belangrijkste marktpartijen, zodat de vraag vanuit het energieloket goed kan worden opgevangen. Met de partners van het energieloket zijn voor 2015 en 2016 twee campagnes ontwikkeld waarin het aanjagen van energiebesparing en het stimuleren van wijkactiviteiten en collectieve inkoop centraal staan. Samen met gemeenten zullen we in diverse wijken collectieven opzetten en ondersteunen. ➤ Ook op landelijk niveau hebben wij ons in 2014 ingezet voor samenwerking op het gebied van energiebesparing. Dit heeft geleid tot een landelijke samenwerking onder de titel Kleur uw Gemeente groen; een samenwerking tussen de provinciale natuur- en milieufederaties, Bouwend Nederland, Rabobank Nederland, MeermetMinder, UnetoVNI en Energieke regio. ➤ In 2014 is ook de samenwerking gestart met Stichting Sport Drenthe en het initiatief van Drentse statenlid Peter Zwiers om sportverenigingen warm te maken voor energiebesparing. We ondersteunen met onder meer met adviezen over het betrekken van leden bij besparing en het opzetten van collectieve inkoopacties met leden. ➤ In Midden Drenthe hebben we samen met de gemeente, Stichting Welzijn Midden-Drenthe, het Dorpenoverleg, en het bedrijf EnergQ. het projectinitiatief Beperk je Watt ontwikkeld. Het in beeld brengen van energiebesparing bij huishoudens met iCare (een app waarmee je realtime energie- en gasverbruik kunt uitlezen) staat in dit project centraal. In januari is de werving van deelnemers gestart. Daarvoor hebben we een flyer gemaakt, die is gebruikt in de werving. Vanwege een tegenvallend aantal aanmeldingen en een vertraging in de levering van de Icares heeft de gemeente de uitvoering van het traject in 2014 in de wachtstand gezet. De doelstellingen zijn bijgesteld en wij richten ons nu op het aanleveren van energiebesparingstips in de periode nadat met behulp van de Icare het basisgebruik van de deelnemers is vastgesteld. Ook verzamelen we gegevens over de werking van de Icare en de geleverde besparingstips. De uitvoering zal in 2015 verder vorm krijgen
<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering van twee pilots energieneutrale woningen in de Veenkoloniën. • Ondersteuning en begeleiding van inwoners bij het realiseren van hun besparingsambities. • Betrokkenheid lokale bedrijfsleven stimuleren 	<p>De energiesprong voor de Veenkoloniën</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ De ambitie van de Veensprong is om in de komende jaren vele honderden huizen 'energienota loos' te maken en zo de het hele gebied een impuls te geven op gebied van duurzaamheid, omgevingskwaliteit, woningwaarde, werkgelegenheid en de beheersbaarheid van de woonlasten. In 2014 hebben we ons vooral ingezet om te komen tot een gebiedssamenwerking in de Veenkoloniën met alle stakeholders. Dit heeft geleid tot een samenwerkingsverband van 12 bouwbedrijven en 5 woningcorporaties. Deze geeft uitvoering aan een programma met 4 pilots, een spoor kennisdeling en een spoor gericht op innovatie en gebiedsontwikkeling.

<ul style="list-style-type: none"> • Projectontwikkeling 	<p><i>Burgerkracht voor duurzame droomwijken</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ In 2014 hebben we het initiatief 'Burgerkracht voor duurzame woonwijken' ontwikkeld. Waar de bestaande aanpak van verduurzaming in de woonomgeving vooral gericht is op het mobiliseren en organiseren van de aanbodkant (denk aan de vele consortia waarmee bewoners worden 'ontzorgd' en kant-en-klare besparingspakketten voor hun woning kunnen aanschaffen) vraagt een aanpak gericht op verduurzaming én kwaliteitsverbetering in de leefomgeving om een aanpak waarbij juist ook de vraagkant wordt georganiseerd en gemobiliseerd. ➤ In het kader van het programma Duurzaam Door hebben het initiatief uitgewerkt tot een projectaanpak, waarin we samen met bewonersgroepen, (regionale) kennisinstellingen en 'game-changers' werken aan twee ontwerpen voor een volledig duurzame make-over van een bestaande woonwijk. We willen leren van het gevolgde proces en zetten ons in om de opgedane kennis te borgen en delen. Eind 2014 is het projectplan gepresenteerd en vastgesteld. Het project heeft een looptijd van 1 jaar en wordt uitgevoerd gedurende 2015. De uitvoering wordt mede mogelijk gemaakt door een subsidiebijdrage vanuit het kennisprogramma Duurzaam Door
---	---

Samen Werkt: Provinciaal netwerk en communicatie

Voorgenomen prestaties werkplan	Gerealiseerde prestaties
<ul style="list-style-type: none"> • Levend en zichtbaar netwerk van (nieuwe) lokale collectieve burgerinitiatieven met ambities op het gebied van duurzaamheid in Drenthe • Vraaggerichte ondersteuning van 3 a 4 (nieuwe) lokale duurzaamheidsinitiatieven • Organisatie van debat en doe activiteiten rondom actuele duurzaamheidsthema's waarin mensen uit ons netwerk van natuur en milieuvrijwilligers participeren. • Organisatie van een jaarlijkse groepenbijeenkomst met een inhoudelijke thema en de organisatie van ten minste een algemene ledenvergadering. • 10- keer een Drentse natuurbeschermingsoverleg 	<p><i>Het Drentse Duurzaamheidsknooppunt</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Vanuit het Drentse Duurzaamheidsknooppunt worden contacten onderhouden met 39 groepen die bij de NMF Drenthe zijn aangesloten, alsmede met zo'n 30 andere lokale duurzaamheidsinitiatieven. Vanuit het Servicepunt Energie Lokaal Drenthe zijn zo'n 60 lokale initiatieven bij ons in beeld. Om deze 'beweging' zichtbaarder te maken en te ondersteunen, is de interactieve website/community 'kiekopdekaartvandrenthe.nl' ontwikkeld. Alle genoemde groepen en initiatieven zijn daarop inmiddels vindbaar. De opzet van de website leidt tot meer interactie en biedt individuen en natuur- en milieugroepen meer mogelijkheden om ideeën en initiatieven te etaleren en elkaar gericht op te zoeken. ➤ Om de communicatie met het netwerk van duurzame groepen te versterken en gericht te kunnen ondersteunen, zijn we eind 2014 gestart met de organisatie van regionale ontmoetingen, waarvoor zowel de bij ons aangesloten groepen, als de energie-initiatieven uit dezelfde regio zijn uitgenodigd. Tijdens deze bijeenkomsten hebben initiatieven met elkaar kennisgemaakt, is uitgewisseld welke duurzaamheidsvraagstukken er in de regio leven en is besproken hoe de NMF Drenthe haar ondersteunende en verbindende rol gericht vorm kan geven. ➤ Voor de in totaal 260 'Supporters' van de NMF Drenthe, is in 2014 twee keer een activiteit georganiseerd; een informele supportersbijeenkomst gericht op een meer persoonlijke kennismaking en, samen met de andere groene organisaties in Drenthe, een bijzondere vertoning in de buitenlucht georganiseerd van de film 'De Nieuwe Wildernis'. ➤ In 2014 hebben wij de 730 Drentse panelleden twee keer een peiling voorgelegd (Heel Drenthe Zoemt en Wij maken het mooier). De respons op beide peilingen lag wat lager dan de afgelopen jaren (zo'n 25% i.p.v. 35%), maar leverde twee keer zeer bruikbare input en meldingen op voor betreffende projecten. Bovendien konden we door de inzet van de Groene Peiler in beide gevallen zo'n 20-30 mensen gericht benaderen om te participeren in vervolgvacatures. ➤ Voor de aangesloten groepen organiseerden wij op 3 juli de jaarlijkse Algemene Vergadering. Tijdens deze bijeenkomst presenteerden wij tevens de opzet van het project 'Heel Drenthe Zoemt'. Dit project heeft een sterke relatie met het thema 'ecologisch bembereiding', wat eerder door de aangesloten groepen is benoemd als voorkeursthema voor gezamenlijke activiteiten. ➤ In 2014 hebben we het natuurbeschermingsoverleg tien keer georganiseerd, met deelname van Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, het IVN Consulentschap en de provincie. Daarnaast is drie keer een afstemmingsoverleg voor de directeuren georganiseerd voor Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, het IVN Consulentschap en Landschapsbeheer Drenthe.

<ul style="list-style-type: none"> • Actuele en overzichtelijk website die functioneert als portaal en digitale ontmoetingsplaats voor duurzaamheid. Hierdoor zijn alle (digitale)middelen goed vindbaar en toegankelijk. • Digitale nieuwsbrief de Ziezo, voor nieuws, achtergronden en opinie met ruim 2000 lezers (6 keer per jaar gem) • Groene agenda met een zo breed mogelijk aanbod aan natuur en milieuactiviteiten in en voor Drenthe (elke 2 weken in de mailbox) met ruim 500 abonnees • Actieve en groeiende sociale mediakanalen via Twitter, Facebook LinkedIn • Groene routekanal op Anno Drenthe.nu met een groeiend aantal belevingsroutes op gebied natuur, milieu en landschap. 	<p>Duurzame ontwikkeling gemeenten 19 maart 2014 vonden de gemeenteraadsverkiezingen plaats. We hebben dit jaar daarom als extra activiteit binnen het duurzaamheidsknooppunt bijzondere aandacht geschonken aan het onder de aandacht brengen van de groene taken en opgaven voor de Drentse gemeenten door:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Samenstelling en productie lokale duurzaamheidsagenda (digitale en gedrukte versie) • Aanbiedingsbrief/verspreiding onder alle nieuw gekozen gemeenteraadsleden en nieuwe colleges b en w • Bestuurlijke gesprekken gemeente Hoogeveen en Aa en Hunze <p>Communicatie / Ecoweb Drenthe De digitale middelen die in 2014 ons Ecoweb Drenthe vormden zijn de website nmfdrenthe.nl, de digitale nieuwsbrief Ziezo!, de Groene Agenda, Facebook, Twitter en LinkedIn. Ook het samen met het Drents Archief ontwikkelde groene routekanaal van AnnoDrenthe.nu is onderdeel hiervan. Het bereik van deze middelen is in zijn totaliteit gegroeid ten opzichte van 2013. Deze groei zat voornamelijk, zoals beoogd, bij Facebook en Twitter en de Groene Agenda. De website werd in 2014 iets minder bezocht.</p> <p>Een overzicht van het bereik van onze middelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Zes maal een reguliere digitale nieuwsbrief de Ziezo! en twee speciale uitgaven voor de Nacht van de Nacht en Heel Drenthe Zoemt. 2196 abonnees eind 2014 (iets minder dan 2013). ➤ Actuele, overzichtelijke en goed vindbare website nmfdrenthe.nl met 18.354 unieke bezoekers en 27.819 bezoeken ➤ Tweewekelijkse Groene Agenda met 522 abonnees (ruim 100 meer dan 2013). ➤ Facebook fanpage met 267 likes (70 meer dan in 2013). Vrijwel dagelijks nieuwe berichten. ➤ Twitterkanaal met 379 volgers (80 meer dan in 2013). Ruim 80 nieuwsberichten getweet. ➤ LinkedIn netwerk van in totaal meer dan 2.000 contacten van de medewerkers van de NMF Drenthe. ➤ Groene Route kanaal op Anno Drenthe.nu met in totaal 27 groene belevingsroutes op gebied van natuur, milieu en landschap.
--	--

Projecten Samen Werkt	
Voorgenomen prestaties werkplan	Gerealiseerde prestaties
<ul style="list-style-type: none"> • Een monitor voor het in beeld brengen en communiceren van de individuele en collectieve ecologische voetafdruk • Een PR campagne gericht op werving en verbinding van deelnemers aan de voetafdruk • Een of twee leefstijlcampagnes gericht op milieubewust consumentengedrag gekoppeld aan de mogelijkheden voor het verlagen van de voetafdruk 	<p>De Drentse Voetafdruk</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Begin april is de Drentse Voetafdruk in samenwerking met het Dagblad van het Noorden gepresenteerd. Eind 2014 hebben 1.165 inwoners van Drenthe de test ingevuld. Via een landelijke Facebookpagina is een actieve groep ontstaan van bijna 200 volgers en via de nieuwsvoorziening hebben ruim 30 mensen een maandelijkse nieuwsbrief met tips ontvangen over hoe je je voetafdruk kunt verkleinen. ➤ Meerdere Drentse partners (gemeenten, Attero, onderwijs) bleken geïnteresseerd om de mogelijkheden te verkennen om gezamenlijk een campagne of activiteiten te ontwikkelen die (groepen) mensen in beweging zet om de ecologische voetafdruk te verkleinen. Hieraan wordt in 2015 concretere invulling gegeven. ➤ Samen met de Friese Milieufederatie is gewerkt aan een landelijke toolbox voor de ecologische voetafdruk. Dit heeft ertoe geleid dat de aanpak ook breder beschikbaar is, in de vorm van instrumenten (website/provinciale tools, promotiemateriaal e.d.) en ook in 3 andere provincies van start is gegaan.
<ul style="list-style-type: none"> • Binnen 1 a 2 gemeenten in Drenthe zijn groepen inwoners gemobiliseerd die zich gezamenlijk inzetten voor biodiversiteit in de eigen woonomgeving; • Aan de hand van een gekozen 'ambassadeurssoort' is voor een buurt, wijk of dorp een gezamenlijk actieplan opgesteld waarmee voor elke betrokkene is vastgelegd op welke wijze een bijdrage wordt geleverd aan het versterken van de biodiversiteit. 	<p>Biodiversiteit in de buurt</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ De wilde bij is de gekozen icoon- of ambassadeurssoort voor biodiversiteit in het algemeen in Drenthe. In juli van dit jaar hebben we www.heeldrenthezoemt.nl gelanceerd; een website met een digitale bijenkaart waarop iedereen bestaande bij-vriendelijke initiatieven en potentiële locaties voor nieuwe initiatieven kan melden, alsmede informatie over het leven, het belang en de bedreigingen van de wilde bij. Eind 2014 staan 21 bestaande en 19 potentiële bijeninitiatieven gemeld. ➤ Eind 2014 waren de ANV Drenthe, Landschapsbeheer Drenthe, ecologisch adviesbureau Koeman en Bijkerk, Het Drentse Landschap, Staatsbosbeheer en stichting Bijen & Zzoo officieel bij Heel Drenthe Zoemt aangehaakt. Met enkele partners en lokale groepen zijn diverse activiteiten uitgevoerd: <ul style="list-style-type: none"> • Overleg met provincie en Duurzaam Bovensmilde over provinciaal bermbeheer, specifiek langs de Drentse Hoofdvaart; • Overleg met gemeente Meppel over mogelijkheden bij-vriendelijk groen- en bermbeheer; • Opstelling ij-vriendelijk beheer- en inrichtingsplan voor vakantiepark De Bloemert in Zuidlaren, samen met IVN Zuidlaren, ecologisch adviesbureau Koeman en Bijkerk en de ondernemer. ➤ In overleg met de partners hebben we het initiatief Heel Drenthe Zoemt verder uitgewerkt tot een provinciebrede campagne die in 2015 wordt uitgevoerd. Hiervoor is een campagneplan opgesteld.
<ul style="list-style-type: none"> • Projectontwikkeling 	<p>Crowdfunding en crowdsourcing staan sterk in de belangstelling als methoden om projecten/ productontwikkeling te financieren en/of gedragen te laten worden door een grotere groep mensen. In landelijk verband is verkend of we lokale initiatieven kunnen hiermee kunnen ondersteunen. Verdere concretisering zal plaatsvinden in 2015, omdat bleek dat het een in verhouding zeer grote investering vraagt in tijd, geld en kennisontwikkeling om succesvol te kunnen zijn. Het kennistrageet wordt regionaal voortgezet in samenwerking met de NMF Groningen en kennisplatform 'Crowdfunding Hub'</p>

4. Projectrapportages programma Groen Drenthe

Adviseren en stimuleren Groen Drenthe

4.1. Omgevingsvisie, Natuurbeleid en Natuurlijke recreatie

Inleiding

De Natuur en Milieufederatie Drenthe is de spreekbuis voor natuur, milieu en landschapsbelangen binnen plan- en beleidsprocessen. We adviseren, nemen deel aan overlegorganen en projectgroepen en leveren inbreng in planprocessen van provinciaal belang. Inbreng in het provinciale natuurbeleid, de realisatiestrategie en in samenhang daarmee de uitwerking van de PAS-maatregelen, was dit jaar de belangrijkste activiteit. Mede door onze inbreng is de Drenthe klaar om uitvoering te geven aan de provinciale natuuropgave.

Activiteiten en resultaten

Provinciale Natuurvisie

In het voorjaar is de provinciale Natuurvisie afgerond. In de Natuurvisie heeft de provincie aangegeven hoe zij wil werken aan het versterken van de natuur in Drenthe. Samen met de terreinbeherende organisaties hebben wij hierin tot aan de vaststelling door Provinciale Staten inbreng geleverd. Wij hebben daarbij gepleit voor een grotere synergie tussen natuur en economie, maar op een zodanige manier dat de natuur niet wordt geschaad. Onze inbreng heeft ertoe geleid dat in de Natuurvisie een evenwichtige belangenafweging tussen ruimtelijk economische ontwikkelingen en natuurbehoud is opgenomen.

Realisatiestrategie platteland

Voor de komende jaren ligt er in Drenthe nog een grote opgave voor de realisatie van nieuwe natuur (Natuur Netwerk Nederland), een veilig en schoonwatersysteem (Kaderrichtlijn Water) en de uitvoering van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) en de Kaderrichtlijn Water. Dit jaar heeft de provincie deze opgave samen met de gebiedspartners uitgewerkt in de Realisatiestrategie Platteland. In het voorjaar is spoor 1 van de realisatiestrategie vastgesteld. Deze is vervolgens op gebiedsniveau uitgewerkt in spoor 2. Per gebied is in overleg met de gebiedspartners aangegeven welke maatregelen de komende jaren genomen moeten worden met de daarbij behorende kosten en dekking om nieuwe natuur te verwerven, in te richten en te beheren. In 2015 zullen alle gebiedspartijen de Raamovereenkomst plattelandontwikkeling ondertekenen. Zowel bij spoor 1 als bij spoor 2 hebben wij samen met de terreinbeherende organisaties inbreng geleverd. De realisatiestrategie en de raamovereenkomst vormen een goede basis voor een gezamenlijke uitvoering van de Drentse opgave met alle betrokken gebiedspartners.

Natura 2000 en PAS

Dit jaar is er intensief gewerkt aan de afronding van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). Doel van de PAS is om de stikstofneerslag op Natura 2000-gebieden te verminderen en tegelijkertijd economische ontwikkelingen mogelijk te maken. Op provinciaal niveau is er met name gewerkt aan de verschillende PAS-gebiedsanalyses. Per Natura 2000-gebied is een gebiedsanalyse met herstelstrategieën opgesteld. Samen met de terreinbeheerders hebben wij beoordeeld of hierin de goede maatregelen zijn opgenomen. Deze PAS-gebiedsanalyses zijn in de verschillende gebiedsgroepen besproken.

Ook zijn de PAS-maatregelen opgenomen in spoor 2 van de realisatiestrategie. Voor de PAS-maatregelen worden in 2015 nog per gebied juridisch harde uitvoeringsovereenkomsten afgesloten.

De provinciale adviesgroep Natura 2000 is dit jaar diverse keren bij elkaar geweest. In de adviesgroep is de voortgang van de PAS besproken.

Ook is gesproken over de noodzakelijke beïnvloedingszones voor drainage en beregening rond Natura 2000-gebieden. De aanleg van drainage en de realisering van grondwaterputten ten behoeve van beregening in de nabijheid van Natura 2000-gebieden kunnen een significant negatief effect hebben op de instandhoudingsdoelen. In een bepaalde zone rond de Natura 2000-gebieden zullen dit soort activiteiten daarom verboden en/of getoetst moeten worden. Omdat wij samen met de terreinbeherende organisaties vraagtekens hadden bij de eerste voorstellen over zogenaamde beïnvloedingszones op basis van een onderzoek van de Grontmij, heeft hierover nader overleg en onderzoek plaatsgevonden. Begin 2015 komt de provincie met definitieve voorstellen voor de beïnvloedingszones.

Flora- en Faunabeleidsplan

Op voortouw van de terreinbeherende organisaties is inbreng geleverd in het nieuwe provinciale Flora- en Faunabeleidsplan. We hebben gezamenlijk met de terreinbeheerders in de vaststellingsfase het belang van de vaststelling van het Flora- en Faunabeleidsplan voor het voetlicht gebracht. We hebben onze achterban opgeroepen om aanwezig te zijn bij de cruciale behandeling van het beleidsplan in de Statencommissie Omgevingsbeleid. Uiteindelijk hebben bij de behandeling zowel voorstanders (natuur, recreatie, betrokken bewoners) als tegenstanders (jagers, Boermarken, boeren) ingesproken en is het plan in december vastgesteld. Door onze inbreng is nu ook het edelhert en het damhert in Drenthe welkom.

Klimaatbufferprojecten Deltaprogramma

Regio Oost-Nederland heeft een stevige inbreng gehad in de Deltabeslissing Zoetwater door het regionale samenwerkingsproject Zoetwatervoorziening Oost-Nederland (ZON). Dit programma is van belang in verband met de ontwikkeling van robuuste natuur en watersystemen. Meer water vasthouden op hogere gronden en tegengaan van verdroging zijn daarin belangrijke speerpunten.

Samen met regio Zuid ontwikkelde de regio een Strategie en Uitvoeringsprogramma voor de Hoge Zandgronden. Dit vormde de basis voor een Regionaal Bod aan de Deltacommissaris, dat een belangrijke bouwsteen was voor de Deltabeslissing. Wij hebben samen met Natuur en Milieu Overijssel en de terreinbeherende organisaties bijdragen geleverd aan de totstandkoming van deze aanpak, o.a. door ontwikkeling van diverse klimaatbufferprojecten. Deze projecten zijn onderdeel van het Uitvoeringsprogramma.

Op 28 januari 2014 voerden wij samen met de terreinbeheerders, en onze collega's in Overijssel overleg met de projectleider van het programma ZON over deze projecten.. In 2015 moet er een gezamenlijk werkprogramma zijn waarvan de klimaatbufferprojecten deel uitmaken. Het Rijk heeft via de Deltabeslissing inmiddels geld toegezegd voor dit programma.

Inbreng in advies en overlegorganen

We zijn actief deelnemer aan en leveren inbreng in o.a. de Commissie Landelijk Gebied (CLG) en het Overlegorgaan NBEL Drentsche Aa.

Daarbij coördineren we ook de inbreng van de terreinbeherende organisaties. Het resultaat van deze inbreng is dat natuur- en landschapsbelangen een goede en volwaardige plaats in de provinciale beleidsafwegingen krijgen.

Natuurlijke recreatie

De ontwikkelingen in de recreatiesector lagen in 2014 nagenoeg stil als gevolg van de economische ontwikkelingen. De projectgroep Natuurlijke recreatie die zich richt op een gecombineerde aanpak van recreatie en natuur, is één keer bijeen te komen. Onderwerp was onder meer de verblijfsrecreatieparadox. De projectgroep is onderdeel van het samenwerkingsverband waarin naast de NMF Drenthe ook de Recron, het Recreatieschap en de provincie deelnemen. Uit nader onderzoek naar het perspectief van de verblijfsrecreatie dit jaar bleek dat er met name in de kampeersector in Drenthe sprake is van een verzadigde markt. Tegelijkertijd zijn er ook bedrijven die kansen zien en willen investeren. Het kwaliteitsteam natuurlijke recreatie heeft over één bedrijf een advies uitgebracht.

4.2. Ruimtelijke ontwikkeling, omgevingsnetwerk en Omgevingswet

Inleiding

De NMF Drenthe levert de natuur- en landschapsinbreng in ruimtelijke planvormingsprocessen. Gezien het grote aantal gemeentelijke ruimtelijke plannen dat jaarlijks in Drenthe wordt ontwikkeld, maken we in samenspraak met onze partners keuzes wat betreft de mate van betrokkenheid en inbreng.

Overheden stellen deze inbreng op prijs. De laatste jaren wordt ook meer en meer in een vroeg stadium meegedacht over de planontwikkeling. In het kader van de ontwikkelings- en uitnodigingsplanologie spelen de maatschappelijke partners een steeds grotere rol.

Activiteiten en resultaten

Advisering ruimtelijke plannen

Wij hebben 36 ruimtelijke plannen en vergunningen beoordeeld. In 17 gevallen heeft dit geleid tot een reactie in de vorm van een zienswijze, bezwaar of advies (vooroverleg). Daarnaast hebben wij diverse mondelinge of schriftelijke adviezen verstrekt aan provincie, gemeenten en betrokken partners.

Samen met de terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties en lokale natuur- en milieugroepen zorgen wij ervoor dat de kernkwaliteiten van Drenthe in deze plannen een goede ruimtelijke bescherming krijgen. Een belangrijk resultaat van ons werk is dat het Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen EHS) en de eigendommen van terreinbeheerders een goede ruimtelijke doorvertaling krijgen in bestemmingsplannen buitengebied en in gemeentelijke structuurvisies. Daarnaast leidt onze inbreng tot een betere landschappelijke inpassing van ruimtelijke ontwikkelingen. Bij een aantal plannen is doorwerking van onze adviezen en inspraak nog niet aan te geven, omdat de procedure nog loopt.

Hieronder lichten we een aantal voorbeelden van ons ruimtelijke werk uit:

- In Hoogeveen betrof het de plaatsing van hoge gebouwen op het bedrijventerrein Buitenvaart II. Met de gemeente Hoogeveen zijn naar aanleiding van onze zienswijze schriftelijke afspraken gemaakt op bestuurlijk niveau over een zo goed mogelijke inpassing van bedrijfsgebouwen in dit voormalige open weidegebied. Ook is de betrokkenheid van onze organisatie en Het Drentse Landschap bij de landschappelijke inpassing geregeld.
- We hebben dit jaar gereageerd op de uitbreiding van twee agrarische bedrijven in de Schoonloo en Nieuwediep in de gemeente Aa en Hunze, waarbij sprake is omschakeling van een grondgebonden agrarisch bedrijf naar een intensief veehouderijbedrijf. Op basis van de Omgevingsvisie is dit in Drenthe niet toegestaan. Ook de provincie heeft zienswijzen tegen de betreffende omgevingsvergunningen ingediend. Ondanks de bezwaren heeft de gemeente beide vergunningen verleend. Vervolgens heeft de provincie de vergunning in Schoonloo via een reactieve aanwijzing vernietigd, omdat dit bedrijf is gelegen in het Drentsche Aa-gebied. De gemeente is hiertegen in beroep gegaan. Wij hebben een verzoek om voorlopige voorziening ingediend en bezwaar aangetekend tegen de vergunning voor de uitbreiding van het bedrijf in Nieuwediep. Het beroep wordt behandeld in januari 2015. Onze zienswijzen hebben er in ieder geval al toe geleid dat in de geactualiseerde Omgevingsvisie duidelijker is opgenomen op basis van welke normen moet worden bepaald of er al dan niet sprake is van een grondgebonden agrarisch bedrijf.
- Dit jaar is het transferium De Punt en dan specifiek de nut en noodzaak van het transferium diverse keren onderwerp van gesprek geweest in Provinciale Staten, de Statencommissie Omgevingsbeleid en de gemeente Tynaarlo. Wij hebben hierbij schriftelijk onze inbreng geleverd, waarbij wij hebben geadviseerd om eerst het onderzoek naar nut en noodzaak van een transferium af te ronden voordat de verdere procedure voor het transferium zijn beslag krijgt. In onze reactie op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau hebben we er bij de gemeente Tynaarlo voor gepleit om samen met de provincie de verkeersopgave te actualiseren en vervolgens een gedegen alternatievenonderzoek te starten. Uiteindelijk hebben Provinciale Staten en de raad van

Tynaarlo uitgesproken dat er eerst een nut een noodzaak onderzoek moet plaatsvinden voordat de verdere procedure voor het transferium wordt vervolgd.

- In twee gevallen hebben wij gereageerd op plannen die negatieve gevolgen hebben voor de kernkwaliteiten van het landelijke gebied. In Ruinerwold ging het om de plaatsing van lichtmasten op een golfterrein in een nu nog donker gebied. Wij vrezen dat de vergunning een precedent schept voor het toestaan van verlichting op allerlei andere plaatsen in het landelijke gebied, zoals langs opritten en paardenbakken. Wij vinden het teleurstellend dat de gemeente De Wolden akkoord gaat met een forse nieuwe bron van lichtvervuiling terwijl de gemeente nadrukkelijk te kennen heeft gegeven lichtvervuiling terug te willen dringen en duisternis te willen bevorderen. Ons bezwaar en een hoorzitting door een bezwaarcommissie heeft niet geleid tot het weigeren van een vergunning aan de betreffende ondernemer. Op ons advies zal de gemeente door middel van voorschriften waarschijnlijk nog beperkingen opleggen aan de lichttuitstraling van dit golfterrein. Uit deze zaak hebben wij de conclusie getrokken dat plattelandsgemeenten, zoals De Wolden, nog onvoldoende regels hebben opgesteld om lichtvervuiling van het landelijke gebied te beperken. In 2015 zullen wij daarvoor aandacht vragen bij de Drentse gemeenten. Eind 2014 hebben wij de provincie geadviseerd om bij een herziening van de POV regels op te nemen inzake lichtvervuiling en beperking van geluidhinder in het landelijke gebied.
- We hebben inbreng geleverd bij het bestemmingsplan buitengebied Coevorden en Borger-Odoorn. Eind 2014 hebben wij een adviesreactie op het voorontwerp bestemmingsplan Buitengebied Aa en Hunze voorbereid.

Omgevingsnetwerk en omgevingswet

In 2010 hebben we een kennisnetwerk opgezet, gericht op de ondersteuning van bewoners en versterking van hun inbreng bij (gemeentelijke) ruimtelijke ontwikkelingen met impact op natuur, milieu en/of landschap. Door middel van kennisoverdracht, informatieverstrekking over actuele (ruimtelijke) ontwikkelingen/ initiatieven en advisering over de wijze van inbreng houden we de leden van dit netwerk betrokken. In dat kader hebben in 2014 drie belangwekkende ruimtelijke ontwikkelingen in de gemeente Tynaarlo, Aa en Hunze en Coevorden geleid tot intensieve interactie of samenwerking met de betreffende lokale netwerken.

Om alle 223 leden van het netwerk betrokken te houden zijn ze uitgenodigd voor twee door ons georganiseerde provinciale bijeenkomsten over actuele thema's. De eerste bijeenkomst had als doel om een brede doelgroep te informeren over de mogelijkheden om braakliggende terreinen tijdelijk in te richten als natuurgebied. De tweede bijeenkomst organiseerden we in het kader van het 'Natuurbeheerplan 2016'.

Een belangwekkende ontwikkeling in het kader van de omgevingskwaliteit betreft de aanstaande invoering van een nieuwe, veelomvattende Omgevingswet. Om onszelf en het netwerk daarop voor te bereiden hadden we voor 2014 een kennistraceet voorzien. In het kader daarvan heeft een student HBO-rechten van de Hanzehogeschool in onze opdracht een afstudeeronderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek was gericht op het aan de hand van enkele casussen in beeld brengen van consequenties (inhoudelijk en procedureel) van de invoering van de wet. De conclusie uit dit onderzoek was dat een kennistraceet voor het omgevingsnetwerk nog weinig zinvol is, omdat er nog te veel onzeker is. Invoering van de nieuwe wet wordt pas voorzien in 2018, waarna bovendien nog meerdere van belang zijnde regels moeten worden uitgewerkt in AMvB's.

Producten

Natuurnetwerk, realisatiestrategie platteland en PAS:

- Advisering aan en inbreng in de provinciale Commissie Landelijk Gebied (CLG)
- Inbreng natuur- en milieubelangen in Overlegorgaan NBEL Drentsche Aa
- Deelname in projectgroep Assen aan de Aa
- Deelname in adviesgroep Harry de Vroome Penning; de Harry de Vroome Penning is uitgereikt aan architect Cor Kalfsbeek en landschapsarchitect Ank Bleeker voor hun samenwerking bij de realisatie van nieuwe landgoederen in Drenthe
- Brief aan Statencommissie Omgevingsbeleid over eindrapport De Drentse natuur in 2040, Vier kijkrichtingen voor de toekomst
- Inbreng bij de provinciale Natuurvisie

- Reactie aan Statencommissie op rapport Noordelijke Rekenkamer 'Decentralisatie natuurbeleid: Noordelijke provincies aan zet'
- Inbreng bij Realisatiestrategie Platteland
- Deelname aan provinciale praktijkbijeenkomst stikstofdepositie
- Deelname aan en inbreng in provinciale adviesgroep Natura 2000
- Deelname aan en inbreng in overleg over beïnvloedingszones voor drainage en beregening rond Natura 2000-gebieden
- Organisatie afstemmingsbijeenkomst voor natuurvertegenwoordigers in gebiedsgroepen Natura 2000
- Deelname aan en inbreng in gebiedsgroep beheerplan Natura 2000 Dwingelderveld
- Ondersteuning natuurvertegenwoordiger in gebiedsgroep beheerplan Natura 2000 Witterveld
- Gezamenlijke reactie met Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer op voorontwerp Flora- en Faunabeleidsplan
- Voorzitterschap en inbreng in projectgroep Natuurlijke Recreatie.
- Deelname aan en inbreng in bijeenkomst waterschap Reest en Wieden over Kaderrichtlijn water en Waterbeheerplan (24 januari 2014)
- Deelname aan en inbreng in bijeenkomst waterschap Reest en Wieden over Waterbeheerplan 2016-2021 (1 juli 2014)
- Advisering over en inbreng in - door middel van klimaatbufferprojecten natuurorganisaties - de voorbereiding bestuurlijke besluitvorming en Uitvoeringsprogramma Zoet watervoorziening Oost Nederland (Rijn Oost).

Advisering ruimtelijke plannen en netwerk omgevingskwaliteit:

- Advies over Notitie Reikwijdte en detailniveau visiegebied Gasselternveld
- Zienswijze ontwerp bestemmingsplan manege Dorpsstraat Bronneger
- Reactie voorontwerp bestemmingsplan uitbreiding zandwinning Nijensleek
- Zienswijze Ontwerp bestemmingsplan buitengebied Coevorden
- Zienswijze ontwerp omgevingsvergunning Koestukkenweg 4 te Schoonloo
- Zienswijze ontwerp wijzigingsplan De Heetharen Eldersloo
- Reactie op ontwerpherziening bestemmingsplan Buitenvaart II, bouwhoogtes Riegmeer
- Zienswijze Aelderstraat 1 in Aalden
- Brieven aan Provinciale Staten en Statencommissie Omgevingsbeleid over transferium De Punt
- Reactie op Notitie Reikwijdte en Detailniveau transferium De Punt
- Bezwaarschrift vergunning op grond van WABO voor plaatsing lichtmasten Pitch en Putt Ruinerwold
- Verzoek voorlopige voorziening WABO bij Rechtbank Noord Nederland m.b.t. omgevingsvergunning Pitch en Putt Ruinerwold, gevolgd door Intrekking van dit verzoek
- Verzoek om voorlopige voorziening en beroep tegen omgevingsvergunning pluimveetak Nieuwediep 28, Nieuwediep
- Deelname aan / inbreng in klankbordgroep en raadsbijeenkomst over nieuw bestemmingsplan buitengebied Borger-Odoorn
- Inspraakreactie ontwerpplan partiële herziening uniformering bouwhoogtes Buitenvaart II
- Reactie op aanvraag omgevingsvergunning voor verlichte reclamemast bij tankstation Hoogeveen
- Brief aan gemeente Hoogeveen over voorwaarden voor niet indienen bezwaar tegen vergunning reclamemast
- Reactie voorontwerp bestemmingsplan visiegebied Gasselternveld
- Communicatie met 223 deelnemers in 12 gemeentelijke omgevingsnetwerken
- Twee provinciale bijeenkomsten met deelname van leden uit het omgevingsnetwerk
- Intensieve informatie-uitwisseling met en ondersteuning van leden van de omgevingsnetwerken in Tynaarlo, Coevorden en Aa en Hunze in het kader van lokale ontwikkelingen met impact op de omgevingskwaliteit.
- 'De omgevingswet; eenvoudig anders'; Afstudeerrapport in opdracht van de NMF Drenthe, Henriette Akkerman (Hanzehogeschool Groningen, Instituut voor rechtenstudies, juli 2014)

Projecten Groen Drenthe

4.3. Green deal voor duurzame landbouw

Inleiding

De algemene verwachting was dat het komende nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) kansen zou bieden voor verduurzaming van de landbouw in Drenthe. In de loop van 2014 bleken de zogenaamde vergroeningseisen (pijler 1) minder te gaan inhouden dan oorspronkelijk beoogd. Onze inzet heeft zich daarom geconcentreerd op de uitwerking van het agrarische natuurbeheer (pijler 2), waarbij gebiedscollectieven een belangrijke rol gaan spelen. Daarnaast hebben wij door onze inzet bij de vergunningverlening aan veehouderijbedrijven en door onze inbreng in de AgroAgenda en de discussie over de bollenteelt in Drenthe gewerkt aan verduurzaming van de landbouw in Drenthe.

Activiteiten en resultaten

Vergunningverlening aan veehouderijbedrijven

Vergunningenbeleid waarbij ontwikkeling van veehouderijen wordt gecombineerd met het terugdringen van de ammoniakbelasting, is een belangrijk onderdeel van het Groenmanifest. In het najaar van 2013 bleek dat de afgelopen jaren opvallend veel Drentse veehouderijbedrijven op basis van de beleidsregel Groenmanifest een Natuurbeschermingswetvergunning hadden aangevraagd voor de uitbreiding van hun bedrijf. Er dreigde een explosieve uitbreiding van de veestapel en een omvangrijke verhoging van de ammoniakbelasting op de Drentse natuur. Om dit te voorkomen heeft de provincie in het najaar van 2013 de vergunningverlening tijdelijk stilgelegd en hebben wij samen met LTO Noord en de provincie en in afstemming met de andere Groenmanifestpartners (Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer) een aangescherpt beleidskader opgesteld. Eind januari van dit jaar hebben de Groenmanifestpartners samen met de provincie het aangescherpte Beleidskader Stikstof 2.0 gepresenteerd.

Gedeputeerde Staten hebben het Beleidskader Stikstof 2.0 vervolgens vastgesteld en daarna is de verdere uitwerking van het kader en de (organisatie van de) uitvoering door de provincie opgepakt. Dit alles heeft plaatsgevonden in nauwe afstemming met de Natuur en Milieufederatie Drenthe en LTO Noord. Wekelijks heeft er afstemmingsoverleg plaatsgevonden waarin de voortgang, interpretatievragen en de communicatie werden besproken.

Gedurende de uitvoering bleek uit recente uitspraken van de Raad van State een essentieel onderdeel van het Beleidskader Stikstof 2.0 juridisch niet houdbaar. Het bleek onmogelijk de 'loze ruimte' uit onherroepelijke vergunningen weg te halen, waardoor de balans tussen natuur- en landbouwbelangen wegviel. Om deze reden heeft de provincie in afstemming met de Groenmanifestpartijen besloten om het Beleidskader Stikstof 2.0 op 2 juli in te trekken.

Tot aan de inwerkingtreding van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) wikkelt de provincie nu alle lopende vergunningaanvragen af op basis van de Natuurbeschermingswet. Op basis van deze wet is uitbreiding van een veehouderijbedrijf mogelijk, wanneer de ammoniakbelasting van het bedrijf op nabijgelegen natuurgebieden niet toeneemt.

Ook de afwikkeling van de vergunningen waartegen wij samen met Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer een zienswijze hadden ingediend vindt op basis van de Natuurbeschermingswet plaats. Met de provincie hebben wij de afspraak gemaakt dat alle aangepaste bezwaarvergunningen aan ons ter beoordeling worden voorgelegd. Wanneer wij akkoord zijn met de aangepaste vergunningen, trekken wij onze zienswijze in zodat er geen hoorzitting hoeft plaats te vinden en de vergunningprocedure kan worden afgerond.

Door onze inzet is een verdere toename van de ammoniakbelasting op de Drentse natuur voorkomen. Bovendien hebben de provincie, de landbouw en de natuurorganisaties overeenstemming over de aanpak van vergunningverlening aan veehouderijbedrijven.

Voor de verbetering van de natuurkwaliteit is het van belang dat de ammoniakbelasting in Drenthe omlaag gaat. Wij willen in 2015 samen met de Groenmanifestpartners en de provincie verkennen of er mogelijkheden zijn om hier via een gebiedsgerichte aanpak stappen in te zetten.

Agrarisch natuurbeheer na 2016

Het agrarische natuurbeheer gaat per 2016 veranderen. Het moet een duidelijke meerwaarde gaan opleveren voor de natuur. Tot nu toe is dat nog onvoldoende het geval. Collectieven krijgen een belangrijke rol bij de uitvoering van het agrarische natuurbeheer. In het Natuurbeheerplan 2016 moet de provincie Drenthe aangeven welke (internationale) natuurdoelen gerealiseerd moeten worden en in welke gebieden dit het beste kan gebeuren.

Dit jaar heeft de provincie gewerkt aan het opstellen van het Natuurbeheerplan 2016. In afstemming met Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Landschapsbeheer Drenthe en Werkgroep Grauwe Kiekendief hebben wij inbreng geleverd bij het opstellen van het Natuurbeheerplan en dan specifiek bij het opstellen van de kaart waarop staat aangegeven waar welke natuur gerealiseerd kan worden. Wij hebben daarbij vooral gekeken naar de vraag in welke gebieden agrarisch natuurbeheer de meeste natuurwinst kan opleveren.

Om lokale natuur- en milieugroepen ook de mogelijkheid te geven om hun gebiedskennis in te brengen bij het opstellen van het Natuurbeheerplan 2016 hebben we in juli voor hen een bijeenkomst georganiseerd. In overleg met Landschapsbeheer Drenthe zijn hiervoor ook alle landschaps- en boerenlandvogelbeheergroepen uitgenodigd. Op de bijeenkomst heeft de provincie een toelichting gegeven op de contouren van het Natuurbeheerplan 2016. De ANV Drenthe en Landschapsbeheer Drenthe hebben hun visie gegeven op de toekomstige gebiedssamenwerking. Vervolgens hebben de aanwezigen de mogelijkheid gekregen om op kaart hun wensen ten aanzien van het toekomstig agrarisch natuurbeheer in beeld te brengen. Ook na de bijeenkomst heeft een aantal natuur- en milieugroepen nog schriftelijk inbreng geleverd.

In december hebben Gedeputeerde Staten het ontwerp Natuurbeheerplan 2016 vastgesteld en ter inzage gelegd. Wij hebben de in juli aanwezige lokale groepen hierover geïnformeerd.

De inbreng van de lokale en provinciale natuur- en milieuorganisaties heeft ertoe bijgedragen dat de beperkte middelen voor agrarisch natuurbeheer straks in de meest kansrijke gebieden worden ingezet. Gedurende het proces bleek echter dat er zoveel landelijk is vastgelegd (lage instapeisen, beheerpakketten e.d.) wat niet aansluit bij de Drentse situatie dat het wel de vraag is of het agrarische natuurbeheer straks daadwerkelijk meer kwaliteit gaat opleveren. Wij hebben onze zorgen op dit punt al in het proces kenbaar gemaakt en zullen dat opnieuw doen in onze reactie op het ontwerpplan.

AgroAgenda Noord-Nederland

De NMF Drenthe vertegenwoordigt de noordelijke natuur- en milieufederaties in de stuurgroep AgroAgenda Noord-Nederland 2013-2020. Hierin werken agrarische ondernemers (vertegenwoordigd door LTO Noord), de landbouwsector en bedrijven die daaraan verbonden zijn (agro- en foodindustrie), maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen samen met de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe.

De ambitie van de partijen is dat de noordelijke agro- en foodsector in 2020 modern en winstgevend is, schoon en efficiënt produceert en in balans is met mens en omgeving. Ze willen dit tot stand brengen door samen verschillende vernieuwende projecten uit te voeren, die voor het Noorden van belang zijn. Bedrijven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen nemen zelf initiatief voor de ontwikkeling en uitvoering van projecten. De provincies en het Rijk gaan onder andere meehelpen met de cofinanciering.

De stuurgroep AgroAgenda Noord-Nederland is dit jaar twee keer bijeengekomen. Wij hebben ons daarbinnen sterk gemaakt voor aanpak en uitwerking van de onderdelen die te maken hebben met verduurzaming.

Met de LTO en de zuivelsector hebben we bilaterale overleggen gevoerd over de inzet m.b.t. de kringlooplandbouw. Eind 2014 hebben we onze zorgen geuit over het gebrek aan voortgang. Dit heeft mede geleid tot het initiatief van een versnellingsagenda voor de melkveehouderij, die wat ons betreft in 2015 zal moeten leiden tot versnelling en concrete invulling van de duurzaamheidsambities.

Bollenteelt

Dit jaar kreeg het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de bollenteelt de nodige aandacht. Mogelijke gezondheidsrisico's voor omwonenden van bollenvelden en negatieve milieueffecten leidden tot discussies over het gebruik van deze bestrijdingsmiddelen. Dit resulteerde eerst in een landelijk verbod en later in het onder strikte voorwaarden toestaan van het gebruik van metam-natrium. Provinciaal leidde de monitoringsrapportage Drentsche Aa tot bezorgdheid bij waterschappen en waterleidingmaatschappijen over de invloed van de bollenteelt op de kwaliteit van het oppervlaktewater. Sinds 2008 blijkt er sprake van een toename van bestrijdingsmiddelen in het oppervlaktewater en is het areaal met teelten waarop veel bestrijdingsmiddelen gebruikt worden (aardappelen en bollen) toegenomen.

Ook zijn er bij natuurorganisaties, waterschappen en waterleidingmaatschappijen zorgen over de verdrogende effecten als gevolg van drainage ten behoeve van de bollenteelt.

Vanwege deze ontwikkelingen hebben we er samen met de waterschappen en de waterleidingmaatschappijen voor gepleit om het Platform Duurzame Bollenteelt weer nieuw leven in te blazen. In eerste instantie heeft dit ertoe geleid dat de bollensector samen met de provincie een bijeenkomst heeft georganiseerd voor alle betrokken partijen. Vervolgens heeft de provincie het Platform Duurzame Bollenteelt nieuw leven in geblazen. De provincie is vervolgens gestart met verkennende gesprekken met betrokken partijen over mogelijkheden om de Drentse bollenteelt te verduurzamen. In 2015 krijgt dit een vervolg.

Producten

- Ambtelijke en bestuurlijke inbreng bij het opstellen van het Natuurbeheerplan 2016 (onderdeel agrarisch natuurbeheer)
- Organisatie bijeenkomst voor lokale natuur- en milieugroepen over agrarisch natuurbeheer na 2016
- Inbreng in ambtelijk en bestuurlijk overleg met betrekking tot uitvoering vergunningverlening aan veehouderijbedrijven en uiteindelijk intrekking Beleidskader Stikstof 2.0
- Beoordeling 8 aangepaste Natuurbeschermingswetvergunningen resulterend in intrekking zienswijzen
- Ambtelijk overleg met provincie en LTO Noord over knelgevallen bij vergunningverlening
- Inbreng in provinciale bijeenkomst over bollenteelt
- Overleg met waterschap Hunze en Aa's en waterleidingmaatschappijen over mogelijkheden om negatieve effecten bollenteelt op waterkwaliteit te voorkomen
- Informatie aan diverse partijen over negatieve effecten bollenteelt en mogelijkheden om deze te voorkomen
- Schriftelijke visie op gentechologie ten behoeve van forumavond GroenLinks Assen over gentechologie.

4.4. Melk de groene motor

Inleiding

Binnen dit project is de ambitie samen met LTO Noord en de noordelijke zuivelindustrie te werken aan verduurzaming van de melkveehouderij. De Noordelijke zuivelsector en melkveehouderij zijn groeiende als gevolg van het vervallen van de melkquotering per 1 april 2015 en de mogelijkheden binnen de (export)markt. De opgave is om de verdere ontwikkeling van de melkveehouderij te laten plaatsvinden bij gelijkblijvende bodemvruchtbaarheid en verminderde belasting van water, natuur en klimaat.

Activiteiten en resultaten

Verduurzaming melkveehouderij

Dit jaar hebben we verschillende verkennende gesprekken gevoerd met LTO Noord, FrieslandCampina, de provincie en de stuurgroep van de AgroAgenda over de mogelijkheden om de ontwikkelambities van de melkveehouderij te laten samengaan met de duurzaamheidsopgaven. Dit heeft geresulteerd in een hoofdlijnenplan voor een kringloopprogramma voor Noord-Nederland, waarbij de ambitie is dat de melkveehouderij koploper wordt in grondgebondenheid. In 2015 willen we samen met de noordelijke melkveehouderij- en zuivelsector verder inhoud geven aan dit programma.

In december is de Wet verantwoorde groei melkveehouderij vastgesteld. Landelijk hebben de gezamenlijke natuur- en milieuorganisaties hierbij inbreng geleverd, waarbij wij hebben gepleit voor grondgebonden groei van de melkveehouderij. Uiteindelijk is de wet aangenomen onder de voorwaarde dat er bij uitbreiding van een melkveehouderij sprake zal moeten zijn van een zekere vorm van grondgebondenheid. Begin 2015 krijgt deze grondgebondenheid nader invulling in een AMvB.

Ook de gezamenlijke noordelijke provincies hebben in de context van het wetsvoorstel gepleit voor een grondgebonden groei van de melkveehouderij. In een reactie op de noordelijke visie op verantwoorde groei van de melkveehouderij in Noord-Nederland, hebben wij gepleit voor een versnellingsagenda voor verduurzaming van de melkveehouderij in Noord-Nederland waarin gecombineerde doelen (economie en ecologie) samen opgaan. In 2015 zullen we hier in het verband van de AgroAgenda nader invulling aan geven.

Schaalvergroting met ruimtelijke kwaliteit

De groei van de melkveehouderij gaat gepaard met schaalvergroting. De schaalvergroting en de gevolgen daarvan voor het Drentse landschap hebben al langer onze aandacht. Sinds 2010 werken we samen met LTO Noord aan de Drentse invulling van schaalvergroting in de melkveehouderij met ruimtelijke kwaliteit. In februari van dit jaar hebben we in dit kader gezamenlijk de brochure 'Boerderijen om trots op te zijn 2' uitgebracht. In deze brochure zijn de resultaten van ons gezamenlijk project gericht op een betere ruimtelijke inpassing van schaalvergroting in de melkveehouderij opgenomen.

In maart hebben we bij het Overlegorgaan NBEL Drentsche Aa per brief onze zorgen geuit over de bouw van een nieuw melkveehouderijbedrijf op een landschappelijk waardevolle locatie ten zuidwesten van Grolloo. In de brief hebben wij het Overlegorgaan verzocht zich uit te spreken voor een zorgvuldige ruimtelijke inpassing, mocht vestiging op een andere locatie niet mogelijk zijn. Uiteindelijk hebben wij na overleg met de betreffende ondernemer en LTO Noord geïnitieerd dat in samenwerking met een architect en een landschapsarchitect een ruimtelijk inpassingsplan voor de nieuwe boerderij is gemaakt.

Hoewel de Drentse aanpak zeker nog geen gemeengoed is, is mede dankzij ons project de afgelopen jaren meer aandacht gekomen voor de ruimtelijke inpassing van schaalvergroting in de landbouw. Steeds meer gemeenten nemen hierover voorwaarden op in hun bestemmingsplan buitengebied en/of

hebben voor ontwikkelingen in het buitengebied kaders op het gebied van ruimtelijke kwaliteit vastgelegd. De provincie heeft in de actualisatie van de Omgevingsvisie en de POV de voorwaarde van landschappelijke inpassing vastgelegd en daarbij verwezen naar onze voorstellen voor een Drentse aanpak.

Producten

- Overleg met LTO Noord, stuurgroep AgroAgenda, FrieslandCampina en provincie over regionale aanpak verduurzaming melkveehouderij
- Hoofdlijnschets voor kringloopprogramma melkveehouderij Noord-Nederland
- Schriftelijke reactie op visie noordelijke provincies op verantwoordelijke grondgebonden groei van melkveehouderij in Noord-Nederland
- Afstemming met landelijke natuur- en milieuorganisaties over en gezamenlijke inbreng in nieuwe Wet verantwoorde groei melkveehouderij
- Brochure Boerderijen om trots op te zijn 2
- Ruimtelijke inpassingsplan voor nieuwe boerderij bij Grolloo (Drentsche Aa-gebied)
- Uitwerking landschappelijke inpassing agrarische bedrijven in Actualisatie Omgevingsvisie en POV.

4.5. De Stille kracht van Drenthe / duisternis

Inleiding

De Natuur en Milieufederatie Drenthe zet zich al lange tijd actief in voor het behoud van de kernkwaliteit 'Rust' binnen de provincie. De ambitie van dit project is met name het zorgen voor provinciebrede aandacht voor het belang van het behoud van duisternis en stilte in Drenthe. Daarbij richten we onze acties op zowel de inwoners van Drenthe, als beleidsmakers en ondernemers. Het Drentsche Aa-gebied en de lichthinder als gevolg van de toename van het aantal open melkveestallen waren in 2014 onze speerpunten.

Activiteiten en resultaten

Nacht van de nacht

Op 25 oktober 2014 vierden we de 10e Nacht van de Nacht. In heel Nederland vonden duistere activiteiten plaats om aandacht te vragen voor het belang van duisternis en de schoonheid van de donkere nacht te ervaren. In Drenthe waren bij ruim 20 activiteiten in totaal zo'n 1800 deelnemers aanwezig. In de bossen van het Dwingelderveld werden spannende verhalen verteld en op diverse plekken konden deelnemers met telescopen de prachtige sterrenhemel bekijken. Er waren wandeltochten met verhalen, soep, gedichten. Ook was er een boottocht op het Paterswoldse meer en een kanotocht om het Annermoeras bij nacht te ervaren. Er werd op diverse locaties romantisch gedineerd bij kaarslicht en bij Taribush bleven mensen zelfs de hele nacht slapen onder de heldere sterrenhemel.

In het kader van het jubileumjaar van de Nacht van de Nacht organiseerden we zelf een grotere activiteit samen met het Hunebedcentrum. Het programma bestond uit een spectaculaire theateropening van Visions of the North, lezingen van Wim Schmidt, Frank Hart en Govert Schilling, prachtige verhalen en gedichten van het Huus van de Taol en Pandvol Poëzie en een sfeervolle fakkeltocht door het Oertijdpark. IVN Borger liet mensen nachtvlinders bekijken en Stichting Het Drentse Landschap speurde het terrein af met een groep kinderen op zoek naar Hunebedvleermuizen. De muzikale afsluiting vond plaats bij het grootste hunebed van Nederland met een serenade aan de nacht. In totaal kwamen hier zo'n 250 bezoekers naar toe. In aanloop naar de Nacht van de Nacht hebben we extra publiciteit gegenereerd door middel van een nominatieronde van bijzondere activiteiten van de afgelopen 10 jaar. Bij de aankondiging van het Nachtspektakel bij het hunebed hebben we gemeente Assen, het Boomkroonpad en Recreatiebedrijf Cnossen een plakkaat uitgereikt voor hun bijdragen in de afgelopen jaren. Ook is er landelijk een Nacht T-shirt gemaakt ter promotie van de Nacht van de Nacht, deze hebben we uitgereikt onder de organisatoren van de Nachtactiviteiten en verkocht via de website nachtvandenacht.nl.

Duisternis bewust belicht

In het najaar zijn we samen met LTO Noord aan de slag gegaan met de gezamenlijke aanpak van lichthinder door melkveestallen. Via voorlichting aan melkveehouders, gemeenten en installatiebedrijven brengen we de mogelijkheden onder de aandacht om storende lichtuitstoot uit melkveestallen te voorkomen en/of te verminderen. Het duisternisgebied Drentsche Aa krijgt daarbij prioriteit.

In de provincies Groningen en Friesland werken de provincies, LTO Noord en de natuur- en milieufederaties al een aantal jaren aan het beperken van lichthinder door melkveestallen. We hebben daarom verkend in hoeverre we deze resultaten in Drenthe kunnen toepassen en/of er nog vraagpunten liggen. Daaruit bleek dat er voldoende bekend is over de mogelijkheden om lichthinder door melkveestallen te beperken of voorkomen.

Ook hebben we een quick scan gemaakt van het beleid dat Drentse gemeenten al op dit punt hebben. Alleen de gemeente Coevorden heeft in haar nieuwe bestemmingsplan buitengebied een regeling opgenomen om lichtuitstraling vanuit stallen te beperken. In het bestemmingsplan buitengebied van de gemeente Tynaarlo is er aandacht voor lichtuitstraling vanuit serrestallen. De overige gemeenten hebben nog geen beleid op dit punt geformuleerd.

De kennis over mogelijkheden om lichthinder vanuit melkveestallen te beperken is dus aanwezig, maar het is wel noodzakelijk om deze kennis via een voorlichtingscampagne bij melkveehouders en hun adviseurs, gemeenten en installatiebedrijven onder de aandacht te brengen. In een communicatieplan hebben we uitgewerkt via welke communicatiemiddelen en –kanalen we de verschillende doelgroepen gaan benaderen.

Op 21 oktober is in Amen de voorlichtingscampagne van start gegaan. De bijeenkomst startte op een melkveehouderijbedrijf, waar de melkveehouder een toelichting gaf op de verlichting van zijn stal. Vervolgens verplaatste de bijeenkomst zich naar café De Amer waar Wim Schmidt van het Platform Lichthinder een inleiding gaf over de effecten van een verlichte stal op de omgeving en Taeke Wahle van LTO Noord inging op de mogelijkheden om lichtuitstoot uit stallen te beperken. Vervolgens wisselden melkveehouders en bewoners uit het Drentsche Aa-gebied hun ideeën en ervaringen over verlichte melkveestallen uit.

Om de start van de campagne onder de aandacht te brengen zijn verschillende berichten over het doel en de aanpak van de campagne in de agrarische media verschenen. Ook RTV Drenthe heeft er ruim aandacht aan besteed.

In 2015 vindt de verdere uitvoering van de voorlichtingscampagne plaats. We gaan dan een aantal voorlichtingsbijeenkomsten voor melkveehouders organiseren. Ook organiseren we voor geïnteresseerde melkveehouders een excursie naar een voorbeeldbedrijf dat zijn melkveebedrijf gericht verlicht, waardoor er geen sprake is van storende lichtuitstoot. Voor gemeenten en installatiebedrijven gaan we aparte voorlichtingsbijeenkomsten organiseren.

In Groningen en Friesland werken de natuur- en milieufederaties, LTO Noord en de provincies ook samen aan het beperken van lichthinder door melkveestallen. Daardoor is er een goed beeld van de mogelijkheden om lichthinder te beperken. Op basis hiervan hebben we een brochure geschreven met aanbevelingen om lichthinder te beperken of voorkomen. Deze brochure wordt in 2015 uitgebracht en tijdens de diverse voorlichtingsbijeenkomsten verspreid.

Producten

Nacht van de nacht

- 300 landelijke activiteiten met naar schatting 35.000 bezoekers. In Drenthe zijn 20 activiteiten georganiseerd met ruim 1800 bezoekers tijdens de Nacht van de Nacht
- Jubileumactiviteit Hunebedcentrum in samenwerking met diverse partners met zo'n 250 bezoekers
- Landelijk en provincie breed media aandacht voor de Nacht van de Nacht middels nieuwsberichten en -items in lokaal huis-aan-huisbladen, RTV Drenthe en Dagblad van het Noorden.

Duisternis bewust verlicht

- Start en organisatie samenwerkingsproject met LTO
- Communicatieplan
- Startbijeenkomst lichthinder door melkveestallen met boeren en burgers uit Drentsche Aa-gebied
- Nieuwsberichten in Nieuwe Oogst, Boerderij Vandaag, Veldpost en op radio en TV Drenthe
- Bezoek met LTO Noord aan melkveehouderijbedrijf in Rouveen dat zijn melkveestal gericht verlicht.

4.6. Wij maken het mooier.nl

Inleiding

Drenthe kent unieke kwaliteiten. De stilte en duisternis, ruimte, oude cultuurlandschappen, natuurgebieden en de vaak nog onaangetaste horizon maken het aantrekkelijk om hier te wonen, werken en recreëren. Toch zijn er ook plekken die voor verbetering vatbaar zijn. Hiermee kan de leefbaarheid of de beleving van het landschap worden versterkt. Dit jaar hebben we hier invulling aan gegeven via drie sporen: inpassing bedrijventerreinen, tijdelijke natuur en het project Wij maken het mooier.

Activiteiten en resultaten

Inpassing bedrijventerreinen

Al enkele jaren zijn (braakliggende) bedrijventerreinen aan de rand van dorpen en steden een aandachtspunt als het gaat om ruimtelijke kwaliteit. Nadat we tussen 2010 en 2013 voor drie bedrijventerreinen in Drenthe met succes landschappelijke inpassingsplannen hebben gemaakt en uitgevoerd zijn we begin 2014 samen met de gemeente Midden-Drenthe gestart met een vergelijkbaar proces voor het bedrijventerrein 'Dambroeken' aan de zuidostrand van Beilen. Op basis van een landschappelijke- en beleidsanalyse is allereerst verkend welke mogelijkheden er zijn om Dambroeken beter te laten aansluiten bij het omliggende landschap. Op basis van die verkenningen zijn gesprekken gevoerd met verschillende stakeholders, te weten het Waterschap Vechtstromen, Rijkswaterstaat en de ondernemers op het terrein. Zij hebben daarbij aangegeven waar, geredeneerd vanuit hun belang, mogelijkheden liggen voor het vergroenen van het gebied en waar belemmeringen aanwezig zijn. Op basis van deze gesprekken is een eerste concept-inpassingsplan gemaakt dat is voorgelegd aan het college van B&W. Eind 2014 heeft het college haar fiat gegeven om op basis van het concept met betrokken ondernemers toe te werken naar realisering. Deelname van met name de eigenaren van het Casino is namelijk noodzakelijk om tot de gewenste ingrepen op het bedrijventerrein zelf te kunnen komen. Dit proces zal in 2015 moeten leiden tot een beter ingepast Dambroeken.

Tijdelijke natuur

Braakliggende bedrijventerreinen zijn voor veel mensen een doorn in het oog. Om deze terreinen tijdelijk om te kunnen zetten in natuurgebied is er in 2011 een Green Deal gesloten, die het mogelijk maakt om te experimenteren, zonder dat dit belemmeringen oplevert voor het op termijn alsnog realiseren van de geplande functie. Om de aantrekkelijke mogelijkheid voor 'Tijdelijke Natuur' voor het voetlicht te brengen is door ons een inspiratiebijeenkomst georganiseerd voor belanghebbenden uit de drie noordelijke provincies. Deze bijeenkomst vond plaats op 3 april in Steenwijk en trok ruim 60 belangstellenden met heel diverse achtergronden. De bijeenkomst, die bestond uit drie informatieve lezingen en een excursie over het als tijdelijke natuur ingerichte Eeserwold werd door de bezoekers, blijkens een enquête na afloop, hoog gewaardeerd en ruim veertig deelnemers gaven aan de ontwikkelingen te willen blijven volgen.

Project Wij maken het mooier

In de loop van 2014 hebben we de samenwerking met Libau, adviesorganisatie voor ruimtelijke kwaliteit in Groningen en Drenthe, gezocht. Samen hebben we het project Wij maken het mooier ontwikkeld. Beide organisaties hebben bij het maken van ruimtelijke plannen positieve ervaringen opgedaan met het betrekken van inwoners in een vroeg stadium van de planvorming. Daarnaast zijn er allerlei organisaties en professionals die veel kennis en expertise hebben en een bijdrage kunnen leveren.

Door het organiseren en faciliteren van crowdsourcing en co-creatie, gaan de Natuur en Milieufederatie Drenthe en Libau in samenwerking met diverse partners de betrokkenheid en deskundigheid mobiliseren om een ruimtelijke kwaliteitsslag in Drenthe te maken.

Crowdsourcing zetten we in eerste instantie in om Drentse inwoners uit te dagen om zelf (ruimtelijke) vraagstukken of kansen voor de ontwikkeling van kernkwaliteiten in Drenthe aan te dragen.

Uitgangspunt is dat er mogelijkheden zijn om een ruimtelijke kwaliteitsslag te maken. Om die ideeën te verzamelen hebben we het interactief platform Wij maken het mooier.nl opgezet. In december is www.wijmakenhetmooier.nl gelanceerd. Iedereen die een locatie kent die verbeterd kan worden, kan dat op een kaart op www.wijmakenhetmooier.nl melden.

Dat de vraagstelling aanslaat blijkt uit het grote aantal meldingen. Eind december waren er al 17 locaties op de kaart gemeld waar een ruimtelijke kwaliteitsslag mogelijk is. Opvallend is ook de verscheidenheid in de vraagstukken die zijn aangemeld. De meldingen variëren van een verbetering van de omgeving van de kalkovens in Dieverbrug, het inzaaien van een braakliggend deel van het bedrijventerrein Bloemakkers in Gieten, tot een nieuwe functie voor een oud conferentiecentrum in Oosterhesselen.

Om professionals, die betrokken zijn bij de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe, te verbinden aan het interactief platform Wij maken het mooier, organiseren we in 2015 een aantal netwerk- en kennisbijeenkomsten. Eind december hebben we de uitnodiging voor de eerste netwerkbijeenkomst in januari 2015 verzonden.

Ook hebben we een verkennend overleg met de commissie Leefomgeving (CieL) over samenwerkingsmogelijkheden tussen Wij maken het mooier en de CieL. Deze onafhankelijke denktank werkt ook aan ruimtelijke vraagstukken.

In 2015 is het de bedoeling om uit de veelvoorkomende vraagstukken mogelijke voorbeeldprojecten te selecteren. Deze voorbeeldprojecten werken we met een mix van deskundigen en ervaringsdeskundigen uit in een schetsontwerp (= co-creatie).

Producten

Inpassing bedrijventerreinen en tijdelijke natuur:

- Ruimtelijke analyse bedrijventerrein Dambroeken in het kader van de gewenste landschappelijke inpassing
- Concept-inpassingsplan voor bedrijventerrein Dambroeken in Beilen, tot stand gekomen in afstemming met stakeholders
- Regionale bijeenkomst 'Kansen voor Tijdelijke Natuur in Noord-Nederland' op 3 april 2015, met ruim 60 deelnemers die de bijeenkomst als 'zeer inspirerend en informatief' beoordeelden
- Veertig belangstellenden voor verdere informatie-uitwisseling en onderling contact over de kansen voor tijdelijke natuur.

Wij maken het mooier

- Lancering digitaal platform www.wijmakenhetmooier.nl samen met Libau
- 17 meldingen op kaart van locaties waar een kwaliteitsverbetering mogelijk is
- Uitnodiging voor 1e netwerkbijeenkomst Wij maken het mooier in januari 2015
- Inbreng in Kernkwaliteitenwebsite Drenthe.

4.7. Zelfvoorzienende schone watersystemen

Activiteiten en resultaten

Nieuwe toekomstkansen voor het Hunzedal

In het Hunzedal liggen geweldige kansen voor gecombineerde ontwikkelingen van natuur, water, recreatie die ook nieuwe economische perspectieven bieden. In 2013 gaf dit ons aanleiding om met de terreinbeherende organisaties deze kansen samen met diverse partners in beeld te brengen en te vertalen naar een toekomstvisie en actieprogramma. Deze visie hebben we in de tweede helft van 2014 gepresenteerd. Inmiddels zijn ook de eerste stappen gezet voor uitvoering van het actieprogramma.

De Hunzevisie uit 1995 van Het Drentse Landschap, Het Groninger Landschap en het Wereldnatuurfonds was een vergezicht voor het Hunzedal. De visie gaf het startschot voor herstel van de natuurlijke eigenschappen van de beek en de oevers. Wij hebben in nauwe samenwerking met de twee betrokken terreinbeheerders en Natuur en Milieufederatie Groningen de visie van destijds getoetst aan de uitdagingen van nu en hebben aan de hand hiervan nieuwe speerpunten geformuleerd. Dit is nu vastgelegd in de geactualiseerde visie. Deze is vastgelegd in een goed onderbouwd document en vervolgens ook vertaald in een kleurige brochure met een samenvatting voor een breder publiek.

De visie hebben we samen met onze partners gepresenteerd op een goed bezocht symposium op 23 september 2014 in Kropswolde. Op dit symposium hebben we de balans opgemaakt van 20 jaar natuurontwikkeling in het Hunzegebied en de veranderingen gevierd, o.a. via een speciaal hiervoor geproduceerde film over de Hunze. Ruim 80 mensen, met name bestuurlijke en ambtelijke vertegenwoordigers van gemeenten, provincies, waterschappen, adviesbureaus en waterbedrijven, namen hieraan deel. De enthousiaste reacties geven aan dat wij een aansprekend toekomstbeeld hebben neergezet. Er liggen kansrijke uitdagingen voor dit gebied, zoals het herstel van de verbinding van de Hunze met de Waddenzee, het combineren van natuurontwikkeling met vastlegging van CO₂ en de verbetering van de waterkwaliteit van het Zuidlaardermeer. De Hunze biedt veel mogelijkheden tot samenwerking. Dit werd op het symposium door de deelnemers ook bevestigd.

In 2015 gaan we met de diverse partners verder werken aan het in gang zetten van het uitvoeringsprogramma. Wij zullen ons met name richten op het tegengaan van veenoxidatie in het stroomgebied van de Hunze. Wij hebben de mogelijkheden hiervoor verkend via het project Veenoxidatie (zie aldaar).

Water en natuuropgave Uffelte-Ruinen

In Zuidwest-Drenthe ligt een wateropgave (vasthouden en bergen) die kansen biedt voor natuur in het gebied Uffelte Ruinen (GUR). Wij hebben deze kansen samen met terreinbeheerders in beeld gebracht en brengen deze in bij het gebiedsproces Uffelte dat door de provincie, waterschap en gemeenten is gestart.

Dit jaar kwam er - na een periode van stilte van de kant van de overheden - weer vaart in ambtelijke voorbereiding van dit gebiedsproject Uffelte. In dit gebiedsproces leveren wij zelf inhoudelijke inbreng en wij coördineren de inbreng van de terreinbeheerders. In januari vond een startbijeenkomst plaats voor alle belanghebbenden. Nog voor de zomer kwam een concept-rapport gereed als uitwerking van de startovereenkomst GUR. In deze overeenkomst staat dat Waterschap Reest & Wieden, de provincie Drenthe en de gemeenten Westerveld en De Wolden zoeken naar een mogelijkheid om 3,3 miljoen m³ water te bergen in een aangewezen gebied tussen Uffelte en Ruinen. Het concept-rapport beschrijft waarom deze waterberging nodig is en hoe dit gerealiseerd zou kunnen worden. Er worden twee uitersten geschetst: waterbergen op natuurgrond (in twee varianten) en waterbergen op landbouwgrond. Hiermee zijn de uiterste mogelijkheden in beeld gebracht. Ook is bekeken welke kansen de scenario's bieden voor recreatie en toerisme.

Wij hebben het concept-rapport beoordeeld en adviezen geleverd op de aanpak en inhoud.

Onze voorkeur gaat uit naar een scenario dat leidt tot een robuuste natuur in dit gebied. Op dit moment zijn de waterstanden een groot probleem voor de natuurbeheerders. Eind augustus werd het voorkeursscenario door de projectgroep opgesteld. Dit scenario bevat een aantal goede aanknopingspunten maar leidt nog niet tot Robuuste natuur. Samen met de terreinbeheerders brachten wij aandachtspunten in o.a. wat betreft de noodzaak van de aan te leggen beek, de bescherming van de huidige natuurwaarden en de gewenste robuustheid. Op de gebiedsbijeenkomsten die dit najaar zijn georganiseerd, werd duidelijk dat inwoners en landbouwers vrezen voor wateroverlast en gebrek aan ruilgronden. In 2015 zal duidelijk moeten worden of er voldoende gronden buiten het gebied beschikbaar zijn o.a. van de terreinbeheerders om boeren in het projectgebied een alternatief te bieden. Wij gaan dit samen met de betrokken partners inventariseren. Ook zal er duidelijkheid moeten komen over de beste aanvoertracé voor het in te laten water vanuit de Oude Vaart.

Robuustere beekdalen

De Drentse beken bezitten veel natuurwaarden en mogelijkheden voor verdere ontwikkeling. De waterstanden zijn op veel plekken nog niet optimaal. Voor diverse functies leven er nog wensen. In het provinciale project beekdalpilots wordt gekeken hoe de Drentse beken robuuster gemaakt kunnen worden, zodat daarmee de natuurwaarden en economische functies worden versterkt. De pilots hebben betrekking op het Achterste Diep en de Dwingelderstroom en komen voort uit de provinciale Beekdalvisie.

Wij leveren onze inbreng mede namens Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Ook zijn wij in de stuurgroep vertegenwoordigd.

Via een begeleidingscommissie, bestaande uit de waterschappen, LTO Noord, de NMF Drenthe en de gemeenten Borger-Odoorn en Westerveld, is dit jaar gewerkt aan de verdere aanpak en invulling. Dit jaar hebben we samen met de begeleidingscommissie voor beide pilotgebieden een streefbeeld opgesteld. Ook is in elk gebied op een werkbijeenkomst met agrarische ondernemers in het gebied gesproken over hun toekomstperspectief op het gebied.

Op basis van het streefbeeld en het perspectief van de ondernemers is met ondersteuning van het adviesbureau CLM met de begeleidingscommissie een pakket van mogelijke maatregelen opgesteld. In 2015 wordt deze gereedschapskoffer eerst voorgelegd aan de stuurgroep en vervolgens op gebiedsavonden besproken met de ondernemers in het Achterste Diep en de Dwingelderstroom. Daarna wordt voor beide pilotgebieden een gebiedsperspectief uitgewerkt. Dit vormt de afronding van fase 1 van de pilots. Dan zal ook bekeken worden op welke wijze invulling gegeven gaat worden aan fase 2 van de pilots.

Producten

Nieuwe toekomstkansen voor het Hunzedal

- Gespreksronde met betrokken bestuurders van overheid, LTO en waterbedrijven t.b.v. samenstelling van de Hunzevisie en Hunzesymposium
- Organisatie Symposium Hunzevisie 2030, Kropswolde (23 september)
- Rapport Hunzedal 2030, Nieuwe stappen op weg naar een uniek,(be)leefbaar beekdallandschap, Visiedocument april 2014
- Brochure Hunzevisie 2030, De Hunze: wereldnatuur binnen handbereik, september 2014
- TV- en radio uitzendingen over Hunzevisie RTV Noord en RTV Drenthe op 23 september 2014
- Artikelen in Dagblad van het Noorden (24 september, 7 november 2014) en de Schakel (1-10-2014)

Water en natuuropgave Uffelte-Ruinen

- Advisering en deelname project/stuurgroep en bijeenkomsten gebiedsproject Uffelte-Ruinen, Ansen
- Advisering onderzoek en bijdragen rapportage met hydrologische gevolgen van de Scenario's Uffelte- Ruinen, samenstelling, voorstel voor alternatief aanvoer tracé en mogelijke ruilgronden (overleg met projectgroep op 11 december 2014).

Robuustere beekdalen

- Deelname aan / inbreng in begeleidingscommissie beekdalenpilots Achterste Diep en Dwingelderstroom
- Deelname aan / inbreng in stuurgroep beekdalenpilots en gebiedsbijeenkomsten in Achterste Diep en Dwingelderstroom.

4.8. Projectontwikkeling en innovatie Groen Drenthe

Activiteiten en resultaten

Heerlijk heldere waterkwaliteit

Voor de waterkwaliteit van nu en de toekomst, is het belangrijk dat er maatregelen worden genomen om de belasting van bestrijdingsmiddelen terug te dringen. Er wordt nog steeds een structurele belasting van het oppervlaktewater geconstateerd. Een deel hiervan is afkomstig van verharde oppervlakten, tuinen, sportvelden en openbaar groen. Bij de Drentsche Aa zijn maatregelen extra noodzakelijk vanwege de winning van drinkwater uit de beek. Dit jaar werden door de provincies, waterbedrijf en waterschap twee werkbijeenkomsten georganiseerd ten behoeve van een maatregelenprogramma ter bescherming van de kwaliteit van de Drentsche Aa. Wij namen deel aan deze bijeenkomsten. De overheden en het waterbedrijf willen maatregelen nemen die gericht zijn op preventie en bewustwording bij allerlei soorten gebruikers van bestrijdingsmiddelen. Een belangrijk doelgroep is de particuliere gebruiker. Particulieren mogen van de rijksoverheid vanaf november 2015 op verhandingen geen bestrijdingsmiddelen meer gebruiken.

Op de particuliere gebruiker kunnen de verscheidene overheden relatief moeilijk vat krijgen. Voor de natuur- en milieufederatie is dit echter een gangbare doelgroep, waarop wij in de loop van de jaren al veel soorten projecten hebben gericht. Inwoners van stadswijken die direct of indirect lozen op de Drentsche Aa zijn voor ons en de gemeente een aantrekkelijke doelgroep omdat bij hen gemakkelijker de relatie kan worden gelegd tussen gedrag en de kwaliteit van het oppervlaktewater. Na de eerste werkbijeenkomst over de Drentsche Aa ontwikkelden wij samen met Natuur en Milieufederatie Groningen een projectidee over gebruik van bestrijdingsmiddelen door burgers. Wij bespraken dit in een brainstormbijeenkomst met de provincies, gemeenten, waterschappen en het waterbedrijf. Hieruit kwam een projectvoorstel voort (Heerlijk heldere waterkwaliteit) dat wij samen met NMF Groningen opstelden. Het voorstel is vervolgens opgenomen in het concept Uitvoeringsprogramma Oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa. Begin 2015 zal het worden uitgewerkt met de eerder genoemde partners tot een definitief project, dat in de loop van 2015, o.a. met de gemeente Assen, zal worden uitgevoerd.

Veenoxidatie (Valuta voor Veen)

Met de NMF Groningen werken wij samen aan het project Valuta voor Veen. Kern van dit project is om CO₂-uitstoot uit veengronden te verminderen en dit te combineren met de reductiedoelen van bedrijven en nieuwe verdienmodellen. De NMF Groningen voert hier samen met IMSA een verkenning voor uit, waar wij aan meewerken. De resultaten van deze verkenning zullen begin 2015 worden gepresenteerd.

Deze combinatie van doelen vormt ook één van de speerpunten van onze Hunzevisie. Dit betreft zowel het Groninger deel als het Drentse deel van het Hunzedal. In de gesprekken die wij ten behoeve van de Hunzevisie hadden met de twee waterbedrijven, bleek dat zij belangstelling hebben voor financiering van de compensatie van hun CO₂- uitstoot middels projecten in het Hunzedal. Eind november hadden wij hierover een verkennend overleg met twee waterbedrijven en de NMF Groningen. Hierop is afgesproken dat wij een analyse maken over de potenties van CO₂-compensatie in het Hunzedal. In het begin van 2015 zal op basis van de verzamelde gegevens weer een overleg plaatsvinden. Dan zal worden bepaald of een nadere studie naar CO₂-compensatie in het Hunzedal kan worden uitgevoerd.

In 2014 hebben wij informatie verzameld over de mogelijke financiering van CO₂-compensatieprojecten in de vorm van een CO₂-bank (Utrecht, Zeeland) of een regionale CO₂-

compensatiemarkt voor veengebieden (Valuta voor Veen concept). Landelijk wordt gewerkt aan een Green Deal Koolstofmarkten ten behoeve van een betrouwbare nationale standaard. Hier kunnen allerlei grootschalige en kleinschalige projecten onder vallen. Deze Green Deal richt zich vooralsnog meer op energieprojecten dan op natuurprojecten.

Vernatting van veengebied in de bovenloop van de Hunze is mogelijk een goed pilot- project als vervolg op de haalbaarheidsstudie Valuta voor Veen.

Producten

- Inhoudelijke bijdrage aan twee werkbijeenkomsten over Uitvoeringsprogramma Oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa
- Feitenblad bestrijdingsmiddelen buiten de landbouw
- Projectvoorstel Heerlijk heldere waterkwaliteit
- Inbreng en samenwerking project Valuta voor Veen
- Notitie Duurzaam beheer veengebieden in de Hunze
- Inspraakreactie op Voorontwerp Beheerprogramma 2016-2021 Hunze en Aa's inzake het duurzaam tegengaan van veenoxidatie, met name in het Hunzedal.

5. Projectrapportages programma Eco-nomie

Advisering en stimulering duurzame Economie

5.1. Green deals en Shared Green Space

Activiteiten en resultaten

SER-akkoord

De NMF Drenthe heeft zich in 2014 sterk gemaakt voor het Bespaarakkoord Noord - de noordelijke vertaling van het SER Energieakkoord met partners (VNO-NCW Noord, MKB Nederland Noord, Bouwend Nederland, SLIM wonen met energie en de natuur- en milieufederaties in Groningen en Friesland). De inzet van dit akkoord is de energiebesparing te versnellen in de particuliere woningen, de huurvoorraad en binnen MKB-bedrijven. We hebben het bespaarakkoord met de genoemde partners opgesteld.

Daarnaast en tegelijk zijn we betrokken bij Switch, een initiatief van de noordelijke provincies en Noord Holland, dat zich o.a. richt op een uitvoeringsagenda voor de genoemde onderdelen. Met de betrokken gemeenten en provincies is overleg gevoerd over de verdere aanpak en invulling. Omdat een noordelijke bespaaraanpak nog op zich laat wachten hebben we vanuit de NMF Drenthe vooral ingezet op ontwikkeling van de drie bovengenoemde pijlers van onderop. Voor de huurwoningen hebben we dat vertaald in de Veensprong (zie 2.5), voor de particuliere woningen in samenwerking met gemeenten en het Drents Energieloket (zie 2.4). De pijler besparing binnen het MKB bedrijfsleven hebben we opgepakt in het kader van netwerk duurzaam ondernemen.

Landelijk leveren we als partner van het SER akkoord o.a. bijdragen aan de borgingscommissie, de onderdelen besparing en wind op land. Bij het laatste onderdeel hebben we ons ingezet voor afspraken met ontwikkelaars van windmolens over de aanpak van wind op land. We streven naar meer betrokkenheid van omwonenden en betere afspraken over verdeling van lasten en lusten. Dit heeft geleid tot een set afspraken die zijn vastgelegd in een gedragscode. De gedragscode zien we als een eerste stap op de weg, maar het kan en moet nog veel beter.

Shared green space; Convenant TT-omgeving

De voortgang van het convenant voor de omgeving van het TT-circuit lag dit jaar op een laag pitje. Het convenant richt zich op een gecombineerde ontwikkeling van dit gebied met winst voor omgeving en landschap. Sinds de gemeente Assen de trekkersrol heeft overgenomen van de provincie, is er op het laatste punt weinig voortgang. De gemeente kondigde wel aan de lang beloofde geluidswal langs de A28 te realiseren (check). We hebben nog geen reactie mogen ontvangen op de door ons gepresenteerde ontwikkelingsvisie Wittermarke.

Bij de door ons samen met het recreatiebedrijf Witterzomer en Het Drentse Landschap in gang gezette procedure tegen forse uitbreiding van de geluidsoverlast gevende schietoefeningen op het Witterveld (Natura 2000 gebied) zijn we in het gelijk gesteld door de Raad van State. Het Ministerie van Defensie zal een nieuwe vergunningaanvraag moeten opstellen, die wat ons betreft uitgaat van een lagere geluidbelasting.

Veenenergie

In 2012 zijn we onder de werknaam 'Veenenergie' met een nieuwe insteek aan de slag gegaan in de Veenkoloniale gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Coevorden en Emmen. Wij willen de lopende, negatief getinte discussies in de Veenkoloniën over het plaatsen van windmolens ombuigen en verbreden naar een meer positief maatschappelijk debat over een duurzame energievoorziening. Veenenergie moet leiden tot een gezamenlijke en gedragen visie en concrete maatregelen voor een duurzame energievoorziening. Uitgangspunt is dat een duurzame energievoorziening kan bijdragen aan (economische) versterking van het gebied.

Samen met deskundigen en een klankbordgroep, bestaande uit een brede afspiegeling van inwoners die het gebied en zijn inwoners goed kennen, hebben we kansrijke bouwstenen voor een duurzaam energieperspectief voor de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Coevorden en Emmen uitgewerkt. Daarbij zijn de mogelijkheden voor participatie van bewoners bij duurzame energie-opwekking en koppeling aan gebiedsontwikkeling in beeld gebracht. In 2013 hebben we dit verder vertaald naar een investeringsaanpak op het gebied van energiebesparing, dat we begin 2014 hebben gepresenteerd in een drieluik met een serie aanbevelingen voor het gebied. Tijdens een bijeenkomst hebben we het drieluik toegelicht aan betrokken bestuurders en media. Verder is het aangeboden aan alle pas gekozen gemeentebestuurders uit het gebied met het verzoek om hier samen verder werk van te maken. In het gebied is alle aandacht eind 2014 nog steeds gericht op de winddiscussie. Begin 2015 is een kentering merkbaar en komt er meer aandacht voor deze bredere energieagenda. De gemeente Aa en Hunze heeft onderdelen van Veenenergie inmiddels overgenomen in het ruimtelijke beleid

5.2. Windenergie

Activiteiten en resultaten

Bij windenergie is onze inzet gericht op een zorgvuldige realisering en plaatsing van windmolens, in samenspraak met bewoners en met respect voor landschap. De publieke discussie over de plaatsing van windmolens in de Veenkoloniën loopt volop. Voor het noordelijke gebied is het afgelopen jaar door de projectontwikkelaars en de overheden achter de schermen gewerkt aan de verdere uitwerking van de plannen. De NMF Drenthe heeft hier diverse keren overleg over gevoerd, waarbij we ons achter de aanpak van de provinciaal ontwikkelde gebiedsvisie hebben geschaard. Eind 2015 is duidelijk geworden dat voor dit gebied wordt uitgegaan van 150 MW. We maken ons zorgen over de manier waarop de verdere uitwerking ter hand wordt genomen; de planvorming is te veel 'top down' en zonder echte betrokkenheid van omwonenden.

In en voor Emmen hebben gewerkt aan een andere aanpak die uitgaat van een ontwikkeling van windenergie, die meer in samenspraak met omwonenden plaatsvindt. Eind 2014 bleek dat Emmen - na een aanvankelijk nee tegen windenergie als resultaat van de gemeenteraadsverkiezingen - de regie voor de ontwikkeling van windenergie weer is gaan oppakken. Wij hebben samen met de Nederlandse Vereniging Omwonenden Windturbines (NLVOW) het initiatief genomen om een aanpak uit te werken, waarbij geïnvesteerd wordt in het bewonersproces. Hiervoor hebben we voorstellen ontwikkeld die voor een deel zijn overgenomen in het Regieplan dat eind november door de gemeenteraad is vastgesteld. De NMF Drenthe en de NLVOW vormen daarin samen het platform Windkracht 3 dat zich richt op realisering van de opgave (95,5 MW) met nauwe betrokkenheid van en meer oog voor de belangen van omwonenden. De eerste serie voorlichtingsavonden in de 8 zoekgebieden zijn eind 2014 gestart. Het geheel krijgt in 2015 zijn vervolg. Voorzien is dat de gemeenteraad medio 2015 zal besluiten waar en onder welke voorwaarden de molens gerealiseerd kunnen worden.

5.3. Netwerk duurzaam ondernemen

MKB bespaarproject

Mede op verzoek van de provincie Drenthe hebben we het initiatief genomen om samen met VNO-NCW Noord, MKB Nederland Noord, de Drentse Energie Organisatie, Bouwend Nederland en de provincie Drenthe het Drentse midden- en kleinbedrijf te stimuleren energie te besparen en waar mogelijk op te wekken. Extra aanleiding om het project nu te initiëren is de wijziging van het Activiteitenbesluit waarmee vanaf 2015 actief gaat worden gehandhaafd op de verplichting voor midden-verbruikers om alle energiebesparende maatregelen met een terugverdientijd van 5 jaar of minder uit te voeren. Dit gegeven wordt als extra motivatie voor ondernemers gebruikt om deel te nemen en tot feitelijke uitvoering van de energiebesparende maatregelen over te gaan. De doelgroep van het project is het gehele midden- en kleinbedrijf (met uitzondering van de grootverbruikers). Waar

soortgelijke projecten vaak niet verder gaan dan het adviseren van ondernemers op het gebied van energiebesparing, leggen we met dit project de nadruk op het uitvoeren van de maatregelen.

Aan de hand van een plan van aanpak en een uitgebreide interviewronde hebben we een projectaanpak uitgewerkt. Inhoudelijk gaat het project uit van het ontzorgen van de ondernemer door begeleiding door een energieconsulent aan te bieden. De energieconsulent adviseert de ondernemer over de energiebesparende (of opwekkende) maatregelen die hij het beste kan treffen, vraagt samen met de ondernemer offertes voor de uitvoering aan en vraagt indien nodig de energielening voor het MKB aan bij de Drentse Energie Organisatie ter financiering voor de maatregelen. Ook besteedt het project aandacht aan monitoring van de behaalde resultaten en het delen van de opgedane kennis en ervaringen tussen de deelnemers. Om het project succesvol te kunnen ontwikkelen en uit te voeren is nauwe samenwerking met verschillende partners vereist. Naast de projectpartners wordt de samenwerking gezocht met de Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe, de Drentse gemeenten en de parkmanagementorganisaties in Drenthe.

We hebben het projectvoorstel eind 2014 ter besluitvorming voorgelegd bij de projectpartners. We gaan ervan uit dat dit begin 2015 in uitvoering genomen gaat worden.

Netwerk en kennisbijeenvakomsten duurzaam ondernemen

De beoogde totstandkoming van een samen met de provincie en andere partners ontwikkeld jaarprogramma van netwerk- en kennisbijeenvakomsten rondom duurzaam ondernemen (bedrijfsexcursies, duurzame dates en themabijeenvakomsten) is dit jaar niet gerealiseerd. Wel hebben in dit kader en vanuit het oogpunt van relatiebeheer gesprekken met diverse duurzame ondernemers, organisaties en aanbieders van diensten op het gebied van duurzaam ondernemen plaatsgevonden. Verder heeft de NMF Drenthe in 2014 zitting genomen in de jury voor de Duurzaamheidsambassadeur voor Westerveld.

Duurzame initiatievenkaart

Sinds 2012 maken we initiatieven van zowel lokale ondernemers, als lokale energie-initiatieven in Drenthe via onze website zichtbaar op een kaart en via een aan de kaart gekoppelde LinkedIn-groep verbinden we de initiatieven aan een netwerk. In 2014 is dit netwerk verder uitgebouwd, met name door impulsen te blijven geven aan de LinkedIn-groep. Het aantal leden van de LinkedIn groep is opnieuw gegroeid (van 170 naar 189 leden) en de groep levert nog steeds een belangrijke bijdrage aan de onderlinge uitwisseling van (regionaal) duurzaamheidsnieuws, evenementen en nieuwe duurzame producten/diensten. Eind 2014 hebben we de op kaarten gebaseerde website 'kiesopdekaartvanDrenthe' gelanceerd. Deze website biedt veel meer mogelijkheden tot interactie en uitwisseling. Daarom zullen we in 2015 nagaan of ook de duurzame initiatievenkaart in deze omgeving kan worden overgezet en verder kan worden ontwikkeld.

Producten

- Inbreng in overleg in Noord-Nederland met VNO-MKB, Bouwend Nederland, SLIM en partijen betrokken bij Switch
- Bijdragen aan landelijk SER akkoord
- Gedragscode windenergie
- Deelname TT convenant
- Vermindering geluidsbelasting TT omgeving en Witterveld via beroep tegen vergunning schietterrein
- Deelname, bijdragen aan uitvoering provinciale energiestrategie
- Inventarisatie Drentse energie-initiatieven
- Projectinitiatief en uitwerking besparing in MKB in een door het bedrijfsleven gedragen projectplan
- Jurylidmaatschap voor Duurzaamheidsambassadeur voor Westerveld.
- De Duurzame initiatievenkaart en daaraan gekoppelde LinkedIn groep (189 leden) levert bijdrage aan uitwisseling van (regionaal) duurzaamheidsnieuws, evenementen en nieuwe duurzame producten/diensten.

Projecten ECO-nomie

5.4. Servicepunt Energie Lokaal Drenthe

Inleiding

Het Servicepunt Energie Lokaal Drenthe helpt en ondersteunt sinds 2011 lokale energie-initiatieven. Het Servicepunt ondersteunt de burgerinitiatieven door het leveren van kennis, ondersteuning en netwerken. Het servicepunt doet dat voornamelijk vraaggericht, maar biedt op specifieke onderdelen ook kennis aan. Ook in 2014 zijn er mede dankzij deze ondersteuning weer nieuwe energie-initiatieven in Drenthe bijgekomen. De activiteiten van het servicepunt konden worden uitgevoerd dankzij ondersteuning vanuit het programma Duurzaam Door en de Drentse Energie Organisatie.

Activiteiten en resultaten

Een levendig netwerk van lokale initiatieven

Eind 2014 zijn meer dan 60 burgerinitiatieven actief aan de slag met energiebesparing en opwekking van duurzame energie. Vooral door aandacht bij sportverenigingen en door samenwerking met Buurkracht groeide het aantal burgerinitiatieven met 15 groepen.

In 2014 heeft het servicepunt meer dan 15 initiatieven bijgestaan met advies, kennis en het netwerk; onder andere initiatieven in Rolde, Gasselternijveenschemond, Hooghalen, Assen Lariks, Smilde, Reestdal, Ecodomus, Assen Kloosterveste, Zeijen, Tynaarlo en Zuidlaren. We hebben diverse van deze initiatieven in contact gebracht met partners zoals provincie, gemeenten, bedrijven en andere initiatieven om zo tot betere projectuitvoering te komen.

We hebben presentaties gegeven voor dorpsbelangen (o.a. samen met de BOKD), hebben wijkverenigingen voorgelicht (samen met gemeente Hoogeveen) en hebben voorlichting gegeven aan individuele burgers. Ook werkt het servicepunt nauw samen met Buurkracht. Via deze samenwerking zijn in Drenthe 5 Buurkracht-trajecten van de grond gekomen (Rolde, Smilde, Gasselternijveenschemond, Assen-Lariks en Assen-Venestraat).

In veel gemeenten groeit het besef dat de burgerinitiatieven onontbeerlijk zijn voor een succesvolle uitvoering van het energiebeleid. In 2014 hebben we samen met de gemeenten Midden-Drenthe, Assen, Aa en Hunze, Westerveld, De Wolden en Hoogeveen burgerinitiatieven actief ondersteund.

Kennisdeling, netwerkversterking en ontwikkeling

We hebben voor het energienetwerk in 2014 twee kennissessies georganiseerd, beide over verdienmodellen en financiële regelingen rond duurzame energie en energiebesparing. De eerste bijeenkomst in het provinciehuis is bezocht door meer dan 50 deelnemers, de tweede (in het Drents Archief) door 30 deelnemers

Voor verdere de verdere versterking en verbreding van dit netwerk zijn we dit jaar de samenwerking aangegaan met STAMM, BOKD en Landschapsbeheer Drenthe. Gezamenlijk geven we uitvoering aan het Kennisplatform Burgerkracht in Drenthe (www.burgerkrachtdrenthe.nl), dat eind oktober online is gegaan. Op dit digitale platform zijn kennisvragers en aanbieders bijeen gebracht. Op ons initiatief is voor dit platform ook een samenwerkingsovereenkomst opgesteld met als inzet dat de betrokken organisaties hun expertises en netwerken gezamenlijk inzetten en afstemmen om verdere groei van het netwerk van burgerinitiatieven in Drenthe te bevorderen.

Met hetzelfde doel zijn we in 2014 ook gestart met regionale kennismakingsbijeenkomsten tussen de verschillende duurzaamheidsgroepen in Drenthe. We hebben eind 2014 twee van deze bijeenkomsten georganiseerd. Lokale energie-initiatieven en de lokale natuur- en milieugroepen stellen de onderlinge kennismaking en uitwisseling op prijs. De regiobijeenkomsten krijgen in 2015 een vervolg.

Duurzame Energie opwekking en samenwerking met de Drentse Energie Organisatie

Om van een burger-energie-initiatief te komen tot eigen duurzame energieopwekking of een energiecorporatie is een uitdagende maar ook lastige opgave. Samen met de Drentse Energie Organisatie verzorgen we ondersteuning bij het ontwikkelen van een goede business case en verdienmodellen. Waar mogelijk betrekken we ook andere partners, zoals gemeenten en marktpartijen, daarbij. Samen met de gemeente Assen en de DEO onderzoeken we de mogelijkheden van een zonnecentrale op de Kloosterveste, een initiatief van de Verenigingen van Eigenaren aldaar. Greenspread heeft een eerste (globale) potentiëstudie afgeleverd.

Samen met een groep burgers uit Zeijen en met ondersteuning van de gemeente Assen onderzoeken we de mogelijkheden van een zonnecentrale op de oude stortplaats van Ubbena. In het vierde kwartaal van 2014 heeft een uitgebreide locatiestudie plaatsgevonden door Greenspread.

Met de DEO hebben wij eind 2014 lokale initiatieven benaderd om te komen tot een aantal SDE-subsidieverzoeken. Met deze SDE subsidie is het voor bedrijven en instellingen mogelijk om voor een grote zonnecentrale een passende business case te maken. Dit heeft geleid tot twee aanvragen voor respectievelijk een Coöperatie i.o. in Ansen en een groot project voor een Zonneweide in de gemeente Tynaarlo.

Met het energiebedrijf E.on onderzoeken we de mogelijkheid om samen met de gemeente een zonneweide, gebaseerd op het postcoderoosconcept te ontwikkelen. E.on staat nu op het punt om een omgevingsvergunning aan te vragen. Daarmee zou het één van de eerste rendabele postcoderoostrajecten in Nederland kunnen worden.

Daarnaast ondersteunen we samen met 'de DEO de coöperatie WatTpiekTAssen bij een nieuw postcoderoos-initiatief en maken we werk van een mogelijk groot zonneproject op 8 basisscholen in Meppel samen met het schoolbestuur.

Samenwerking met Buurkracht

Netwerkbeheerder Enexis is in 2013 gestart met actieve buurtbegeleiding via Buurkracht. Buurkracht geeft praktische ondersteuning bij collectieve inkooptrajecten rond energiebesparing en duurzame energie (zonnepanelen) en richt nieuwe buurtcollectieven op. Het werk van Buurkracht sluit nauw aan bij de werkzaamheden van het Servicepunt Energie Lokaal Drenthe. De toegevoegde waarde van Buurkracht in het ondersteuningsaanbod van het servicepunt aan lokale groepen is potentieel groot. Zowel de praktische ondersteuning (maken van buurtflyers en organisatie van bijeenkomsten) als de buurtgerichte uitrol van slimme meters en een wijkgerichte energie website zijn een welkome aanvulling op de bestaande ondersteuningsmogelijkheden.

Om die reden is in 2014 de samenwerking gezocht en is er een landelijke samenwerkingspilot gestart tussen Buurkracht en De Natuur en Milieufederaties. Binnen de landelijke pilot zijn in twee provincies, Drenthe en Brabant, samen met Buurkracht activiteiten ontplooid om nieuwe buurten te werven en buurten actief te begeleiden.

Doelen binnen deze samenwerking waren het werven van twee nieuwe Buurkrachtbuurten door de servicepunten, (mede-) begeleiding van de geworven groepen, de organisatie van een stakeholder-bijeenkomst en bijdragen aan de landelijke communicatie over Buurkracht.

Met de inzet van het Servicepunt Energie Lokaal Drenthe zijn in Drenthe 5 Buurkracht-initiatieven gestart: in Smilde en Gasselternijveenschemond door actieve werving; in Rolde, Assen-Lariks en Assen Venestraat via bemiddeling/netwerk. Voor Rolde, Lariks en Venestraat betekende de inzet van Buurkracht een nieuwe stimulans van al bestaande lokale energiewerkgroepen. Het Servicepunt heeft bij Rolde en Lariks meegedacht en meegewerkt aan de opzet van informatieavonden en collectieve inkooptrajecten. Bij de Lariks heeft het Servicepunt de collectieve aankoop van zonnepanelen begeleid (offertetraject).

In Smilde vormde Buurkracht de aanzet voor een nieuw initiatief. Met ondersteuning van Buurkracht is een collectieve inkoop van zonnepanelen opgezet en in 2014 startte een gezamenlijk traject rond isolatie.

In Gasselternijveenschemond heeft het servicepunt de buurtbegeleiding op zich genomen. Het servicepunt doet dit in samenwerking met het Dorps Energie Team. In het kader van Buurkracht is in Gasselternijveenschemond een informatie- en inkooptraject gestart rond LED-verlichting en is een informatieavond gehouden over zonnepanelen en isolatie.

Einde november is door het servicepunt een stakeholderbijeenkomst georganiseerd waarin bestaande lokale energiegroepen en gemeenteambtenaren kennis konden maken met de werking van Buurkracht. Ook zijn die middag Drentse ervaringen met Buurkracht uitgewisseld. Uit deze bijeenkomst ontstaan mogelijk een aantal nieuwe Buurkrachttrajecten. Ook ten behoeve van de landelijke organisatie van Buurkracht heeft het servicepunt een communicatieve rol gespeeld. Op de Buurkrachtdag in Den Bosch (november) zijn Drentse ervaringen met Buurkracht (vooral Rolde) gedeeld met andere initiatieven uit Nederland. Op het World Sustainability Congres zijn nogmaals de Drentse ervaringen gedeeld, maar dan met bedrijven en onderzoeksinstituten.

Met een landelijke flyer en een mailing zijn in andere provincies vele tientallen groepen benaderd voor deelname aan Buurkracht-projecten.

. In 2015 wordt de samenwerking met Buurkracht voortgezet.

Producten

- Ondersteuning van 45 tot 60 energie-initiatieven bij de ontwikkeling en uitvoering van hun activiteitenprogramma's
- Twee kennissessies voor het netwerk lokale energie-initiatieven (80 deelnemers)
- Twee regionale netwerkbijeenkomsten
- Ondersteuning zes initiatieven voor opwekking van duurzame energie (twee in Assen en daarnaast in Tynaarlo, Zeyen, Ansen en Meppel)
- Ondersteuning van twee collectieve inkooptrajecten Assen-Lariks (zonnepanelen) Rolde (zonnepanelen en isolatie)
- Opzetten en ondersteunen 5 Buurkracht-initiatieven
- Mede organisatie stakeholderbijeenkomst Buurkracht Assen (deelnemers)
- Ondersteuning energie-initiatieven voor sportclubs (organisatie voorlichtingsbijeenkomsten in samenwerking met statenlid Zwiers)
- Informatieflyer (PDF) Buurkracht en Servicepunten, december 2014
- Presentaties op diverse bewonersavonden, wijkavonden e.d.
- Presentatie / interview tijdens World Sustainability Forum, 4 november, den Bosch
- Samenwerking, ontwikkeling en lancering Kennisplatform Burgerkracht in Drenthe in samenwerking met STAMM, Landschapsbeheer Drenthe en BOKD.
- Website: www.kiekopdekaartvandrenthe.nl: Zichtbaar maken Drentse initiatieven via een nieuwe kaartmodule

5.5. De Drentse zonnewijzer / Zon zoekt Drent

Inleiding

De doelstelling van het project Zonnewijzer was het aanjagen en versnellen van de toepassing van zonne-energie in Drenthe en het verbinden van mensen die zonne-energie toepassen zodat de resultaten zichtbaar en gedeeld worden. We hebben samen met provincie, gemeenten, zonneleveranciers en inwoners invulling gegeven via de organisatie en uitvoering van de campagne Zon zoekt Drent.

Samen met de provincie, SNN en gemeenten en alle betrokken partners hebben we zo voor meer megawatt zonne-energieopwekking in Drenthe gezorgd. Daarnaast hebben we aan de zonnekaart en de zonnelening van de provincie Drenthe bekendheid gegeven en een ontzorg-aanpak ontwikkeld en gestart voor inwoners met interesse in zonnepanelen.

Activiteiten en resultaten

Begin 2014 zijn we gestart met de voorbereiding en uitvoering van de campagne Zon Zoekt Drent. Deze campagne bestond onder andere uit een reeks bijeenkomsten waarbij de bezoekers informatie kregen over de zonnekaart en de zonnelening en andere financiële hulpmiddelen. Daarnaast kunnen geïnteresseerden rechtstreeks vragen voorleggen aan ervaringsdeskundigen, zonnecoaches en leveranciers. De in totaal 11 bijeenkomsten trokken ruim 1.000 bezoekers. De bijeenkomsten vonden plaats in de gemeenten Hoogeveen, Aa en Hunze, Assen, Coevorden, Tynaarlo, Midden-Drenthe, De Wolden en Meppel. Ook was Zon zoekt Drent aanwezig tijdens bijeenkomsten van lokale energiegroepen van Hooghalen Duurzaam, de Energiewinkel Zuidwolde en Duurzaam Bovensmilde. Het ontzorgtraject hield in dat inwoners op één avond alle benodigde informatie konden krijgen om tot keuzes te komen over de aanschaf van zonnepanelen. Ook werd gebruik gemaakt van drie regionale zonnecoaches die inwoners advies konden geven over de persoonlijke situatie. Dit gebeurde tijdens de informatieavonden, via het online forum, e-mail en telefoon. Voor inwoners die collectief aan de slag wilden met zonne-energie, was het Servicepunt Energie Lokaal Drenthe van de Natuur en Milieufederatie Drenthe tijdens de avonden aanwezig. Het servicepunt was ook per e-mail en telefonisch te benaderen. Dit leidde tot een serie voorlichtingsbijeenkomsten in samenwerking met wijk- en buurtorganisaties en vervolgvacatures gericht op collectieve inkooptrajecten van zonnepanelen.

Daarnaast hebben we gebruik gemaakt van een pool van ervaringsdeskundigen. Deze pool mensen werd ingezet als onafhankelijke experts om de drempel te verlagen bij de aanschaf van zonnepanelen. Mensen met zonnepanelen hielpen mensen met interesse in zonnepanelen. In alle Drentse gemeenten is ook de zonnekaart online gezet. Hiermee kunnen alle inwoners van Drenthe bekijken of hun dak geschikt is voor zonnepanelen.

Het succes van de campagne kan worden afgeleid uit het feit dat het maximaal aantal aanvragen voor de zonnelening in de meeste gemeenten al snel was bereikt. Ook werd de website zonzoektdrent.nl door ruim 5.000 mensen bezocht en de zonnekaart door ruim 10.000 mensen bekeken. Ook heeft de campagne een positief effect gehad op de werkgelegenheid. Leveranciers werden nauw betrokken bij de informatieavonden en werden direct in contact gebracht met geïnteresseerde inwoners. Uit de evaluatie blijkt dat de campagne deelnemende bedrijven een extra omzet heeft opgeleverd tussen de € 7.500,- tot € 50.000,-. Naar schatting is er in 2014 één megawatt aan zonnepanelen geplaatst naar aanleiding van de campagne.

Producten

Organisatie (opzet, voorbereiding, uitvoering en evaluatie) van de campagne Zon zoekt Drent met als resultaten:

- 11 bijeenkomsten in verschillende gemeenten, waarbij bezoekers:
 - In staat zijn gesteld de mogelijkheden van zonnepanelen op hun woning te bekijken via de zonnekaart
 - Geïnformeerd zijn over de zonnelening en andere regelingen omtrent zonne-energie en energie besparing
 - In staat zijn gesteld om live of online met de ervaringsdeskundigen en zonnecoaches te spreken
 - De mogelijkheid geboden kregen technische deskundigen te raadplegen
 - Gestimuleerd en ondersteund werden om een gezamenlijk inkooptraject te starten (doorverwijzen naar servicepunt).
- 1.000 bezoekers op informatieavonden
- 5.000 unieke bezoekers op zonzoektdrent.nl
- 10.000 bezoekers zonnekaart.drenthe.nl
- Een pakket voorlichtingsmateriaal over de zonnekaart, de zonnelening en de aanschaf van zonnepanelen (individueel of collectief). Dit is verspreid op 17 locaties in Drenthe (alle gemeenten in Drenthe, SNN, KEI, Servicepunt Energie Lokaal Drenthe en tijdens de bijeenkomsten). In totaal ruim 10.000 exemplaren.
- Serie communicatieactiviteiten van samenwerkende partners via hun gangbare kanalen (website, nieuwsbrieven, gemeentepagina's in huis-aan-huis kranten). In de gemeenten Tynaarlo en Meppel zijn additioneel op driehoeksborden gedurende twee weken de bijeenkomsten aangekondigd op grote A0 posters.
- Media-aandacht (artikelen Dagblad van het Noorden en radio- en TV items RTV Drenthe).

5.6. Bewoners voor energiebesparing bestaande woningen

Inleiding

Het terugbrengen van energieverbruik in bestaande woningen is een belangrijk onderdeel binnen de landelijke en provinciale besparingsdoelstellingen. De Natuur en Milieufederaties zijn partner in het Nationaal Energie Akkoord (SER akkoord 2013) en geven mede invulling aan de uitvoering aan de energiebesparingsinzet uit dit akkoord. Met het project 'bewoners voor energiebesparing bestaande woningen' hebben we hier in 2014 aan gewerkt. Doel daarbij is te komen tot een versnelling van energiebesparing in de bestaande woningvoorraad. Daarbij hebben we ons gericht op het opzetten van een brede samenwerking met de in Drenthe actieve partijen.

Het SER-akkoord benadrukt het belang om de bestaande bouw ingrijpend aan te pakken. In 2013 hebben wij een rapport gepresenteerd van CE en SEO waarin wordt aangegeven welke economische potentie investering in energiebesparing in Noord-Nederland heeft. Het organiseren van een collectieve vraag naar maatregelen blijkt een succesvolle aanpak te zijn om energiebesparende investeringen los te trekken. De NMF Drenthe is al een aantal jaren actief in het bijeenbrengen van groepen inwoners en het stimuleren van energiebesparing bij huishoudens. Met diverse wijktrajecten hebben wij ervaring opgedaan met het loskrijgen van de collectieve vraag. Daarin is steeds de samenwerking aangegaan met de diverse SLIM-consortia in de provincie. Gezien de goede ervaringen met deze aanpak heeft onze inzet zich dit jaar vooral gericht op een provincie-brede opschaling van deze aanpak. Samenwerking met gemeenten en marktpartijen is daarbij cruciaal. Deze provinciebrede samenwerking is dit jaar in de steigers gezet.

Activiteiten en resultaten

Opzetten brede samenwerking energieloket en bespaarcampagnes

Samen met de Drentse gemeenten zijn we in 2014 invulling gaan geven aan een gezamenlijk energieloket. De opzet daarvan is dat particulieren bij hun weg naar energiebesparing zoveel mogelijk worden ontzorgd. In 2014 hebben wij intensief met de Drentse gemeenten samengewerkt om het Drents Energieloket op poten te zetten en te waarborgen dat collectieve inkoop en een wijkgerichte aanpak daarin centrale dragers worden. Die ingezette koers wordt provincie breed ondersteund. Daarnaast ligt er de opgave om bedrijven te laten samenwerken aan verbetering van het aanbod voor de particuliere woningbezitter. Binnen de samenwerking rond het energieloket is ook de samenwerking met het bedrijfsleven vorm gegeven. Er zijn dit jaar samenwerkingsafspraken gemaakt met de belangrijkste marktpartijen, zodat de vraag vanuit het energieloket goed kan worden opgevangen.

Naast het Drents Energieloket hebben we met de partners voor 2015 en 2016 twee campagnes ontwikkeld waarin het aanjagen van energiebesparing en het stimuleren van wijkactiviteiten en collectieve inkoop centraal staan. Samen met gemeenten zullen we in diverse wijken collectieven opzetten en ondersteunen.

Na een periode van intensieve voorbereiding is de samenwerking op 4 december beklonken. Alle Drentse gemeenten, de NMF Drenthe, de provincie, Bouwend Nederland Noord en UNETO VNI hebben daartoe een samenwerkingsovereenkomst ondertekend. Het energieloket zal in maart 2015 in alle Drentse gemeenten starten en kort daarna start de eerste gezamenlijke campagne.

Landelijke samenwerking

Ook op landelijk niveau hebben wij ons in 2014 ingezet voor samenwerking op het gebied van energiebesparing. Deze inzet heeft geleid tot een landelijke samenwerking onder de titel Kleur uw Gemeente groen. Het betreft een samenwerking tussen de provinciale natuur- en milieufederaties, Bouwend Nederland, Rabobank Nederland, MeermetMinder, UnetoVNI en Energieke regio.

Bespaaracties voor sportverenigingen

De NMF Drenthe is in 2014 ook de samenwerking gestart met Stichting Sport Drenthe en het initiatief van Drentse statenlid Peter Zwijs om sportverenigingen warm te maken voor energiebesparing. De natuur- en milieufederatie ondersteunt dit initiatief onder meer met adviezen over het betrekken van leden bij besparing en het opzetten van collectieve inkoopacties met leden. De eerste druk bezochte voorlichtingsbijeenkomst voor sportverenigingen vond aan het eind van het jaar in Exloo plaats.

Beperk je Watt

In Midden Drenthe hebben we samen met de gemeente, Stichting Welzijn Midden-Drenthe, het Dorpenoverleg, en het bedrijf EnergQ. het projectinitiatief Beperk je Watt ontwikkeld. Het in beeld brengen van energiebesparing bij huishoudens staat in dit project centraal. In een aantal dorpen worden 100 mensen uitgerust met een slimme meter en een Icare; een uitlees-app waarmee bewoners realtime het elektriciteitsverbruik en gasverbruik kunnen monitoren. Door diverse bespaartips aan te leveren kunnen de deelnemers direct zien welke besparing deze tips opleveren. Door dit te delen met elkaar en met EnergQ is het mogelijk de monitoringtool te verbeteren en wordt tegelijkertijd bewustwording van de effecten van energiebesparing en monitoring bij de deelnemers verhoogd. Omdat het via deze methode mogelijk is om besparing realtime weer te geven, heeft deze methode mogelijk meerwaarde boven de wijkwebsites die door bijvoorbeeld Buurkracht in het leven worden geroepen.

In januari is de werving van deelnemers gestart. Daarvoor hebben we een flyer gemaakt, die is gebruikt in de werving. Vanwege een tegenvallend aantal aanmeldingen en een vertraging in de levering van de Icares heeft de gemeente de uitvoering van het traject in 2014 in de wachtstand gezet. De doelstellingen zijn bijgesteld en in november is aan het project een vervolg gegeven door middel van een avond voor de deelnemers. De NMF Drenthe richt zich nu op het aanleveren van energiebesparingstips in de periode nadat met behulp van de Icare het basisgebruik van de deelnemers is vastgesteld. Ook verzamelt de NMF Drenthe gegevens over de werking van de Icare en de geleverde besparingstips. De uitvoering zal in 2015 verder vorm krijgen.

Producten

- Bijdragen aan projectvoorstel Drents Energieloket
- Bijdragen aan de samenwerking rond het Drents Energieloket; ondertekening op 4 december 2014 in het provinciehuis
- Regiobijeenkomst Sport en energie, Exloo,
- Regio-startoverleg Kleur uw Gemeente groen
- Communicatieplan Drents Energieloket
- Campagneplan Warmtetour
- Uitvoeringsplan Drents Energieloket
- Flyer Beperk je Watt, januari
- Informatie avond Klatering en deelnemersavond Hooghalen, Beperk je Watt

5.7. Energiesprong Veenkoloniën

Activiteiten en resultaten

De Veensprong

Nadat we op verzoek van gedeputeerde Van de Boer in september 2013 een voorstel voor een aanpak voor een energiesprong in de Veenkoloniën (de Veensprong) presenteerden aan verschillende partijen, zijn we in 2014 concreet aan de slag gegaan om te komen tot een gebieds-samenwerking in de Veenkoloniën met alle stakeholders. De Veensprong is een gebieds-samenwerking die erop is gericht verregaande energiebesparingsmaatregelen in de bestaande bouw te realiseren. De ambitie van de Veensprong is om in de komende jaren vele honderden huizen 'energienota loos' te maken en zo de het hele gebied een impuls te geven op gebied van duurzaamheid, omgevingskwaliteit, woningwaarde, werkgelegenheid en beheersbaarheid van de woonlasten. Op basis van de gepresenteerde aanpak hebben we in 2014 meerdere fasen doorlopen met diverse stakeholders.

Vorbereidingsfase; Oprichting initiatiefgroep en stakeholdersbijeenkomst

Begin 2014 hebben we een Initiatiefgroep Veensprong opgericht bestaande uit Bouwend Nederland als vertegenwoordiger van de bouwers, de woningcorporatie Lefier en de NMF Drenthe. Deze initiatiefgroep initieert en coördineert de activiteiten voor de Veensprong en werkt toe naar de uitvoering van het project. De initiatiefgroep voert daartoe maandelijks overleg, bereidt bijeenkomsten voor, schrijft voortgangsberichten aan de deelnemers en beheert de financiën.

In april hebben we eerste stakeholderbijeenkomst in Nieuw Buinen georganiseerd voor bouwbedrijven en woningcorporaties in dit gebied. Op deze bijeenkomst waren 45 deelnemers aanwezig, afkomstig van woningbouwcorporaties, (regionale) bouwbedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke en belangenorganisaties. Op deze bijeenkomst hebben Platform 31 en Lefier de landelijke energiebesparingsaanpak stroomversnelling toegelicht. Daarnaast hebben we een voorbeeld-woning bezocht die op dat moment in Nieuw Buinen werd gerealiseerd. Met de stakeholders zijn we vervolgens nagegaan of er interesse was om gezamenlijk te werken aan een regionale vertaling. Het idee van de Veensprong is toen gepresenteerd aan de eerste groep potentiële deelnemers. Hiervoor bleek veel animo te bestaan. Er is toen besloten om gezamenlijk een 'kwartiermaker' op pad te sturen voor verdere uitwerking.

Kwartiermakersfase en bestuurdersbijeenkomst

In mei en juni is deze kwartiermaker op pad gegaan om te inventariseren of en onder welke condities de beoogde gebiedssamenwerking haalbaar is. De kwartiermaker, Jacob Bruintjes, heeft een ronde gesprekken gehouden bij de verschillende stakeholders en is daarbij tot de conclusie gekomen dat er ruim voldoende draagvlak is voor het opzetten van een gebiedssamenwerking. Wel valt op dat de meeste corporaties aangeven wellicht in kleinere stappen te willen werken dan in één stap energieneutraal. Om ook bestuurlijk bekendheid en draagvlak voor de Veensprong te krijgen is eind juni een bestuurdersbijeenkomst georganiseerd waar de visie, mogelijkheden en aanpak tot dusver is gepresenteerd. Ook zijn voorbeeldwoningen bezocht met de aanwezigen. De belangstelling was met ruim 40 aanwezige bestuurders uit het gebied uitstekend. Er heerste een zeer betrokken, positieve sfeer en er is veel bereidheid onder de bestuurders om het initiatief te ondersteunen vanuit hun positie en rol. In deze fase is aan de deelnemers gevraagd een financiële bijdrage te leveren waaruit de kosten voor de kwartiermaker en de huur van zaalruimtes e.d. betaald wordt.

Ronde Tafelsessies en projectaanpak

Na de zomer zijn we gestart met een serie Ronde Tafelsessies met alle (potentiële) deelnemers, ondersteund door de kwartiermaker. In de periode september tot en met november is de groep driemaal bijeengekomen en is gesproken over de ambities, doelen en opzet van de gebieds-samenwerking. Eerst bestond er nog twijfel over eenieders rol en intentie bij de opzet van de samenwerking. Na het uitspreken van alle verwachtingen onderling is de positieve conclusie van de Ronde Tafelsessies dat de beoogde samenwerking de bouwers en corporaties een geschikt platform biedt om hun positie nadrukkelijk te verbeteren. Corporaties kunnen de kennis en kunde van de bouwers gebruiken om tot betere oplossingen te komen. Bouwers hebben de kans om hun marktpositie te verbeteren, door samen met de potentiële opdrachtgever vragen te verdiepen en

oplossingen te toetsen. Hierbij accepteren de partijen dat er geen garantie bestaat op opdrachten aan het eind van het traject of dat de ideale woning voor de bewoner tegen een ultiem lage investering wordt gerealiseerd. We investeren gezamenlijk in het proces om zo de voorwaarden te creëren om straks een stap vooruit te komen. Het resultaat na de Kwartiermakersfase is dat 5 woningbouwcorporaties, 12 bouwers en 4 deelnemers uit overige organisaties actief meedoen aan de Veensprong.

Parallel is op basis van deze Ronde Tafelsessies door de Initiatiefgroep geschreven aan het Projectplan De Veensprong. In drie pijlers hebben we hierin het fundament voor verdere samenwerking in de uitvoeringsfase van de Veensprong beschreven. Het projectplan is een weergave van hetgeen in de kwartiermakersfase met de initiatiefgroep, corporaties en bouwers is uit- en afgesproken. Er liggen op dit moment diverse casussen / pilots uit de Veenkoloniën op tafel om te worden opgepakt. Deze casussen richten zich vooralsnog op samenwerking tussen bouwbedrijven en woningcorporaties en verduurzaming van de woningvoorraad. Waar oorspronkelijk ingezet was op twee casussen om volledig energieneutrale woningen te ontwikkelen, heeft de groep besloten te starten met vier casussen met een lager ambitieniveau. In december is het eindresultaat, Projectplan De Veensprong, met de groep gedeeld.

In 2015 start de uitvoeringsfase van de Veensprong. Na een Kick-off gaan de partners met elkaar aan de slag om kennis te ontwikkelen en te delen aan de hand van concrete casussen over samenwerking tussen corporaties en bouwers voor verduurzaming van de woningvoorraad. Ook zetten we een denktank rondom de hogere ambitie in de gebiedsopgave op. Verder werken we aan publiciteit en kennisdeling door enkele communicatiemiddelen te ontwikkelen.

Effecten:

- Er is een samenwerkingsprogramma opgesteld tussen 12 bouwbedrijven en 5 corporaties. De partners werken samen aan vier pilots, een spoor kennisdeling en een denktank gebiedsinnovatie.
- Er is een verbinding gelegd tussen regionale corporaties en regionale bouwers en gezamenlijke betrokkenheid van het lokale bedrijfsleven bij de duurzame gebiedsopgave ontstaan.

Producten

- Stakeholder-bijeenkomst inleidingen Platform 31 (45 aanwezigen).
- Bestuurdersbijeenkomst (52 aanwezigen); diverse inleidingen en bezoek prototype woningen.
- Een ronde gesprekken met de (potentiële) deelnemers door de kwartiermaker.
- Start- en werkdocument van de kwartiermaker, als basis voor de Ronde Tafelsessies.
- Drie Ronde Tafelsessies met alle (potentiële) deelnemers, onder voorzitterschap van de kwartiermaker (steeds met 15 à 20 deelnemende partijen)
- Projectplan De Veensprong.
- Een viertal casussen, pilots uit de Veenkoloniën verzameld, gericht op samenwerking tussen bouwbedrijven en woningcorporaties en verduurzaming van de woningvoorraad.

5.8. Projectontwikkeling en innovatie ECO-nomie

Burgerkracht voor duurzame woonwijken

Kwaliteitsverbetering van de leefomgeving en verduurzaming van de woonvoorraad gaan goed samen. De technische mogelijkheden zijn hiervoor volop aanwezig, maar de gewenste transitie en schaa sprong blijft uit.

Tegelijk tonen wijk- en dorpsbewoners interesse en ambities om samen werk te maken van een duurzame woonomgeving. Vanuit dit gegeven hebben we het initiatief 'Burgerkracht voor duurzame woonwijken' ontwikkeld. Waar de bestaande aanpak van verduurzaming in de woonomgeving vooral gericht is op het mobiliseren en organiseren van de aanbodkant (denk aan de vele consortia waarmee bewoners worden 'ontzorgd' en kant-en-klare besparingspakketten voor hun woning kunnen aanschaffen) vraagt een aanpak gericht op verduurzaming én kwaliteitsverbetering in de leefomgeving om een aanpak waarbij juist ook de vraagkant wordt georganiseerd en gemobiliseerd. Wat willen bewoners? Hoe zien zij hun ideale woonwijk? En hoe kunnen we die woonomgeving samen duurzaam maken?

In het kader van het programma Duurzaam Door hebben het initiatief uitgewerkt tot een projectaanpak, waarin we samen met bewonersgroepen, (regionale) kennisinstellingen en 'game-changers' werken aan twee ontwerpen voor een volledig duurzame make-over van een bestaande woonwijk. Samen met de provincie, gemeenten, woningcorporaties, woningeigenaren, hypotheekverstrekkers, lokale coöperaties en bedrijven stimuleren en versnellen we in dit project de duurzame verbetering van woningen en de woonomgeving van wijken en dorpen op basis van een op bewonersparticipatie gebaseerde aanpak. Het project bestaat uit 4 fases. De belangrijkste 'opdracht' in de beginfase van het project is het gericht mobiliseren en bijeenbrengen van actoren, want de samenwerking is cruciaal voor het slagen van het project. Op basis van ontwerpstudio's met bewoners worden vervolgens innovatieve verduurzamingsconcepten en financieringsoplossingen voor woningen en de wijk ontwikkeld. We willen leren van het gevolgde proces en zetten ons in om de opgedane kennis tijdens het proces om tot vraaggerichte integrale duurzame ontwerp oplossingen in woonwijken te komen per fase te borgen en delen. Eind 2014 is het projectplan gepresenteerd en vastgesteld. Het project heeft een looptijd van 1 jaar en wordt uitgevoerd gedurende 2015. De uitvoering wordt mede mogelijk gemaakt door een subsidiebijdrage vanuit het kennisprogramma Duurzaam Door.

Drentse energietransitie

Met de provincie Drenthe hebben we samengewerkt aan de verdere uitwerking van de energiestrategie. We hebben o.a. alle Drentse energie-initiatieven geïnventariseerd en meegedacht over de ontwikkeling van Drenthe in transitie (DIT); een aanpak die de provincie Drenthe begin 2015 zal presenteren.

Omgevingswet

In landelijk verband werken we met het Ministerie van Infrastructuur en Milieu aan de verdere voorbereiding van de invoering van de Omgevingswet. Dat doen we onder meer door een aantal praktijkcases voor het voetlicht te brengen, waarin integrale gebiedsontwikkeling centraal staat. De verdere concrete invoering van de Omgevingswet zal ingrijpende veranderingen met zich meebrengen maar gaf – gezien de landelijke voortgang - nog geen aanleiding tot verdere concrete acties.

Producten

- Projectvoorstel Burgerkracht voor Duurzame woonwijken.
- Projectplan Burgerkracht voor Duurzame woonwijken.
- Gezamenlijke kick-off Duurzaam Door: presentatie van projectvoorstel aan andere Duurzaam Door subsidie projectteams.
- Deelname, bijdragen aan uitvoering provinciale energiestrategie.
- Bijdragen ontwikkeling Drenthe in transitie/Inventarisatie Drentse energie-initiatieven.

6. Projectrapportages programma Samen Werkt

6.1. Het Drentse duurzaamheidsknooppunt / provinciaal netwerk

Inleiding

Met onze activiteiten in het kader van het Drentse Duurzaamheidsknooppunt, geven we invulling aan onze rol als ondersteuner en verbinder van organisaties en individuen die zich inzetten voor verduurzaming van de leefomgeving. Daarbij sluiten wij nadrukkelijk aan bij de wensen en behoeften vanuit de 'energieke samenleving' en verzorgen we de samenwerking met en ondersteuning van aangesloten organisaties. Ook verzorgen wij de afstemming tussen de activiteiten van de verschillende Drentse groene organisaties op het gebied van natuur- en milieubescherming.

Activiteiten en resultaten

Service- en dienstverlening aan lokale duurzaamheidsinitiatieven

Ook in 2014 zijn er in Drenthe weer nieuwe verbanden, netwerken en collectieven met duurzame ambities ontstaan. Veelal betroffen dit initiatieven op het gebied van energieopwekking en –besparing. Deze - inmiddels meer dan 70 - groepen, zijn verbonden aan en worden ondersteund vanuit ons Servicepunt Energie Lokaal Drenthe. Vanuit het Drentse Duurzaamheidsknooppunt worden daarnaast contacten onderhouden met 39 groepen die bij de NMF Drenthe zijn aangesloten, alsmede met zo'n 30 andere lokale duurzaamheidsinitiatieven, die bij ons in beeld zijn. Om deze beweging zichtbaarder te maken en te ondersteunen, hebben wij in 2014 de interactieve website/community 'kiekopdekaartvandrenthe.nl' ontwikkeld; een nieuwe werkwijze om duurzame ideeën, groepen en initiatieven in beeld te brengen op basis van de kaart van Drenthe. Alle aangesloten groepen en energie-initiatieven zijn daarop inmiddels vindbaar en dit zal in 2015 verder worden uitgebouwd. De opzet van de website, gericht op het creëren van 'community's', leidt nu al tot meer interactie en biedt individuen en natuur- en milieugroepen meer mogelijkheden om ideeën en initiatieven te etaleren en elkaar gericht op te zoeken.

Om een levend netwerk te creëren is het, naast een online community, van belang om ook offline de communicatie tussen duurzame initiatieven te stimuleren. Om dit op gang te brengen, zijn we in 2014 gestart met de organisatie van regionale ontmoetingen, waarvoor zowel de bij ons aangesloten groepen, als de energie-initiatieven uit dezelfde regio zijn uitgenodigd. Tijdens deze bijeenkomsten hebben initiatieven met elkaar kennisgemaakt, is uitgewisseld welke duurzaamheidsvraagstukken er in de regio leven en is besproken hoe de NMF Drenthe haar ondersteunende en verbindende rol gericht vorm kan geven. In 2015 worden nog vier van deze regionale bijeenkomsten georganiseerd. De uitkomst van deze bijeenkomsten zal mede bepalend zijn voor de toekomstige inrichting en verdere uitbouw van onze service- en dienstverlening.

Netwerk natuur- en milieuvrijwilligers

Jaarlijks organiseren wij voor ons netwerk van natuur- en milieuvrijwilligers verschillende participatie-activiteiten. Voor de aangesloten groepen organiseerden wij op 3 juli de jaarlijkse Algemene Vergadering. Tijdens deze bijeenkomst presenteerden wij tevens de opzet van het project 'Heel Drenthe Zoemt'. Dit project heeft een sterke relatie met het thema 'ecologisch bermbeheer', wat eerder door de aangesloten groepen is benoemd als voorkeursthema voor gezamenlijke activiteiten.

Voor de in totaal 260 'Supporters' van de NMF Drenthe, is in 2014 twee keer een activiteit georganiseerd. De eerste keer betrof het een speciale, informele supportersbijeenkomst gericht op een meer persoonlijke kennismaking. Deze bijeenkomst met zowel een inhoudelijk, als cultureel programma, organiseerden we op 11 april in het theatercafé van het ICO in Assen. Ondanks de wat lagere opkomst dan verwacht, was het een geslaagde avond die heeft bijgedragen aan een meer persoonlijke verbinding tussen onze supporters en de bureau-/bestuursleden.

Samen met de andere groene organisaties in Drenthe is, speciaal voor alle vrijwilligers, en dus ook onze supporters, een bijzondere vertoning in de buitenlucht georganiseerd van de film 'De Nieuwe Wildernis'. De supporters van de NMF Drenthe die hieraan deelnamen waardeerden niet alleen de activiteit zelf, maar ook de mogelijkheid om met (vrijwilligers van) de andere groene organisaties kennis te maken.

Door middel van ons online panel 'De Groene Peiler' betrekken wij Drenten met een groen hart bij ons werk en nodigen we ze uit om te participeren bij activiteiten. In 2014 hebben wij de 730 Drentse panelleden twee keer een peiling voorgelegd. De eerste keer betrof het een enquête in het kader van het project Heel Drenthe Zoemt en hebben wij de panelleden gevraagd of ze voorbeelden kennen in Drenthe van bestaande initiatieven of locaties voor een nieuw bij-vriendelijk initiatief. Ook hebben wij enkele inhoudelijke vragen voorgelegd die samenhangen met de leefomstandigheden van de wilde bij. De tweede keer hebben wij, vanuit het project Wij maken het mooier, de panelleden gevraagd naar locaties in Drenthe waar een (ruimtelijke) kwaliteitsslag gemaakt kan worden. De respons op beide peilingen lag wat lager dan de afgelopen jaren (zo'n 25% i.p.v. 35%), maar leverde twee keer zeer bruikbare input en meldingen op voor betreffende projecten. Bovendien konden we door de inzet van de Groene Peiler in beide gevallen zo'n 20-30 mensen gericht benaderen om te participeren in vervolgtactiviteiten.

Samenwerking Drentse natuur- en milieuberoepsorganisaties

De NMF Drenthe is voor beleidsmakers en bestuurders het centrale aanspreekpunt op het gebied van natuurbescherming in de provincie. Daarnaast spelen wij een belangrijke rol in het afstemmen van de activiteiten van de verschillende organisaties en in een zo efficiënt mogelijke verdeling van het natuurbeschermingswerk. Dat doen wij onder meer via het natuurbeschermingsoverleg, dat door ons wordt georganiseerd en voorgezeten.

In 2014 hebben we het natuurbeschermingsoverleg tien keer georganiseerd. Naast de NMF Drenthe nemen Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, het IVN Consulentschap en de provincie aan het overleg deel. Belangrijke terugkerende onderwerpen waren dit jaar het natuurbeleid, de ruimtelijke ordening en het waterbeleid. Er heeft onder meer afstemming plaatsgevonden over onze inbreng bij de provinciale Natuurvisie, de Realisatiestrategie Platteland, het nieuwe Flora- en Faunabeleidsplan en het Natuurbeheerplan 2016. Verder zijn dit jaar in het overleg onder meer de plannen voor transferium De Punt, de voormalige locatie Seubers in Aalden, de manege in Bronneger en de visie Gasselternveld besproken. Ook heeft afstemming plaatsgevonden over grotere bestemmingsplannen, zoals buitengebied Aa en Hunze en Coevorden en de actualisatie van de Omgevingsvisie Drenthe. Dit heeft geleid tot overeenstemming over en stroomlijning van gezamenlijke acties en reacties op de plannen. Tenslotte heeft afstemming plaatsgevonden over onze inbreng bij de provinciale beekdalpilots Achterste Diep en Dwingelderstroom.

Daarnaast hebben wij drie keer een afstemmingsoverleg voor de directeuren georganiseerd voor Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, het IVN Consulentschap en Landschapsbeheer Drenthe.

Duurzame ontwikkeling gemeenten

19 maart 2014 vonden de gemeenteraadsverkiezingen plaats. De NMF Drenthe heeft dit jaar daarom extra aandacht geschonken aan het onder de aandacht brengen van de groene taken en opgaven voor de nieuwe gemeentebestuurders. Alle nieuw gekozen raadsleden hebben van ons in dat kader een duurzaamheidsagenda met groene aanknopingspunten en tips ontvangen. Zij konden zich bovendien aanmelden als duurzaamheidsambassadeur voor een gezonde en groene leefomgeving. In de duurzaamheidsagenda voor de Drentse gemeenten hebben we diverse tips en aanbevelingen opgenomen voor de nieuwe bestuursperiode en aangeboden om hier de komende jaren gezamenlijk werk van te maken. Belangrijke hoofdthema's daarbij zijn:

- Ondersteuning van de energieke samenleving
- Lokaal werk maken van het SER Energieakkoord
- Stimulering van herstructurering en omgevingskwaliteit

- Groei van duurzame bedrijvigheid
- Zorg voor biodiversiteit.

Met de gemeenten Hoogeveen en Aa en Hunze is mede n.a.v. de agenda, bestuurlijk overleg gevoerd over verdere aanpak en gezamenlijke invulling van onderdelen van deze agenda. Bij Aa en Hunze betrof dit o.a. de aanpak voor een gemeentelijke voetprint. Bij Hoogeveen zijn er afspraken gemaakt over verdere samenwerking op het gebied van energieneutraal maken van de bestaande woningvoorraad. Hoogeveen heeft samen met ons daarvoor de landelijke Green Deal getekend. Verder hebben we met alle Drentse gemeenten dit jaar verdere invulling kunnen geven aan het stimuleren van zonne-energie, het opzetten van energieloketten en het uitvoeren van energie-bespaarcampagnes. Ook werken wij met diverse gemeenten samen aan het verbeteren van ruimtelijke kwaliteit en biodiversiteit.

De inhoud en aanbidding van de duurzaamheidsagenda wordt door de bestuurders gewaardeerd. Diverse gemeentebestuurders gaven aan het een plek te geven in hun werk. Tegelijkertijd valt te constateren dat gemeentebestuurders veelal meer in beslag worden genomen door de veelheid van opgaven die op gemeenten afkomen. Van structurele aandacht voor duurzaamheid is in lang niet alle gemeenten sprake.

Gemeenten krijgen meer taken en verantwoordelijkheden, ook op het gebied van duurzaamheid. Dat legt een druk op gemeenten. Ook dragen ze bij aan de gezondheid en de portemonnee van bewoners. Burgers en maatschappelijke organisaties zien steeds meer mogelijkheden om duurzame ontwikkeling zelf in de praktijk te brengen en zijn bereid de handen uit de mouwen te steken. Lokale energiecorporaties schieten als paddenstoelen uit de grond. Ook op thema's als voedsel, gezondheid en mobiliteit bruist het van de initiatieven. Zij rekenen op een overheid die hun steunt en faciliteert. De kunst is nu, de komende jaren samen met gemeenten de samenwerking verder te verstevigen. Juist in tijden van crisis en bezuinigingen, biedt dit nieuwe kansen. Investerings in duurzaamheid zijn goed voor de economie, lokale werkgelegenheid en leefbaarheid.

Producten/resultaten

- Website / community 'Kiek op de kaart van Drenthe', met informatie over 39 bij de NMF Drenthe aangesloten groepen en 70 lokale energie-initiatieven.
- Twee regionale 'ontmoetingen' tussen al langer bestaande en bij de NMF Drenthe aangesloten groepen en de (veelal nieuwe) energie-initiatieven.
- Informele bijeenkomst met een cultureel en inhoudelijk programma op 11 april, met deelname van 20 supporters van de NMF Drenthe.
- (Mede)organisatie van een vertoning in de buitenlucht van de film 'De Nieuwe Wildernis' voor vrijwilligers van de groene organisaties in Drenthe.
- Onderdeel van onze serviceverlening betreft de beantwoording van binnenkomende inhoudelijke vragen. In 2014 ging het om ruim 30 vragen die door inhoudelijk medewerkers zijn beantwoord.
- Organisatie van groepenbijeenkomst op 3 juli met inhoudelijk thema 'ecologische bermbeheer'
- Twee keer een online peiling onder de 730 Drentse panelleden van de 'Groene Peiler'.
- Samenstelling en productie lokale duurzaamheidsagenda (digitale en gedrukte versie) voor Drentse gemeenten.
- Aanbiedingsbrief/verspreiding onder alle nieuw gekozen gemeenteraadsleden en nieuwe colleges van B & W.
- Bestuurlijke gesprekken gemeenten Hoogeveen en Aa en Hunze naar aanleiding van de duurzaamheidsagenda.
- Coördinatie en uitwisseling inbreng Drentse natuurbeschermingsorganisaties.
- Tien keer provinciaal natuurbeschermingsoverleg.
- Drie keer natuurbeschermingsoverleg directeuren.

6.2. Communicatie / Ecoweb Drenthe

Inleiding

De NMF Drenthe is - door de goede samenwerking met vrijwel alle groene organisaties - bij uitstek de organisatie die het groene nieuws, initiatieven en ideeën uit Drenthe kan samenbrengen en erover kan communiceren naar verschillende doelgroepen. Om deze rol een goede invulling te geven is de afgelopen jaren geïnvesteerd in de ontwikkeling van nieuwe (digitale) kanalen en netwerken om ideeën, informatie, nieuws en opinies te communiceren. Daarbij is in toenemende mate ingezet op social media, die meer mogelijkheden bieden tot interactie en dialoog. In 2014 hebben we ons met name gericht op het verder vergroten van het bereik met onze bestaande mix van (digitale) middelen en sociale netwerken (Ecoweb Drenthe) om daarmee mensen te inspireren en informeren om het milieubewustzijn te vergroten en te komen tot meer milieubewust gedrag.

Activiteiten en resultaten

De digitale middelen die in 2014 ons Ecoweb Drenthe vormden zijn de website nmfdrenthe.nl, de digitale nieuwsbrief Ziezo!, de Groene Agenda, Facebook, Twitter en LinkedIn. Ook het samen met het Drents Archief ontwikkelde groene routekanaal van AnnoDrenthe.nu is onderdeel hiervan. Kenmerkend voor al deze platforms is dat daarop niet alleen nieuws, initiatieven en projecten van de NMF Drenthe opgenomen zijn, maar dat ook activiteiten en nieuws van andere groene organisaties een belangrijke plaats innemen.

In 2014 hebben we ons vooral ingezet op het continueren en uitbouwen van de nieuwsvoorziening. Ook het vergroten van het bereik met en de integratie van onze Social Mediakanalen was een belangrijk doel. Het vergroten van het bereik realiseerden we met name door het frequenter plaatsen van berichten op Facebook en Twitter, zodat het kanaal meer attentiewaarde krijgt. Daarnaast zijn we zelf aangesloten bij meer platforms van (nieuwe) organisaties/personen die actief zijn op het gebied van duurzaamheid in Drenthe en hebben we vervolgens ook hun berichten/nieuws gedeeld. Deze activiteiten hebben niet alleen geresulteerd in een groeiend aantal bezoekers, likes en volgers, ook zien we een duidelijke toename van interactie op onze platforms en neemt het aantal abonnees van de interactieve Groene Agenda toe. De aantallen bezoekers van onze website en abonnees van de Ziezo! zijn nog steeds substantieel, ondanks dat er sprake is van een lichte daling. Dit sluit aan bij een breder zichtbare trend, dat er steeds minder behoefte is aan de meer eenzijdige vormen van informatievoorziening en steeds meer aan interactievere vormen en bijvoorbeeld 'communities'. Onze communicatie-inzet Drenthe zal zich de komende jaren dan ook vooral in die richting ontwikkelen.

Producten

- Zes maal een reguliere digitale nieuwsbrief de Ziezo! en twee speciale uitgaven voor de Nacht van de Nacht en Heel Drenthe Zoemt. 2196 abonnees eind 2014.
- Actuele, overzichtelijke en goed vindbare website nmfdrenthe.nl met 18.354 unieke bezoekers en 27.819 bezoeken in 2014. Dit is ongeveer 8 % minder dan in 2013.
- Tweewekelijkse Groene Agenda met 522 abonnees (ruim 100 meer dan 2013).
- Actieve en groeiende Social Mediakanalen:
 - LinkedIn netwerk van in totaal meer dan 2.000 contacten van de medewerkers van de NMF Drenthe.
 - Ruim 80 nieuwsberichten verspreid via nmfdrenthe.nl en Twitter.
 - Facebook pagina met 267 likes (70 meer dan in 2013).
 - Twitterkanaal met 379 volgers (80 meer dan in 2013).
- Groene Route kanaal op Anno Drenthe.nu met in totaal 27 groene belevingsroutes op gebied van natuur, milieu en landschap.

6.3. De Drentse Voetafdruk

Inleiding

De NMF Drenthe heeft dit jaar de Drentse Voetafdruk gelanceerd. Met de Voetafdruktest beogen we consumenten inzicht te geven in de ecologische impact van de keuzes die ze in het dagelijks leven maken en hen vervolgens aan de hand van gerichte campagnes te verleiden tot duurzamer gedrag.

Activiteiten en resultaten

De in 2013 door de Natuur en Milieufederaties ontwikkelde voetafdruktest geeft inzicht in de hoeveelheid CO₂ die ieder individu zelf uitstoot en welke factoren daarop van invloed zijn. Door het beantwoorden van 55 vragen in een online test, wordt inzicht gegeven in de opbouw en omvang van de persoonlijke CO₂-uitstoot per thema en in totaliteit. De thema's die in de test aan de orde komen, zijn o.a. voeding, kleding, vervoer, wonen, duurdere gebruiksartikelen, papier, energie en afval. Na het invullen van de test krijgen deelnemers direct een gedetailleerde en persoonlijke score van hun test te zien. Daarnaast worden per thema praktische - en op de eigen leefstijl toegesneden - tips gepresenteerd. Ook kunnen mensen zich aanmelden voor tips via een digitale nieuwsvoorziening of via de landelijke Facebook pagina tips en ideeën ontvangen en uitwisselen.

Begin april heeft de NMF Drenthe de Drentse Voetafdruk in samenwerking met het Dagblad van het Noorden gepresenteerd. Drie bekende Drenten (Oud-coureur Egbert Streuer, milieugedeputeerde Henk van de Boer en dichter Ria Westerhuis) deden de test en stonden met een paginagroot interview in de zaterdageditie van 12 april 2014. Daarnaast zijn door ons interviews gegeven in diverse programma's van RTV Drenthe en hebben we via onze eigen kanalen de Drentse Voetafdruk zoveel mogelijk onder de aandacht gebracht. Eind 2014 hebben 1.165 inwoners van Drenthe de test ingevuld. Via een landelijke Facebookpagina is een actieve groep ontstaan van bijna 200 volgers en via de nieuwsvoorziening hebben ruim 30 mensen een maandelijkse nieuwsbrief met tips ontvangen over hoe je je voetafdruk kunt verkleinen.

De NMF Drenthe is met een aantal partijen samengekomen om de mogelijkheden te bespreken voor een Drentse campagne of publieksactiviteiten, waarmee inwoners hun voetafdruk kunnen verkleinen. Dit heeft geleid tot nieuwe netwerken en tot een aantal conceptvoorstellen.

In samenwerking met de Friese Milieufederatie en de landelijk samenwerkende milieufederaties hebben we dit jaar ook gewerkt aan de landelijke opschaling van het voetafdruk concept. Dit heeft ertoe geleid dat de voetafdruk aanpak nu ook landelijk beschikbaar is, in de vorm van instrumenten (website/provinciale tools, promotiemateriaal e.d.). Deze voetafdrukaanpak is in 2014 in 3 provincies van start gegaan en in 2015 zullen meerdere provincies volgen.

Producten

- Een Drentse test/monitor voor het in beeld brengen en communiceren van de individuele en collectieve Ecologische voetafdruk.
- De Drentse Voetafdruk is ontwikkeld en Drenthe breed geïntroduceerd als middel om milieubewust gedrag te bevorderen.
- 1165 mensen hebben de Drentse Voetafdruk ingevuld, waarvan een klein percentage zich ook actief heeft aangemeld voor tips.
- Een eerste verkenning is gedaan naar de mogelijkheden om samen met Drentse partners een campagne of activiteiten te ontwikkelen die (groepen) mensen in beweging zet om de ecologische voetafdruk te verkleinen.
- Landelijke opschaling voetafdrukaanpak i.s.m. Friese Milieufederatie en landelijk samenwerkingsverband.

6.4. Biodiversiteit in eigen buurt

Inleiding

Om bewoners te stimuleren een bijdrage te leveren aan de verbetering van de biodiversiteit in hun leefomgeving, hebben we dit jaar het samenwerkingsinitiatief Heel Drenthe Zoemt gelanceerd. Met het initiatief werken we samen met een groot aantal partners aan het verbeteren van de leefomstandigheden voor de wilde bij in Drenthe. De wilde bij is hierbij de icoon- of ambassadeurssoort voor biodiversiteit in het algemeen in Drenthe.

Activiteiten en resultaten

In juli van dit jaar hebben we www.heeldrenthezoemt.nl gelanceerd. Op de webpagina staat een digitale bijenkaart waarop iedereen bestaande bij-vriendelijke initiatieven en potentiële locaties voor nieuwe initiatieven kan melden. Ook is op de pagina informatie over het leven, het belang en de bedreigingen van de bij te vinden.

Vervolgens hebben we diverse potentiële partners benaderd om aan te haken bij het samenwerkingsinitiatief Heel Drenthe Zoemt.

Eind september hebben we onder ons online panel De Groene Peiler de mening gepeild over bermbeheer en het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen. Er blijkt veel animo voor ecologisch bermbeheer. Ook is gevraagd hoe bij-vriendelijk de tuin van de panelleden zelf is en de panelleden is gevraagd of zij bestaande en potentiële bij-vriendelijke locaties op de bijenkaart willen melden.

In november hebben we de resultaten van de Groene Peiler in onze digitale nieuwsbrief Ziezo! gepubliceerd. In de Ziezo! hebben we ook ruimte aan partners en anderen geboden om hun bij-vriendelijke initiatief toe te lichten. Zo heeft de provincie een toelichting gegeven op de overgang naar ecologisch bermbeheer.

Eind 2014 waren de ANV Drenthe, Landschapsbeheer Drenthe, ecologisch adviesbureau Koeman en Bijkerk, Het Drentse Landschap, Staatsbosbeheer en stichting Bijen & Zzoo officieel bij Heel Drenthe Zoemt aangehaakt.

In het kader van Heel Drenthe Zoemt willen we ook de mogelijkheden voor bij-vriendelijk beheer in de praktijk laten zien en promoten. In 2014 hebben we samen met IVN Zuidlaren en ecologisch adviesbureau Koeman en Bijkerk en in overleg met de ondernemer een bij-vriendelijk beheer- en inrichtingsplan opgesteld voor vakantiepark De Bloemert in Zuidlaren. Het vakantiepark was op de bijenkaart gemeld als potentiële locatie. Het is de bedoeling dat het plan in het voorjaar van 2015 wordt uitgevoerd en dat hier dan ook publiciteit aan wordt gegeven. In 2015 willen we ook voor een aantal andere voorbeeldlocaties een bij-vriendelijk beheer- en inrichtingsplan gaan opstellen.

Naar aanleiding van de Ziezo! werden we benaderd door de afdeling Groenbeheer van de gemeente Meppel. We hebben overlegd op welke wijze Meppel zou kunnen aanhaken bij Heel Drenthe Zoemt. In eerste instantie is de afspraak gemaakt dat Koeman en Bijkerk begin 2015 in de hele gemeente de mogelijkheden voor bij-vriendelijk beheer inventariseert. Op basis van deze quick scan stelt de gemeente een plan voor de komende jaren op. In overleg met de NMF Drenthe zullen daarin ook communicatieactiviteiten worden opgenomen, gericht op het verkrijgen van draagvlak bij omwonenden voor bij-vriendelijk beheer.

De lokale groep Duurzaam Bovensmilde had ons al eerder benaderd, omdat zij streeft naar een natuurvriendelijker bermbeheer langs de Drentse Hoofdvaart. Zij heeft deze wens al diverse malen bij zowel de gemeente Midden-Drenthe (beheerder van de stille kant binnen de bebouwde kom) als de provincie Drenthe (beheerder van de overige delen) neergelegd. Ook de natuur- en milieugroep Coevorden heeft de gemeente Coevorden al diverse malen benaderd met het verzoek de bermen natuurvriendelijker te beheren. Met beide lokale groepen hebben we overlegd op welke wijze we bij de diverse overheden aandacht kunnen vragen voor bij-vriendelijk bermbeheer. De provincie bleek inmiddels besloten te hebben om haar bermen ecologisch te gaan beheren. In 2015 gaan we via een aantal activiteiten bij andere overheden (gemeenten en waterschappen), aandacht vragen voor bij-vriendelijk groen- en bermbeheer.

In overleg met de partners hebben we besloten om het initiatief Heel Drenthe Zoemt in 2015 uit te rollen tot een provinciebrede campagne. Hiervoor is een campagneplan opgesteld. De omvang van de campagne is mede afhankelijk van de bereidheid tot cofinanciering van diverse partners.

Producten

- Webpagina www.heeldrenthezoemt.nl met bijenkaart waarop eind 2014, 21 bestaande en 19 potentiële bijeninitiatieven waren gemeld.
- Drie filmpjes van bestaande bijeninitiatieven.
- Overleg met provincie en Duurzaam Bovensmilde over provinciaal bermbeheer, specifiek langs de Drentse Hoofdvaart.
- Resultaten online panel Groene Peiler over Heel Drenthe Zoemt.
- Digitale nieuwsbrief Ziezo! met allerlei berichten over bijen en bij-vriendelijke initiatieven.
- Overleg met gemeente Meppel over mogelijkheden bij-vriendelijk groen- en bermbeheer.
- Bij-vriendelijk beheer- en inrichtingsplan voor vakantiepark De Bloemert in Zuidlaren.
- Campagneplan Heel Drenthe Zoemt.

6.5. Projectontwikkeling en innovatie Samen Werkt

Crowdfunding en crowdsourcing staan sterk in de belangstelling als methoden om projecten/ productontwikkeling te financieren en/of gedragen te laten worden door een grotere groep mensen. In landelijk verband is daarom door de Natuur en Milieufederaties aan de hand van een leertraject met externe begeleiding verkend wat de mogelijkheden zijn voor (met name) de inzet van crowdfunding. Daarbij is niet alleen gekeken naar nieuwe vormen van financiering van eigen duurzame projecten, maar ook naar het ondersteunen van lokale initiatieven door het bieden van een crowdfunding- en/of crowdsourcings platform. Een belangrijke conclusie uit dit leertraject is dat het een in verhouding zeer grote investering vraagt in tijd, geld en kennisontwikkeling om succesvol te kunnen zijn, met als gevolg dat het niet direct kon worden vertaald naar een concreet project of nieuw aanbod aan duurzame lokale initiatieven. Wel wordt het kennistraject in 2015 door ons regionaal voortgezet in samenwerking met de Natuur en Milieufederatie Groningen en het kennisplatform 'Crowdfunding Hub' uit Groningen.

7. Organisatie en financiën

7.1. Financieel beleid

De Natuur en Milieufederatie Drenthe is een stichting zonder winstoogmerk. Zij ontvangt inkomsten voor het merendeel uit subsidies, fondsen en in beperkte giften. De besteding van deze inkomsten wordt inhoudelijk verantwoord in ons jaarverslag en financieel in onze jaarrekening.

Ons beleid t.a.v. reserves en fondsen is opgenomen in onze jaarrekening. De organisatie beschikt over een minimale continuïteitsreserve voor het opvangen van fluctuerende inkomsten, risico's en voor voldoende liquiditeit. De organisatie heeft geen beleggingen. De financiële middelen zijn ondergebracht op bank- en spaarrekeningen.

7.2. Financieel verslag

De Natuur en Milieufederatie Drenthe kijkt terug op een productief jaar dat wij - ondanks een teruglopende omzet en inkomsten - afsluiten met een licht positief resultaat. Wij kijken met voldoening terug op de totale resultaten. Deze zijn mede tot stand zijn gekomen op basis van de goede samenwerking met tal van partijen en de steun van de provincie Drenthe, de Nationale Postcodeloterij en andere financiers.

De vermindering van onze omzet en inkomsten heeft te maken met het feit dat er op diverse werkterreinen de afgelopen jaren flink is bezuinigd. Dit heeft uiteraard ook een doorwerking naar ons werk. Dit gegeven was voor ons aanleiding om in 2013 een nieuwe organisatievisie op te stellen, op grond waarvan een reorganisatie is doorgevoerd. Deze reorganisatie hebben wij in 2013 afgerond. Een kwalitatief sterke kernformatie, verbonden aan de drie programma's, vormt nu de basis van de organisatie. Met een flexibele projectformatie spelen we in op de actuele mogelijkheden en kansen die zich in verschillende werkvelden voordoen.

In 2014 is de organisatie in deze nieuwe vorm gaan draaien. Dit heeft zijn vruchten afgeworpen. De organisatie is - ondanks sterk teruglopende 'vastere' inkomsten op diverse werkvelden - financieel gezond. De productie (productieve uren en output) lag onverminderd hoog en we hebben met de inzet van flex-formatie goed kunnen inspelen op de projectkansen die zich voordeden.

Het betekent dat we tijdig op de financiële ontwikkelingen om ons heen hebben kunnen inspelen. Maar stil zitten kunnen we zeker niet. Onze financiële positie is gezond maar de grilligheid van de financiële buitenwereld maakt ons ook kwetsbaar. We moeten dus blijven investeren in de verdere ontwikkeling van onze organisatie zodat we met volle kracht kunnen blijven werken aan een mooie en duurzaam Drenthe

Gerealiseerde uren en totale omzet

Tabel 1 geeft het overzicht van de totaal gerealiseerde uren en kosten weer. Ons totaal aan gerealiseerde omzet en uren lag in 2014 lager dan begroot (6414 uur gerealiseerd tegenover 7000 uur oorspronkelijk begroot). De verklaring is dat we voor diverse onderdelen van ons werk dit jaar minder projectinkomsten hebben kunnen genereren. In ons werkprogramma zijn we bij diverse projecten uitgegaan van te verwerven projectfinanciering. De mogelijkheden daarvoor zijn door bezuinigingen en de financiële crisis op diverse terreinen afgenomen. We hebben deze lagere inkomsten gedurende het jaar gesignaleerd (voortgangsrapportage) en onze werkprogramma's en uitgaven hierop aangepast.

Tabel 1

Programma	Middelen			Uitgaven			Inkomsten		
	Aantal uren begroting 2014 d.d. dec 2013	Aantal uren begroting definitief	Aantal uren gerealiseerd	Totale kosten begroting 2014 d.d. dec 2013	Totale kosten begroting definitief	Totale kosten gerealiseerd	Totale inkomsten begroting 2014 d.d. dec	Totale inkomsten begroting definitief	Totale inkomsten gerealiseerd
					euro			euro	euro
Groen Drenthe									
Adviseren en stimuleren Groen Drenthe	750	735	744	77.250	75.750	74.026	77.250	75.787	76.038
Projecten	1.775	1.495	1.427	198.000	174.000	165.342	198.000	174.000	167.690
Totaal programma Groen Drenthe	2.525	2.230	2.170,25	275.250	249.750	239.368	275.250	249.787	243.728
ECO-nomie									
Adviseren en stimuleren ECO-nomie	500	500	474	53.500	53.500	47.748	53.500	53.500	48.800
Projecten	2.425	2.113	2.134	296.500	224.950	229.477	296.500	224.950	227.581
Totaal programma ECO-nomie	2.925	2.613	2.608	350.000	278.450	277.225	350.000	278.450	276.381
Samen Werkt									
Provinciaal netwerk en Communicatie	450	460	600	52.000	53.000	62.979	52.000	53.000	61.300
Projecten	1.000	1.098	1.036	130.500	121.700	108.279	130.500	121.663	108.449
Totaal programma Samen werkt	1.450	1.558	1.636	182.500	174.700	171.258	182.500	174.663	169.749
Overige	100	-		10.000	10.000	3.052	10.000	700	40.221
Totaal	7.000	6.401	6.414	817.750	712.900	690.903	817.750	703.600	730.079

7.3. Staat van baten en lasten over 2014

	Werkelijk 2014 Euro	Begroting 2014 Euro	Werkelijk 2013 Euro
Baten			
* Baten uit eigen fondswerving	-	-	-
* Baten uit gezamenlijke acties	-	-	-
* Baten uit acties derden	205.136	135.585	262.292
* Subsidies van overheden	455.611	483.012	480.625
* Baten uit beleggingen	-	-	-
* Overige baten	69.332	85.000	70.639
Som der baten	730.079	703.597	813.556
Lasten			
<i>Besteed aan doelstellingen</i>			
* Uitvoeringskosten Groen Drenthe	239.368	249.784	290.231
* Uitvoeringskosten ECO-nomie	277.225	278.450	333.569
* Uitvoeringskosten Samen werkt	171.258	174.663	214.083
* Overige	3.052	700	67.588
<i>Werving baten</i>	-	-	-
<i>Kosten beheer en administratie¹</i>	-	-	-
	690.903	703.597	905.471
* Overschot / tekort	39.176		91.915-
Som der lasten	730.079	703.597	813.556
De bestemming van het resultaat is als volgt:			
* Continuïteitsreserve	39.176		9.104
* Reserve financiering activa		-	10.605-

7.4. Meerjarenoverzicht baten en lasten

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Totaal besteed aan doelstellingen ten opzichte van totale baten voor doelstellingen	104%	97%	97%	100%	111%	95%
Kosten eigen fondswerving ten opzichte van baten uit eigen fondswerving	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bestedingen doelstellingen	1.212.305	891.897	952.277	893.787	905.472	690.903
Baten doelstellingen	1.165.512	916.031	978.497	892.286	813.556	730.079

7.5. Vooruitblik 2015

De begroting van 2015 gaat uit van een hogere projectomzet dan 2014, maar lager dan de jaren tot en met 2013. Daarbij streven we naar een licht positief resultaat, zodat onze continuïteitsreserve – verspreid over meerdere jaren – wordt aangevuld tot een gezond niveau, zonder dat dit ten koste gaat van onze activiteiten. De begroting is als bijlage opgenomen in de jaarrekening 2014.

7.6. Bestuur, directie en medewerkers

Algemeen bestuur

Jacob Gunter, voorzitter
Anneke van Rhijn-Van der Veer, secretaris
Dick Hoorn, penningmeester
Frans Blanckenborg
Tanja Beuling
Gerard van den Berg
Taco van den Heiligenberg
Marianne Hofstee-Van Hoorn
Hero Moorlag, lid algemeen bestuur tot 16 januari 2014

Bestuursleden worden bij coöptatie benoemd voor een zittingsduur van 4 jaar en zijn tweemaal herbenoembaar.

Directie

De directeur van de Natuur en Milieufederatie Drenthe is Reinder Hoekstra.

Nevenfuncties

Naam	Nevenfunctie
A. van Rhijn-Van der Veer	<ul style="list-style-type: none">• Voorzitter Stichting POP Groen• lid Verantwoordingsorgaan Stichting Pensioenfonds Wolters Kluwer Nederland
J.L. Gunter	<ul style="list-style-type: none">• Omgevingsmanager en programma secretaris bij het Hoogwaterbeschermingsprogramma; onderdeel POV piping• Voorzitter van de paritaire commissie bij het Waterschapshuis• Voorzitter ledenvereniging A van de "Marieje"; (een Deens verenigingsschip)
F.G. Blanckenborg	<ul style="list-style-type: none">• lid van de Raad van Toezicht van Stichting De Milieufederaties• Bestuurslid van de Faunabeheereenheid Fryslân• Lid van de Bestuurscommissie Oosterwolde-Elsloo-Appelscha (landinrichting)• Voorzitter van Stichting Service Dogs• Penningmeester Van Stichting Activiteitencentrum De Miente.• Penningmeester van Probusclub Oosterwolde.
T. Beuling	<ul style="list-style-type: none">• Clusterhoofd projecten waterschap Hunze en Aa's• Lid ledenraad Univé Stad en Land
G. van den Berg	<ul style="list-style-type: none">• lid Algemeen Bestuur waterschap Reest en Wieden• lid Raad van Advies, Agrarische Natuurvereniging Horst en Maten• lid Raad van Toezicht Stichting De Natuur en Milieufederaties
T. van den Heiligenberg	<ul style="list-style-type: none">• Medewerker Natuurorganisaties in het Waddengebied
M. Hofstee-Van Hoorn	<ul style="list-style-type: none">• Secretaris / penningmeester Stichting Kampvreugd, Ameland• lid Adviesraad Platteland en Kleine Kernen gemeente Tynaarlo
D. Hoorn	<ul style="list-style-type: none">• Voorzitter Raad van Commissarissen Rabobank Westerbork• Secretaris / penningmeester Stichting Geiske Bekker Fonds• Penningmeester Stichting Jan Rigterink Fonds
R.Hoekstra	Geen

Medewerkers

Judith van den Berg, programmaleider
Judith Boekel, communicatieadviseur
Pim Brocades Zaalberg, adviseur omgevingskwaliteit
Marja de Boer, secretariaat
Maud Cramer, schoonmaak
Jeroen Götz, vrijwilliger tot oktober 2014
Frank Hart, programmaleider
Reinder Hoekstra, directeur
Geke Horlings, hoofd kantoorzaken
Klaaske Olthof-Waninge, vrijwilliger
Christiaan Teule, programmaleider
Astrid van der Werf, projectmedewerker vanaf december 2014
Joëlle Westra, projectmedewerker tot 1 juli 2014
Wilma Wervelman, secretariaat

Bezoldiging en vergoedingenbeleid

De natuur- en milieufederatie heeft een arbeidsvoorwaardenbeleid dat zoveel mogelijk gerelateerd is aan het arbeidsvoorwaardenbeleid van de provincie Drenthe.

De bestuursleden ontvangen geen bezoldiging. Ze ontvangen alleen een beperkte vergoeding voor gemaakte onkosten (op basis van declaraties).

Verantwoordingsverklaring Natuur en Milieufederatie Drenthe

De bestuursleden van de Natuur en Milieufederatie Drenthe onderschrijven de volgende principes:

1. Binnen de instelling dient de functie 'toezicht houden' (vaststellen of goedkeuren van plannen, en het kritisch volgen van de organisatie en haar resultaten) duidelijk te zijn gescheiden van het 'besturen' dan wel van de 'uitvoering'.
2. De instelling dient continu te werken aan een optimale besteding van middelen, zodat effectief en doelmatig gewerkt wordt aan het realiseren van de doelstelling.
3. De instelling streeft naar optimale relaties met belanghebbenden, met gerichte aandacht voor de informatieverschaffing en de inname en verwerking van wensen, vragen en klachten.

In deze verantwoordingsverklaring wordt beschreven op welke manier de NMF Drenthe in 2014 invulling heeft gegeven geeft aan deze principes.

Ad 1 Functiescheiding tussen toezicht en uitvoering

Bij de NMF Drenthe is de uitvoering van het beleid gescheiden van de functie 'toezicht houden'. De manier waarop deze scheiding plaatsvindt is vastgelegd in het besluit *Beschrijving en besluit scheiding tussen functie 'toezicht houden' en 'besturen / uitvoering' bij de Milieufederatie Drenthe*, vastgesteld in de bestuursvergadering van 12 februari 2009. Dit besluit betreft geen beleidswijziging van de milieufederatie.

Het bevestigt de hierboven onderschreven functiescheiding, zoals die al was vastgelegd in diverse voorgaande besluiten en zoals die ook in voorgaande jaren is toegepast.

Over de taakverdeling tussen directie (uitvoering) en bestuur (toezichthouder) zijn afspraken vastgelegd in het *directiestatuut*, vastgesteld op 20 juni 2000.

In 2014 is het Algemeen Bestuur gestart met de voorbereiding van een statutenwijziging met het doel de functiescheiding, die in de praktijk al is doorgevoerd, ook in de statuten helder vast te leggen. Dit voornemen is op 3 juli 2014 tijdens een algemene vergadering voorgelegd aan de aangesloten organisaties, waarbij de hoofdlijnen van de voorgenomen statutenwijziging zijn toegelicht.

De voorbereiding van de statutenwijziging en de van de statuten afgeleide besluiten, zoals het directiestatuut, is in 2014 voortgezet. De wijzigingen in de bestuursstructuur zullen naar verwachting in 2015 worden doorgevoerd.

Evaluatie van het functioneren van de directie vond plaats op 10 maart 2015 op basis van een gesprek met de voorzitter en de secretaris van het bestuur.

Op 15 januari 2015 het Algemeen Bestuur zijn functioneren geëvalueerd aan de hand van de daarvoor vastgestelde leidraad. De daaruit volgende actiepunten zijn in het verslag vastgelegd.

Over de taakverdeling binnen het bestuur (toezichthouder) zijn afspraken vastgelegd in het bestuursbesluit *Taakverdeling c.q. verantwoordelijkheden van bestuur Milieufederatie Drenthe*, vastgesteld op 21 februari 2007. Bij wijziging van de bestuursamenstelling kan de taakverdeling bij bestuursbesluit worden gewijzigd op basis van de deskundigheden van de afzonderlijke bestuursleden.

Ad 2 Optimale besteding van de financiële middelen

De stichting NMF Drenthe heeft ten doel het behoud en de verbetering van de kwaliteit van de natuur, het milieu en het landschap en het bevorderen van duurzame ontwikkeling in het bijzonder in de provincie Drenthe, alles in de meest ruime zin. Al onze activiteiten zijn gericht op het realiseren van deze doelstelling.

In 2013 is een nieuwe organisatie-visie vastgesteld (Perspectief 2015) en een reorganisatie doorgevoerd. Aanleiding vormden de veranderende externe omgeving en verminderde (project-) inkomsten. Deze visie vormt de leidraad voor de organisatieontwikkeling die nodig is om als organisatie toekomstbestendig te blijven. Op grond van deze visie is in 2013 een reorganisatie doorgevoerd. Deze richtte zich op het realiseren van een kwalitatief sterke kernformatie, verbonden aan de drie programma's. Deze kernformatie vormde in 2014 de basis van de organisatie. Met een flexibele projectformatie spelen we in op de actuele mogelijkheden en kansen die zich in verschillende werkvelden voordoen.

De reorganisatie is in 2013 afgerond. In 2014 is de organisatie in deze nieuwe vorm gaan draaien en is de organisatieontwikkeling voortgezet. Dit heeft zich vruchten afgeworpen. De organisatie is - ondanks sterk teruglopende 'vastere' inkomsten op diverse werkvelden - financieel gezond. We sluiten het jaar af met een positief resultaat. De productie (productieve uren en output) lag onverminderd hoog en we hebben met de inzet van flexformatie goed kunnen inspelen op de projectkansen die zich voordeden.

Verdere optimalisering van de effectiviteit van de organisatie vindt op de volgende manier plaats:

- Er is binnen de organisatie een speciale (tijdelijke) formatiecapaciteit beschikbaar gemaakt voor de verdere ontwikkeling van de organisatie en zijn medewerkers.
- De directie stelt jaarlijks een werkplan met begroting op, waarin onder meer de gewenste resultaten, begrote kosten en beoogde financiering per project zijn vastgelegd. Het bestuur toetst dit werkplan met begroting en stelt het vast.
- Over de voortgang van het werkplan en de afzonderlijke projecten worden gedurende het jaar voortgangsrapporten opgesteld en voortgangsgesprekken gevoerd,. Verder wordt conform de daarover gemaakte prestatieafspraken aan de partners en subsidieverstrekkingen (tussentijds) gerapporteerd.
- Aan het eind van het jaar wordt over het geheel van het jaar een activiteitenverslag en programmarekening opgesteld, waarin ook de besteding van de financiële middelen inhoudelijk wordt toegelicht. In dit verslag worden per programma vastgelegd: de behaalde resultaten, de gerealiseerde producten en de kosten daarvan. Het activiteitenverslag 2014 bevat ook informatie over de gerealiseerde financiering. Bij het opstellen van het activiteitenverslag worden de werkwijzen en behaalde resultaten van de organisatie intern geëvalueerd en worden afspraken gemaakt over verbeteringen van de aanpak in de toekomst. Het verslag en de evaluatiepunten zijn op het bureau voorbereid en besproken in de vergadering van het Algemeen Bestuur op 29 februari 2015. De verdere afhandeling van de verantwoording aan subsidiegevers is daarbij gedelegeerd aan het bureau.

- Het hoofd kantoorzaken stelt een jaarrekening op conform de Richtlijn 650 Fondswervende instellingen. Het Algemeen Bestuur toetst de jaarrekening en stelt deze vast. Bij de jaarrekening stelt de externe account een accountantsrapport op. Deze rapportage wordt in de vergadering van het Algemeen Bestuur besproken en geëvalueerd.
- De organisatie streeft naar een verantwoorde verhouding tussen productiviteit en overhead. Als referentiepunten hanteren we daarbij overheadgemiddelden van vergelijkbare goede doelenorganisaties. Het Algemeen Bestuur heeft vastgesteld dat het percentage voor beheer- en administratie niet hoger dan 30% mag zijn, waarbij het streeft naar een percentage van 20% of lager. In 2014 bedraagt het percentage beheer- en administratiekosten 19%.
- Daarnaast werkt de NMF Drenthe aan optimalisering van haar effectiviteit door:
 - Benchmarking
 - Uitwisseling van kennis over organisatieveranderingen en verbeteringsprocessen met andere provinciale instellingen.
 - Structurele samenwerking en evaluatiegesprekken met plaatselijke groepen, de provinciale milieufederaties, terreinbeheerders en overige partners
 - Monitoring van projectactiviteiten (klanttevredenheidonderzoeken).

Ad 3. Streven naar optimale relaties met belanghebbenden

De NMF Drenthe ondersteunt mensen, die zich actief inzetten voor hun eigen leefomgeving. Zij vervult de functie van vraagbaak, aanspreekpunt en coördinator van lokale activiteiten in Drenthe. Zij beschikt daarvoor over een breed netwerk aan contacten, die bij deze ondersteuning van dienst kunnen zijn.

Gerelateerd aan de doelstelling van de NMF Drenthe zijn belanghebbenden:

1. plaatselijke groepen en individuen, die zich inzetten voor natuur, milieu en landschap in Drenthe
2. beleidsmakers en beslissers in openbaar bestuur en bedrijfsleven, die invloed uitoefenen op het terrein van natuur, milieu en landschap in Drenthe
3. samenwerkingspartners
4. geïnteresseerden in natuur, milieu en landschap in Drenthe.

Communicatie

In het op 17 april 2008 vastgestelde besluit Communicatiestrategie Milieufederatie Drenthe 2008-2010 is vastgelegd op welke manier de NMF Drenthe de communicatie met haar belanghebbenden wil verbeteren. De NMF Drenthe zal zich blijven richten op beleidsbeïnvloeding via bestuurders en bedrijfsleven, maar wil zich daarnaast meer richten op een goede en efficiënte informatievoorziening aan een breed publiek; d.w.z. alle in natuur, milieu en landschap geïnteresseerde mensen.

De informatievoorziening is erop gericht om de effectiviteit van de activiteiten van de NMF Drenthe te vergroten. Concrete voorbeelden in 2014 van de uitvoering van de communicatiestrategie zijn:

- Zes maal een reguliere digitale nieuwsbrief de Ziezo! en twee speciale uitgaven voor de Nacht van de Nacht en Heel Drenthe Zoemt. 2196 abonnees eind 2014.
- Actuele, overzichtelijke en goed vindbare website nmfdrenthe.nl met 18.354 unieke bezoekers en 27.819 bezoeken in 2014. Dit is ongeveer 8 % minder dan in 2013.
- Tweewekelijkse Groene Agenda met 522 abonnees (ruim 100 meer dan 2013).
- Actieve en groeiende Social Mediakanalen:
 - LinkedIn netwerk van in totaal meer dan 2.000 contacten van de medewerkers van de NMF Drenthe.
 - Ruim 80 nieuwsberichten verspreid via nmfdrenthe.nl en Twitter
 - Facebook pagina met 267 likes
 - Twitterkanaal met 379 volgers
- Een Drentse test/monitor voor het in beeld brengen en communiceren van de individuele en collectieve Ecologische voetafdruk.

Het jaarverslag en de jaarrekening van de NMF Drenthe zijn bij de organisatie op te vragen of via de website www.nmfdrenthe.nl te downloaden.

Vrijwilligersbeleid

De NMF Drenthe heeft haar vrijwilligersbeleid vastgelegd in een besluit van 2008. Daarin wordt onderscheid gemaakt tussen:

1. de leden van de actieve achterban, die zich vrijwillig inzetten voor het behoud van natuur, milieu en landschap in Drenthe
2. personen, die zich incidenteel, belangeloos inzetten voor de activiteiten van de Natuur Milieufederatie Drenthe
3. onbezoldigd medewerkers van het kantoor van de Natuur en Milieufederatie Drenthe.

Voor de NMF Drenthe is de inzet van vrijwilligers van groot belang om haar doelstellingen te bereiken. Ze waardeert de inzet en betrokkenheid van de vrijwilligers en stelt zich ten doel deze betrokkenheid in stand te houden en waar het gaat om categorie 1 uit te breiden naar een zo groot mogelijke groep mensen.

Tijdens de algemene vergadering van aangesloten organisaties op 3 juli 2014 is gesproken over het actualiseren en verbeteren van de betrokkenheid van de achterban. In het najaar van 2014 zijn hiervoor onder meer netwerkbijeenkomsten georganiseerd.

Deze hadden als doel de verschillende groepen die in Drenthe op ons werkveld actief zijn met elkaar en (opnieuw) met de natuur- en milieufederatie in contact te brengen, ervaringen en kennis te delen en elkaars activiteiten te versterken.

Eenieder is vrij om inbreng te leveren en te reageren op onze activiteiten en het te voeren of gevoerde strategische en inhoudelijke beleid. Meninge, opvattingen of reacties worden zeer op prijs gesteld en worden in de reguliere werkprocessen van beleidsvorming en uitvoering meegenomen.

Tot slot bestaat er voor belanghebbenden de mogelijkheid om een klacht in te dienen bij de NMF Drenthe, als zij het bijvoorbeeld niet eens zijn met de uitvoering van activiteiten of constateren dat er sprake is van inconsistentie van beleid. Voor een correcte verwerking van de klachten is in 2005 de *Klachtenprocedure Milieufederatie Drenthe* vastgesteld.

Doelstellingen van deze procedure zijn:

1. Klachten afhandelen op een vooraf vastgestelde eenduidige wijze, om de servicegraad naar de aangesloten organisaties, relaties, partners en geïnteresseerden te bewaken.
2. Ten behoeve van bestuur en/of management inzicht verschaffen in het totale aantal, de soort en de ernst van klachten om zo, waar nodig en mogelijk, te komen tot aanbevelingen om werkprocessen of de inhoudelijke koers aan te passen of te wijzigen.

De volledige tekst van de klachtenprocedure is bij de NMF Drenthe op te vragen.

Nationale Postcode Loterij: 2,25 miljoen euro voor De Natuur en Milieufederaties

Bijna honderd goede doelen ontvangen dit jaar een schenking van de Postcode Loterij. Tijdens het jaarlijkse Goed Geld Gala in het DeLaMar Theater in Amsterdam, maakte de loterij bekend dat zij dit jaar een recordbedrag van ruim 312 miljoen euro doneert aan al deze goede doelen die werkzaam zijn op het gebied van mens en natuur in binnen- en buitenland. De Natuur en Milieufederaties ontvangen 2,25 miljoen euro. “De Natuur en Milieufederaties zijn ontzettend blij met de bijdrage van de Postcode Loterij voor ons werk aan een mooi en duurzaam Nederland”, aldus voorzitter Joris Hogenboom van De Natuur en Milieufederaties. “Dankzij de deelnemers van de loterij kunnen wij onder meer onze energieservicepunten, de ‘Nacht van de Nacht’ en vele andere projecten realiseren.”

*Bij de foto (v.l.n.r.): Corinne Ellemeet (Netwerkdirecteur van De Natuur en Milieufederaties), Sonja Sars (secretaris van De Natuur en Milieufederaties), Judith Lingeman (hoofd afdeling Goede Doelen van de Nationale Postcode Loterij) en Joris Hogenboom (voorzitter van De Natuur en Milieufederaties)
Foto: Roy Beusker Fotografie*